

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВНЗ УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЛЬВІВСЬКА ДУХОВНА СЕМІНАРІЯ СВЯТОГО ДУХА
ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра церковної історії

Магістерська робота

ДУШПАСТИРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЛАДИКИ
ВАСИЛЯ ВЕЛИЧКОВСЬКОГО

Студент 6-го курсу: Роман Гнатів
Науковий керівник: о. Тарас Бублик
кандидат історичних наук

Львів 2018

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ВАСИЛІЙ ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ – СВЯЩЕНИК, РЕДЕМПТОРИСТ	8
1.1 Редемптористи 1913-1930 рр.	8
1.2 Василій Величковський – родина, навчання і священниче покликання...	15
1.3 Редемптористична формація та перші служіння	22
РОЗДІЛ II. ВАСИЛІЙ ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ – МІСІОНЕР-ДУШПАСТИР 1927-1945 рр.....	27
2.1 Місійна діяльність при Станіславівському монастирі.....	27
2.2 Служіння на Волині.....	33
2.3 «Швидка місія» в Кам'янці Подільському.....	44
2.4 Діяльність в Тернополі під час війни	46
РОЗДІЛ III. ДУШПАСТИРСТВО В УМОВАХ РАДЯНСЬКОЇ РЕПРЕСИВНОЇ ПОЛІТИКИ (1945-1972)	49
3.1 Душпастирство під час арештів 1945 – 1955 рр., 1969-1972 рр.....	49
3.2 Період між арештами 1955-1968 рр.	64
3.2.1 <i>Опіка монахинь</i>	64
3.2.2 <i>Опіка вірних</i>	68
3.2.3 <i>Єпископське служіння</i>	69
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	78
ДОДАТКИ.....	85

СПИСОК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

АІЩ – Архів Інституту Історії Церкви

Арк. – аркуш

ГКЦ – Греко-Католицька Церква

ГДА СБУ – Галузевий Державний Архів Служби Безпеки України

Ієрм. - ієромонах

КДБ – Комітет Державної Безпеки

НКВС- Народний Комісаріат Внутрішніх Справ

о. – отець

ОО. – отці, отців

п. – пан, пані

р. – рік

рр. – роки

с. – сестра

св. - святий

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

Ст. - стаття

УРСР – Українська Радянська соціалістична Республіка

упоряд. – упорядник

ф. - фонд

ЧНІ – Чин Найсвятішого Ізбавителя

ЧСВВ – Чин Святого Василя Великого

ВСТУП

Актуальність: Кожна Церковна спільнота має свою історію, традиції, святих, які долучилися до утвердження віри. Не є виключенням і Українська Греко-Католицька Церква, яка за період свого існування мала багатьох осіб, що визнані святими, блаженними. Процес визнання триває по сьогодні. ХХ століття принесло багато страждань для України, зокрема і для Греко-Католицької Церкви. За часи її переслідування виокремились особи, які стали «стовпами Церкви». На них було покладено нелегке завдання керівництва церковними структурами в катакомбах. Серед таких людей виділяється постать владика Василя Величковського. Саме він зумів зорганізувати Церкву, яка втратила свій провід. Ставши місцеблюстителем Глави ГКЦ в Україні, єпископ Величковський зумів знайти молоді покликання у тодішньому атеїстичному суспільстві. Ще до війни священномученик Василій вів активну місіонерську діяльність, що дало змогу вийти Греко-Католицькій Церкві на нові місійні терени Волині. Під час воєнних лихоліть Владика зумів донести Боже Слово там, де воно було заборонене радянською владою, не шкодуючи сил та свого здоров'я віддавався повністю людям. За свою жертвність і відданість Католицькій Церкві, святий Папа Іван Павло II в 2001 році проголосив владика Василя Величковського блаженним священномучеником.

Приклад мучеників Греко-Католицької Церкви є дуже важливим для нас. Ми повинні брати приклад з добрих душпастирів. Змінюються часи і люди, але проголошення Божого Слова є незмінним завданням для кожного християнина. Проблема є в тому, що постаті наших святих і блаженних мало досліджені. У Підпільній Церкві не було доступу до повної інформації про них. Ще й зараз триває процес розсекречення архівів Комітету Державної Безпеки СРСР, звідки можна почерпнути багато відомостей, фактів про представників Катакомбної Церкви. Власне, актуальність теми зумовлена потребою глибшого дослідження місійної і душпастирської діяльності владика Василя Величковського, яка є мало дослідженою, а постать Ісповідника віри Василя є дуже важлива в історії Української Греко-Католицької Церкви.

Мета: Аналіз душпастирської і місіонерської діяльності владики Василя Величковського.

Завданнями праці є:

1. Представити життя Василя Величковського та його покликання до священничого життя
2. Розкрити душпастирське служіння отця Василя Величковського в Станіславівському монастирі
3. Проаналізувати місійну діяльність отця Василя Величковського при Станіславівському монастирі, на Волині, в Кам'янці-Подільському.
4. Охарактеризувати душпастирську діяльність в умовах репресій та підпільних умов існування.
5. Висвітлити особливості душпастирської праці Василя Величковського як єпископа-місцєблюстителя підпільної ГКЦ.

Об'єктом дослідження є постать греко-католицького владики Василя Величковського.

Предметом дослідження є душпастирська та місіонерська діяльність владики Василя Величковського.

Хронологічними рамками дослідження є період 1903 – 1972 рр.

Географічні межі дослідження охоплюють територію України.

У праці використано **методи:** комплексного аналізу, синтезу, метод інтерв'ю, дослідницький, узагальнення та хронологічно-описовий. У праці також буде використаний методологічний принцип історизму.

Огляд джерел та літератури: одними із основних джерел роботи є праці владики Василя Величковського: *Життєві спомини*, які владика написав у Загребі. Вони містять інформацію про його життєвий шлях. Марійський Ювілейний календар-альманах «*О спомагай нас Діво Маріє!..*», *Календарець* на 1942 рік, за який Владика було засуджено 1945 року, «*Методика унійної праці між незєдиненими православними на Волині*», а також доповідь «*Praktykaspowiedzi u neonitow*», де описано власний досвід служіння Владика на

Волині. Для розкриття душпастирської праці Василя Величковського використано недавно розсекречені документи з ГДА СБУ. А саме, *Оперативна підбірка «Єзуїт»* Том 33 (ГДА СБУ, Ф. 65, Спр. С-9113, Т. 33); *кримінальна справа №148465 по звинуваченню Величковського Василя Володимировича* (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 75156 –ФП, т. 1); *Матеріали додаткової перевірки до кримінальної справи №2715 по звинуваченню Величковського Василя Володимировича* (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 75156 –ФП, т. 2). За допомогою цих документів можна дізнатися причини арешту, перебіг слідства і допитів, агентурні звіти по справі вл. Василія Величковського.

Важливими джерелами є спогади тих людей, які працювали разом із владикою Величковським в Катакомбній Церкві. Серед них є інтерв'ю з Архіву Інституту історії Церкви з сестрами Чину Святого Василя Великого: Інокентією Ситко, Модестою Сенік, Мартою Пелешок, Йосифою Савкою, Анною Винницькою, Єлизаветою Яворською. Це дуже цінні свідчення, що розкривають перед нами невтомну діяльність Владики в часи гонінь Церкви. Також було використано спогади про працю вл. Василя з богопосвяченими особами і мирянам, які знаходяться в приватному архіві пана Олега Чихарівського. Олег Чихарівський разом із отцям ЧНІ поширює культ блаженного Василя Величковського, збирає спогади та свідчення про життя і служіння священомученика.

Із наукової літератури, використаної у цьому дослідженні, важливими є магістерська праця Ксенії Кавац *Арешт і ув'язнення владики Василя Величковського 1945-1955*. Авторка книги представила основні моменти першого арешту. Стаття Олександра Іщука *«Оперативна збірка “Єзуїт”»: Діяльність Василя Величковського в світлі документів КГБ УРСР»*, який описував другий арешт і підпільну діяльність владики, на основі архівних документів з ГДА СБУ. Також слід згадати статтю Богдана Боцюрківа *«Українська Греко-Католицька церква в катакомбах 1946-1989»*, що подає інформацію про підпільну діяльність єпископа.

У періодичних виданнях зустрічаємо праці, в яких розповідається про життя Василя Величковського. Серед них стаття Івана Сіянчука «"Батько підпільної Церкви в Україні" Блаженний Василь Величковський, ЧНІ», стаття Ксенії Кавац «Прагнув усім небо прихилити», інтерв'ю Уляни Кудли, взяте в сестри Теофілії Рудки ЧСВВ, розміщене в періодичному виданні *Дорогою молитви*, стаття Ірини Коломієць «Дійшов до своєї мети», розміщеної в періодичному виданні *Патріархат*.

Важливим для написання будуть також і інтернет джерела, де ми знаходимо інформацію про діяльність Василя Величковського. Найважливішим серед них є спогади Бориса Міруса та Мирослава Ромаша, які були співв'язнями і відбували покарання у Воркуті разом із священномучеником.

Структура роботи. Робота побудована за проблемно-хронологічним принципом і складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, ілюстрацій та додатків.

У першому розділі описано зародження Чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні, початки його діяльності, а також розповідається про дитячі роки Василя Величковського і вступ до монастиря.

У другому розділі проаналізовано місійну працю отця-місіонера в Станіславові, Волині, Тернополі та Кам'янці-Подільському.

У третьому розділі представлено душпастирську працю Владики в умовах радянської репресивної політики.

РОЗДІЛ І

ВАСИЛІЙ ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ – СВЯЩЕНИК, РЕДЕМПТОРИСТ

1.1 Редемптористи 1913-1930 рр.

Андрей Шептицький, посівши митрополичий престол, береться організовувати життя своєї Церкви. Велику увагу Митрополит звертає на чернецтво, як рушійну силу духовного життя. Коли говоримо про стан монашества Греко-Католицької Церкви на початку ХХ століття, слід зазначити, що найбільш чисельним чином на той час був монастир отців Василіян, який вніс вагомий вклад в історію і збереження Унійної Церкви. Сестри Василіянки також почали відновлювати свої монастирі, яких було на початку ХХ ст. лише два: в Яворові та Словіті. Проте Церква, розвиваючись у той час, потребувала нових покликань до згромаджень. Вони повинні були працювати у різноманітних галузях церковного життя. Важливою була робота з молоддю та розвиток місійної діяльності для того, щоб вийти за межі Галичини.

Митрополит Андрей в 1910 році відвідав Міжнародний Євхаристійний Конгрес, що відбувався з 5 по 10 вересня¹ в Канаді. Він мав змогу відвідати українські парафії, де зустрівся із Редемптористами², які вели активну душпастирську діяльність серед вірних української громади. Дослідник церковної історії Олег Турій у праці *Історичний шлях редемптористів східної вітки на українській землі* зазначає, що «Успішна праця редемптористів серед українських поселенців за океаном та потреби самої спільноти у плеканні нових

---

¹М. БУБНІЙ, *Редемптористи візантійсько-українського обряду у Львівській Митрополії УГКЦ в 1913-1939 роках*, Львів 2003, 27.

²Редемптористи—чоловіче монаше Згромадження Найсвятішого Відкупителя (назва в Україні: Чин Найсвятішого Избавителя), **ЧНИ** (Congregatio Sanctissimi Redemptoris, **CSSR**). Католицьке монаше згромадження Папського права засноване святим Альфонсом Марією де Лігуорі та єпископом Томазо Фалькоей для роботи серед сільського населення та малозабезпечених сімей, які переживали брак духовного виховання. Згромадження діє в Латинській Церкві та Східних Католицьких Церквах. Засноване 1732 року. // «Редемптористи- Чин Найсвятішого Избавителя» // «Редемптористи – Чин Найсвятішого Избавителя» // сайт: *Pisu*, 11 квітня 2012 року, <https://risu.org.ua/ua/index/resources/directory/~%D0%A0/47737/> (дата звернення: 01.03.2018).

покликань зумовили необхідність поширення їхньої діяльності на українській землі»³.

Вражений великою жертовністю місіонерів для українців за океаном, митрополит Шептицький, повертаючись до України після Конгресу, відвідав Редемптористів у Бельгії та Римі. Із цього почалися перемовини про початок праці на українських землях. На аудієнції в Папи Пія Х в лютому 1912 року було піднесено питання про початки праці Чину Найсвятішого Ізбавителя для українського народу⁴. Цим зайнявся Ахіль Деляре⁵. Він згодом і спричинився до створення східної гілки Редемптористів.

Незважаючи на великий запал щодо цієї ідеї отців місіонерів в Україні, справа затягувалася через певні перешкоди, як з боку архієпископа Римо-Католицької Церкви, так і з боку Редемптористів Варшавської дієцезії⁶. Вони мабуть, вбачали певну загрозу з боку бельгійських отців. Митрополит Андрей, не втрачаючи ентузіазму щодо початку місійної діяльності отців ЧНІ в Україні, знову відвідує у Римі отця архімандрита і піднімає питання щодо початку праці. Після перемовин Слуга Божий пише листа до о. Деляре, де говорить про процес перемовин. У листі зазначено: « [...] Я був в отця Генерала. Прийнято, що він мене повідомить, під якими услів'ями Отці згодилися б отворити дім, ювенат або новіціат⁷ в Галичині [...] Я запропонував розпочати новіціат [...] в Уневі»⁸.

Після всіх перемовин щодо початку праці отців Редемптористів східного обряду на нараді протоігуменів провінцій ЧНІ було досягнуто згоди. 11 липня 1913 року Конгрегація Віри затвердила угоду між Митрополитом Андреем й

³О. Турій, «Історичний шлях редемптористів східної вітки на українській землі» // *Редемптористи 90 літ в Україні*, Львів: Чин Найсвятішого Ізбавителя 2003, 50.

⁴В. МАЛАНЧУК, «ОО. Редемптористи в Західній Україні» // *Ювілейна Книга ОО. Редемптористів Східного Обряду 1906 – 1956*, Випуск 125, Йорктон 1956, 161.

⁵АХІЛЬ ДЕЛЯРЕ – редемпторист, який обслуговував емігрантів із Галичини в Канаді. Згодом прото-ігумен східної гілки в Канаді.

⁶МИХАЙЛО БУБНІЙ, *Редемптористи візантійсько-українського обряду у Львівській Митрополії УГКЦ в 1913-1939 роках*, 30.

⁷НОВІЦІАТ - (від лат. noviciatus, novitiatus «новий, недосвідчений», з novus «новий»), з якого починається життя у Згромадженні редемптористів, скерований на те, аби новики краще усвідомили своє божественне покликання; а також щоб вони досвідчили спосіб життя спільноти в молитві та служінні. У Львівській провінції новіціат триває один рік / «Редемптористи», сайт: *Чин Найсвятішого Ізбавителя*, <http://www.cssr.org.ua/vocation/novitsiat/> (дата звернення 15.10.2018).

⁸Р. ХОМ'ЯК, «Митрополит Кир Андрей Шептицький в Канаді» // *Ювілейна Книга ОО. Редемптористів Східного Обряду 1906 – 1956*, Випуск 125, Йорктон 1956, 112.

архімандритом Чину Найсвятішого Избавителя про заснування монастиря та започаткування праці отців в східному обряді для українського народу⁹.

В укладеній угоді зазначалося про наступне:

1. Заснування одного або більше монастирів.
2. Утворення ювенату, новіціату та семінарії для студентів.
3. Збереження східного обряду і тих самих привілеїв, які мали редемптористи латинської традиції.
4. Наділеннями повноваженнями для душпастирської діяльності¹⁰.

Для початку праці в 1913 р. до Унева приїхало 7 бельгійських Редемптористів, які бажали розпочати працю для українців у східному обряді. Серед них було 5 священників і 2 брати: Ван дер Стратен Еміль, Схрейверс Йосиф, Кінцінгер Ектор, Ван ден Босс Луїз, Бонн Франц-Савир, Пвассон Франциск, Делянуа П'єр, Сметс Альфонс¹¹. Так розпочалася праця отців Редемптористів, які бажали служити у східному обряді, працювати для українців, шукати молоді покликання для праці в Україні та Канаді.

Попри всі труднощі пов'язані з вивченням української мови, отці успішно розпочали працю для нашого народу. За кілька місяців своєї праці в Уневі о. Схрейверс писав листа до архимандрита, де з радістю повідомляв про досягнення: «Населення захоплене [...] Відтепер я є певним, що місії, які ми даватимемо у цій країні, матимуть надзвичайний успіх»¹².

Але незабаром прийшли нові перешкоди – Перша світова війна і неприхильність російського уряду щодо праці ЧНІ. Від початку воєнних дій отці відкрито підтримували український народ, за що могли поплатитися свободою. Також, нові «уніати» заважали поширенню православ'я, тому стали ворогами для єпископа Російської Православної Церкви Євлогія Георгіївського¹³. Розгорілися ще більші конфлікти тоді, коли священники почали приходити на ті

⁹М. БУБНІЙ, *Редемптористи візантійсько-українського обряду у Львівській Митрополії УГКЦ в 1913-1939 роках*, 31.

¹⁰О. Турій, «Історичний шлях редемптористів східної вітки на українській землі», 51-52.

¹¹Каталог 1913 -2013 Львівської Провінції Редемптористів, Львів: Скриня 2013, 77.

¹²О. Турій, «Історичний шлях редемптористів східної вітки на українській землі», 53.

¹³М. БУБНІЙ, *Редемптористи візантійсько-українського обряду у Львівській Митрополії УГКЦ в 1913-1939 роках*, 36.

парафії, з яких вивезли греко-католицького священика, щоб поставити православного поблизу Тернополя й Унева¹⁴. Почалися відкриті погрози, після яких архімандрит дозволив переїхати отцям до інших країн, щоб вберегти життя. З намови православного єпископа губернатор Бобринський, викликавши місіонерів до Львова, запропонував покрити витрачені гроші на повернення додому, та отці відмовились¹⁵. Після цього, губернатор сказав: «Я знайду спосіб позбутися вас!»¹⁶. Із приходом австрійського війська певна напруга і перешкоди для праці зникла і Редемптористи відновили свою місію серед українського народу. За те, що духовенство ЧНІ не покинуло нужденних людей в часи лихоліття, народ почав ще більше поважати їх.

За ревну працю для українського народу митрополит Андрей в 1918 р. передає будинок у Збоїськах біля Львова для заснування монастиря, але через певні труднощі монахи заселилися тут щойно через рік. Сюди почали приходити українці, які почули поклик до монашого служіння. Станом на 1919 р. вже налічувалося 13 монахів, серед яких було 7 священиків¹⁷. Велику працю для збереження Греко-Католицької Церкви виконав отець Франц-Ксаверій Бонн. Він став одним з найбільш активних священиків, які протистояли заходам російського архієпископа Євлогію по насильницькому введенні православ'я на Галичині. Отець Ксаверій проводив Святі Літургії там, звідки окупаційна влада вивезла священиків, щоб насадити православ'я. За це він був призначеним митрополитом Шептицьким «генеральним вікарієм східної частини львівської митрополії, до якої входили Броди, Зборів, Збараж, Тернопіль, Сколе»¹⁸. Згодом, отець Бонн став капеланом Української Галицької Армії. Приклад отця Ксаверія є зразком непохитної віри та самопожертвності отців редемптористів.

Отримавши приміщення, яким могли послуговуватись, перебувши воєнні лихоліття, отці Редемптористи змогли розпочати місійну діяльність, для чого

¹⁴В. МАЛАНЧУК, «ОО. Редемптористи в Західній Україні», 162.

¹⁵М. ЩУДЛО, «Східня Вітка ОО. Редемптористів» // *Ювілейна Книга ОО. Редемптористів Східного Обряду 1906 – 1956*, Випуск 125, Йорктон 1956, 99.

¹⁶М. ЩУДЛО, «Східня Вітка ОО. Редемптористів», 99.

¹⁷*Каталог 1913 -2013 Львівської Провінції Редемптористів*, 78.

¹⁸«Бельгієць, який полюбив Україну» // сайт: *Редемптористи*, <<http://www.cssr.lviv.ua/news/?article=437>>(дата звернення: 23 березня 2018).

власне, є покликані: а саме їхати зі світлою проповіддю до всіх, хто цього потребує. З 1921 року Редемптористи східного обряду отримали статус Руської віце-провінції¹⁹. Вже на початку 1924 року отці ЧНІ мали три монастирі: в Збоїськах, Голоско та в Станіславові²⁰. У Станіславові почалися займатися місійною діяльністю, а в Збоїськах і Голоско здебільшого була праця з молоддю.

Місії, які проводили отці-місіонери не були одноденними. Спочатку проводилися від 4 до 8 днів, а згодом почали тривати до десяти²¹. У звіті о. Йосифа де Вохта про діяльність Чину в Україні було сказано, що «Редемптористи українського обряду можуть гордитися результатами своєї пастирської праці протягом останніх років»²². Із листа о. Йосифа можна зрозуміти, про діяльність священників, яка була настільки популярною серед нашого народу, що: «коли в місті чи селі проходила місія, народ сходився з десяти, двадцяти навколишніх сіл, щоб брати в них участь»²³.

На кінець 1924 року отці Чину Найсвятішого Ізбавителя провели «69 місій, 15 віднов, 14 реколекцій, 12 реколекцій для семінаристів, 30 реколекцій для черниць, 16 реколекцій для студентів гімназій»²⁴. Також при згромадженнях отців Редемптористів створювалися осередки Архібратства Божої Матері Неустанної Помочі²⁵. Перше Братство було утворене в Збоїськах 1924 року²⁶. Його гаслом є: «Через Марію до Ісуса»²⁷, адже через неї ми можемо прийти до Бога. Редемптористи вшановують Богородицю – Матір Неустанної Помочі.

З роками все більше і більше ставало отців і братів, котрі хотіли посвятити себе місії проповідання Слова Божого. Додалось роботи, оскільки, багато сіл запрошувало місіонерів для праці. Отці місіонери почали виїжджати за кордон,

¹⁹О. Турій, «Історичний шлях редемптористів східної вітки на українській землі», 58.

²⁰Сучасний Івано-Франківськ.

²¹М. БУБНІЙ, *Редемптористи візантійсько-українського обряду у Львівській Митрополії УГКЦ в 1913-1939 роках*, 143.

²²«Апостольська діяльність Отців Редемптористів. Звіт о. Йосифа де Вохта про діяльність Чину в Україні» // *Редемптористи 90 літ в Україні*, Львів: Чин Найсвятішого Ізбавителя 2003, 164.

²³«Апостольська діяльність Отців Редемптористів. Звіт о. Йосифа де Вохта про діяльність Чину в Україні», 164.

²⁴Там само, 172.

²⁵Метою цього Архібратства є вшанування Пресвятої Богородиці, випрошувати в неї потрібні ласки, і часто приступати до Святого Причастя.

²⁶В. ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ, історія Чудотворної Ікони Матері Божої Неустанної Помочі, 225.

²⁷Б. КУРИЛАС, «Місійна праця ОО. Редемптористів в Україні та на скитальщині» // *Ювілейна Книга ОО. Редемптористів Східного Обряду 1906 – 1956*, Випуск 125, Йорктон 1956, 194.

щоб провадити місії для українських діаспор. Так, в одному із видань Чину Найсвятішого Избавителя в Італії було описано про проведену працю для українців в Галичині. Зазначалося, що Редemptористи «в часі апостольських праць поза монастирем мали 20 місій, і 10 віднов; вислухали 60000 сповідей і роздали около 300 000 Св. Причастій[...]»²⁸. З цього бачимо, що роль ЧНІ на Галичині ставала все вагомішою. Отець Іван Бала, говорячи про поширення Чину зазначає, що «Їхня праця увінчалась від самого початку величезним успіхом [...] Тисячні маси побожних наших людей горнулись до ОО. Місіонерів, що через натовп мусіли проповідувати дуже часто на дворі»²⁹.

Окрім місій, оо. Редemptористи давали реколекції для різних станів суспільства. 1914 року, приїхавши в Україну, отці вже давали перші реколекції у Словіті (для сестер Василянок) та у Львові (для сестер Пресвятого Серця)³⁰. Пізніше, після воєнних лихоліть, продовжилася ця важлива справа. Такі реколекції для богопосвячених осіб проводились кілька разів на рік.

Ці науки, окрім монаших згромаджень, проводилися ще для братів-семінаристів, а також для священників. Вони могли приїжджати в монастир отців Редemptористів і провести для себе дні віднови, перебуваючи в тиші і молитві. До 1924 року місіонери провели близько 72 реколекцій для різних згромаджень і спільнот³¹.

Отці ЧНІ досягли у цій духовній царині визначних результатів, тому їх почали запрошувати для проведення реколекцій до Львівської, Станіславівської Луцької семінарії, які згодом були передані під часткову їхню опіку³². Так у Львівській семінарії духівниками були отець Й. Схрейверс та Й. Де Вохт³³, а в Станіславівській – о. Миколай Чарнецький³⁴. Також для проповідування Божого

²⁸Б. КУРИЛАС, «Місійна праця ОО. Редemptористів в Україні та на скитальщині», 196.

²⁹І. БАЛА, «Як поширився Чин ОО. Редemptористів» // *Ювілейна Книга ОО. Редemptористів Східного Обряду 1906 – 1956*, Випуск 125, Йорктон 1956, 67.

³⁰М. БУБНІЙ, *Редemptористи візантійсько-українського обряду у Львівській Митрополії УГКЦ в 1913-1939 роках*, 152.

³¹Там само, 155.

³²Там само, 153.

³³Там само.

³⁴Там само.

Слова отці почали друкувати молитовники, різні статті, праці. Наприклад, 1923 року вийшов молитовник «Пам'ятка Святої Місії»³⁵.

Для вдалого проведення місій і розширення свого Чину в Україні потрібно було відкривати навчальні заклади, які б готували перед майбутнім вступом до монастиря. Мала семінарія для редемптористів була відкрита 1922 року у Збоїськах³⁶. Отці ЧНІ описують, що «перші учні ювенату були здебільша синами селян чи малозначних урядовців»³⁷. Число учнів було 25³⁸. З роками кількість студентів тільки збільшувалася. Згідно даних 1926-1927 навчального року в ювенаті навчалось вже 89 учнів³⁹. Новіціат у новому будинку на Голоско було відкрито 1926 року⁴⁰.

Люди оцінили приклад служіння, відданість Богу і самопожертву, все чисельніше почали приходити до Редемптористів. Отці місіонери своєю простотою і доступністю здобували авторитет серед місцевого населення не тільки греко-католицького, але й православного. Кожен окремий монастир мав своє завдання, мав певну специфіку своєї праці: навчання і виховання, реколекції, місійний осередок, надання душпастирських послуг для населення.

Отець редемпторист Іван Бала, роздумуючи про працю в Україні ЧНІ говорить:

Ім'я місіонерів-Редемптористів ввійшло на сторінки релігійної історії й лишило на ній не тільки незатерті сліди, але й новий Чин, що поволі, але успішно вкорінювався на наших землях... Той успіх тривав і ріс без перерви аж до того моменту, коли большевики кривавим гнетомобіймили Західню Україну й розігнали по всіх усюдах українських священників і вірних⁴¹.

---

³⁵М. БУБНІЙ, *Редемптористи візантійсько-українського обряду у Львівській Митрополії УГКЦ в 1913-1939 роках*, 161.

³⁶О. ТУРІЙ, «Історичний шлях редемптористів східної вітки на українській землі», 60.

³⁷Л. ВАНГАНЗЕВІНКЕЛЬ, «Мала Семінарія – Ювенат Отців ЧНІ. В Західній Україні» // *Ювілейна Книга ОО. Редемптористів Східного Обряду 1906 – 1956*, Випуск 125, Йорктон 1956, 262.

³⁸О. ТУРІЙ, «Історичний шлях редемптористів східної вітки на українській землі», 60.

³⁹М. БУБНІЙ, *Редемптористи візантійсько-українського обряду у Львівській Митрополії УГКЦ в 1913-1939 роках*, 74.

⁴⁰Там само, 89.

⁴¹І. БАЛА, «Як поширився Чин ОО. Редемптористів»// *Ювілейна Книга ОО. Редемптористів Східного Обряду 1906 – 1956*, Випуск 125, Йорктон 1956, 67.

Як бачимо, ідея щодо оживлення духовного життя Митрополиту Андрею вдалася. Він мав плани розвивати Греко-Католицьку Церкву, хотів, щоб у ній з'являлися нові згромадження, монастирі. Місії мали на меті працювати з молоддю, відшукувати нові покликання, розвивати Церкву. Праця в Канаді ЧНІ та її великий результат серед українських громад дали поштовх заснуванню східної гілки Редemptористів в Україні. Коли Чин Найсвятішого Ізбавителя прибув до України, духовне життя в містах і селах почало відроджуватися. Отці місіонери прийшли до найбільш знедолених людей, незважаючи на погрози і ризик для життя. За період з 1913 по 1930 роки з вище зазначеного бачимо, що праця нового згромадження в Україні була активною і результативною. Це показує успіх місій, реколекцій, які проводили отці.

1.2 Василій Величковський – родина, навчання і священниче покликання

Василь Всеволод Величковський народився в місті Станіславові 1 червня 1903 року⁴² у священничій родині. У своїх спогадах владика Василь згадує: «Мій батько о. Володимир Величковський, син о. Юліана Величковського й Олени Лотоцької. Рід мій по батькові священничий вже понад триста років»⁴³. Він також описує, що з роду Миколи Теодоровича (його діда) і о. Володимира Величковського було 3 монахи-священики, 4 священники і 5 монахинь⁴⁴. Щоб зрозуміти чому родина славилася багатьма покликаннями, потрібно згадати також про релігійне життя родини матері Анни Теодорович. Владика Величковський згадує:

Порядок в домі того світського священника і пароха був подібний до монастирського. Ранкове вставання завжди о тій самій годині – о п'ятій. Молитва і розважання голови родини, потім Служба Божа і ціла рідня, старі, молоді і діти разом з парохіянами в довгих рядах до Святого Причастя⁴⁵.

⁴²Л. РОМАНЧУК, *Випробувані як золото в горнилі*. Книга 2, Жовква: Місіонер 2014, 9.

⁴³*Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І.*, Вінніпег 2016, 8.

⁴⁴У. СТЕЦІВ-ТИМЧУК, *Свічка в руках Христових. Життя Моніки(Марії) Полянської ЧСВВ*, Львів: Сполом 2013, 14.

⁴⁵*Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973)* / упоряд. Ігор Цар за ред. Колегією І. Колісника та ін., Львів 2013, 9.

Цей стиль життя в родині дідуся о. Миколи Теодоровича і сформував матір майбутнього владики і тітку Моніку Полянську⁴⁶, які мали вплив на майбутнє покликання і формацію молодого Василя Величковського. Добрим прикладом служіння і священничої ревності для майбутнього душпастиря були власне і батьки:

Батько був ревним і святим священником. Моя мама була побожна та примірною мамою і жінкою, була прикладом для дому і парохії. Пам'ятаю. Що тато від ранку завжди молився, розважав, сповідав, правив Службу Божу. Ніколи не пропустив часослова, ані вервиці. В дорозі завжди мав в руках вервицю, і після вечері з цілою родиною ішов до церкви на відвідини Ісуса Христа у Пресвятій Євхаристії⁴⁷.

Як згадує Блаженний Василь, через плідну працю батька, з його парохії Церква отримала близько двадцяти богопосвячених осіб і священників⁴⁸. Батько священномученика Василя Величковського служив спершу сотрудником у Станіславові, потім 23 роки був парохом у с. Шупарці (Борщівський район), останні роки служив у с. Яблунів⁴⁹.

Матір владики Василя була дуже доброю та чуйною людиною. Ці риси також були успадковані від неї майбутнім проповідником і місіонарем. Василь Величковський згадує: «Моя мама мала добре милосердне серце, приймала до хати опущених, сиріт, виховувала їх, а пізніше помагала їм створювати свою сім'ю, чи вступити до монастиря»⁵⁰. Згадуючи про матір майбутній владики також напише:

У болях родила його, з тривогою носила його, в молитвах виховала його... Він один син був. Інші сини повмирали. Всю побожну душу бажала перелляти в нього. Ледве кілька рочків мав, вже на колінах мами вчився гарячих молитов, які опісля сам проказував⁵¹.

Всю любов до молитви і набожність до Божої Матері мати зуміла прищепити майбутньому отцю-редемптористу. У своїх працях, владики Василь

---

⁴⁶Мати Моніка Полянська – рідна тітка владики Василя Величковського, ігуменя монастирів ЧСВВ в селах Словіта і Підмихайлівці.

⁴⁷Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973), 11.

⁴⁸Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І., 12.

⁴⁹О. ГОРОДИСЬКИЙ, Подвижники Чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні, 44-45.

⁵⁰Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973), 11.

⁵¹Василь ВСЕВОЛОД ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ, «Благословенна будь, мамо!» // Дорогою молитви 4 (104) (квітень 2016) 21.

згадує, як мама його ще маленьким вчила молитов, яких він не розумів тоді, але щиро наслідував її, переймав любов до молитви, проказував її:

Там і він з мамою кланчав на дрібних колінах. «Молися сину... Молися... ще про це проси, молися... Молися Матінко Божа дай мені ласку стати святим священником, монахом...». І він молився, за мамою повторяв – молився, - а ці останні слова молитви, хоч не розумів їх зовсім, якимось глибоко запали в його дитячу душу і він все так молився, вже і сам пізніше⁵².

Ще малою дитиною, отець Василь був посвячений під покров Пресвятої Богородиці. Це сталося на місіях, які провадили отці Редemptористи на рідній парохії. Слова, які сказала мати після молитви-посвяти запам'яталися майбутньому священнику назавжди. Мати після молитви сказала: «Синку, ти вже до неї належиш, до Божої Матінки, Їй я віддала вас, о пам'ятай про це дитино на все, [...] пам'ятай: Дитина Марії ніколи не загине; а ти дитиною Марії від сьогодні»⁵³.

Свого першого Святого Причастя Василій Величковський не пам'ятає. До нього він приступав також з малих років, завдяки матері, яка піклувалася про це. Владика згадує: «Вже від шостого року життя, він разом з мамою Ісуса до серця приймав у святому Причасті»⁵⁴. За це він також щиро дякував матері і зазначав: «Ах цей щоденний ранній корм душевний у юних днях, стане колись на все рішальною силою життя»⁵⁵.

Як бачимо, духовне становлення майбутнього владика великою мірою залежало від близьких йому людей. Власне священнича родина прищепила любов до Святих Тайн, набожність до Пресвятої Богородиці. Ревний приклад батька, дідуся та інших родичів, які посвятили своє життя Богові, великою мірою вплинув на життя Василя Величковського. Любов матері, відданість дітям залишили глибокий слід у формуванні характеру майбутнього місіонера. Він це добре розумів, бо у своїй праці, присвяченій їй пише: «А ти благословенна будь мамо, що жертвувала Богові за нарід дитину. Він вмер для світа, але не загинув

⁵²Василь Всеволод Величковський, «Благословенна будь мамо», 132.

⁵³Там само.

⁵⁴Там само.

⁵⁵Там само.

для Бога, для народу. Він жиє і житиме і життя мільйонам дає, бо він – твій син, місіонер Ісуса і Марії [...]»⁵⁶.

У своїх спогадах Василь Всеволод згадує, що не посилали його до молодшої школи можливо через те, що управитель-поляк погано ставився до батька, а може, були і інші невідомі події. Перші два роки навчання проводив учитель Васильків⁵⁷. Коли привезли до Пробіжної на виховання до дідуся, майбутній Владика ходив до початкової школи в селі, де закінчив 2 чи 3 класи, як сам згадує. Після закінчення початкової школи у Пробіжній, продовжив навчання в Бучацькому Інституті Св. Йосафата: «Після скінчення початкової школи в Пробіжній, пам'ятаю одного дня, очевидно за згодою, чи на просьбу моїх родичів, мій дідо відвіз мене [...] до Бучача, до Інституту Св. Йосафата»⁵⁸. Навчання в Бучачі тривало з 1913 по 1914 роки. Пізніше, наступні три роки майбутній душпастир вчився вдома: «Учив мене і моїх сестер студент теології Іван Бала, [...] Никола Коп'яківський та ін»⁵⁹. Потім було навчання в Городенці: «В Городенці мене прийняли до V класу гімназії, яку я закінчив нормально. У наступному 1918 році я почав VI клас, але його вже не закінчив»⁶⁰, тому, що вступив до Українських Січових Стрільців.

У 1918 році, коли майбутньому керівнику Катакомбної Церкви в Україні було 15 років, він вступив до лав Українських Січових Стрільців, де був заарештований і засуджений до розстрілу. Це сталося тоді, коли частина УСС у місті Староконстантинові потрапили до польського полону. Владика Василь згадує: «І ось я чую слова польського сержанта “кабане хцялесь Львова? Копай яме!”. Але яма ще не була готова, як случайно проходячий польський офіцер змінив засуд [...]»⁶¹. Так майбутній отець був покараний за свою участь в лавах УСС. Покарання продовжилося в місті Золочів, де була важка праця на залізничній товарній станції чи праця на видобуванні каменю. Згодом, Всеволод

⁵⁶ВАСИЛЬ ВСЕВОЛОД ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ, «Благословенна будь, мамо!», 21.

⁵⁷Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І., 12.

⁵⁸Там само, 13.

⁵⁹Там само, 14.

⁶⁰Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973), 14.

⁶¹Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І., 17.

Величковський зумів покинути табір, де знову був змушений переховуватися від влади. З початку переховувався в монастирі сестер ЧСВВ у Словіті, згодом в Уневі. Але, через небезпеку обшуків, зусиллями митрополита Андрея був перевезений до Львова, де перебував в так званій «Дяківській бурсі»⁶². Згодом, через небезпеку Василь Величковський поїхав, за порадою, до о. Були, який потребував вчителя для своїх дітей. Але, при першій спробі втекти до Чехії молодий Величковський знову був схоплений державними органами. Завдячуючи великому духовному авторитетові батька, за проханням самого владика Василя до коменданта поліції він був звільнений на волю, оскільки, комендант не розказав про перший арешт. Владика Василь у своїх споминах напише: «Так скінчилася моя війна: я нікого не вбив, не ранив і сам остав живий і не ранений, хоч був серед куль і небезпек. Для мене ясно... Мамина вервичка, благословення і молитва були завжди зі мною...»⁶³.

Повернувшись додому, Василь Величковський в 1920 році поступає до Духовної Семінарії у Львові, де ректором був отець Тит Галушинський⁶⁴. Обираючи місце свого духовного навчання, Величковський обрав саме Духовну Семінарію у Львові через те, що в ній не було обов'язкового celibату, так як наприклад у Станіславівській семінарії⁶⁵. Це був як знак протесту проти введення обов'язкового celibату. Питання про celibат точилися досить довго. 24 серпня 1919 року в Перемишлі відбулася конференція ієрархів Греко-Католицької Церкви, на якій було прийнято рішення провести спеціальне засідання і обговорити проблеми celibату. Таке засідання відбулося у Львові 20 вересня 1919 року, де було прийнято постанову, яка передбачала, що на майбутнє висвячувати будуть лише неодружених кандидатів до священства. Рішення було підписано трьома єпископами: Андреем Шептицьким, Йосафатом Коциловським і Григорієм Хомишиним⁶⁶. Проте лише владика Хомишин одразу

⁶²Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І., 17.

⁶³С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 72-73.

⁶⁴Л. РОМАНЧУК, *Випробувані як золото в горнілі*, 11.

⁶⁵Тепер Івано-Франківська Духовна семінарія

⁶⁶О. ЄГРЕШІЙ, «Єпископ Григорій Хомишин: портрет релігійно-церковного і громадського-політичного діяча», Івано-Франківськ: Нова Зоря 2006, 54.

почав дотримуватися цього рішення, інші владики вирішили не запроваджувати ще обов'язкового celibату⁶⁷. Владика Григорій Хомишин вважав, що питання celibату є важливим, а «тільки неодружені священники [...] спроможні “дати народови духовне життя”[...]»⁶⁸. Проте галицьке духовенство не сприйняло поглядів щодо введення обов'язкового celibату. Вони вважали, що це є «латинізація Церкви», яка суперечить Канонам Східної Церкви⁶⁹. У 1922 році було створено Товариство святого апостола Павла, яке мало протилежні погляди на celibат⁷⁰.

Василь Величковський згадує, що мав «якийсь нахил до зовнішньої жіночої краси, якийсь невиразний нахил до подружнього життя [...]»⁷¹. Згадуючи про це у своїх споминах про певні думки про одружене священство, Василь Величковський напише:

[...] це все і решта були тільки скоро згасаючі вогники, паростки без глибшого кореня, що гинули, бо все глибше і глибше запускала коріння Божа любов, любов все більша і більша до найкращого і найвищого – до Бога і спасення душ⁷².

Величковський остаточно вирішив не одружуватися на третьому курсі після реколекцій, які відбув у семінарії. Але Митрополит не одразу прийняв це рішення молодого семінариста. Перші два рази владика Андрей говорив: «добре, добре, але ще раз подумайте»⁷³. Про треті відвідини Шептицького Василь Величковський згадує: «Доперва, за третім разом, Митрополит по батьківськи притиснув мою голову до грудей і сказав: “добре, добре, прийдіть в неділю”. Минула неділя, друга й стан мого життя рішений, подружжя земське не для мене»⁷⁴. Співбрати не розуміли Величковського, бо думали, що celibат буде введений згодом для всіх. Зовсім іншої позиції стосовно вибору стану в

⁶⁷О. ЄГРЕШІЙ, «*Єпископ Григорій Хомишин: портрет релігійно-церковного і громадського-політичного діяча*», 54.

⁶⁸Там само.

⁶⁹Там само.

⁷⁰Там само, 55.

⁷¹*Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973)*, 21.

⁷²Там само.

⁷³С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 78.

⁷⁴Там само.

священстві були батьки майбутнього владика: «Написали лист втішний з побажаннями і в ньому дуже оглядно зазначили, що повнота посвяти Богові – це монаший стан»⁷⁵. Бачимо, що родичі молодого семінариста підтримували лише монаше життя, проте, не впливали на майбутній вибір.

У семінарії, як зазначає в своїх споминах Владика Василь, до нього повернулось духовне життя, адже, він міг мати тижневу сповідь, щодня Святе Причастя. Він був наймолодшим серед своїх співбратів. Навчаючись майбутній отець – місіонер не відзначався ідеальною поведінкою. Ось, що він напише:

І так ідучи за недобрими прикладами я часом без дозволу настоятелів виходив на місто з товаришем (ніколи сам), заглядав з хорів на церкву, де приходили люди з міста, курих більше, як “нормально”, дозволив собі за намовою товариша на маленьку чарочку горілки⁷⁶.

Проте, хоч перебував під впливом поганих прикладів, молодий семінарист не пропускав жодного духовного правила кожного дня. Будучи на вакаціях, Всеволод Величковський вів активне духовне життя, як сам згадує: «[...] ясним світлом присвічували мені приклад батька – ревного св. Священника і святої доброї Мамаи»⁷⁷.

Щодо навчання, майбутній владика згадував, що також не відзначався доброю наукою, що можна пояснити поганим прикладом братів, котрі проживали з молодим семінаристом і поганим знанням латинської мови. У своїй автобіографії Блаженний згадує випадок з іспиту, який приймали тоді молодий отець Йосип Сліпий і митрополит Андрей Шептицький, який проявив доброту і милосердя до молодого семінариста:

Іспити були не в аудиторії, але в митрополичій палаті і головою Комісії був сам Митрополит. Під час мого іспиту Митрополит мав схилену голову. Закриті очі і ніби дрімав. Коли професор і на третю мою відповідь сказав “Зле, Митрополит підніс голову і спитав: “Як?” Професор сказав: “Студент зле відповів”. Тоді Митрополит попросив професора ще раз дати питання. І знову я почув три питання, а після кожної моєї відповіді, потрійне ласкаве “добре, добре” Митрополита. Не пам’ятаю тепер тих питань

⁷⁵С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 79.

⁷⁶Там само, 77.

⁷⁷Там само.

і відповідей, тільки я переконаний, що професор мав рацію. Бо я не вивчив належно предмету, як легкодух і недбалюх⁷⁸.

Як бачимо, попри всі події у житті Василя Величковського, він слідував згідно своїх принципів. Його навчання, невтомна праця дала свої плоди. Будучи твердим у своїх настановах, Величковський навчається в Духовній Семінарії, де вирішує прийняти неодружене священство.

1.3 Редemptористична формація та перші служіння

Прийняти важливий крок для вступу в монастир допомогла майбутньому очільнику Церкви рідна тітка с. Моніка Полянська, яка власним прикладом життя і служіння завжди заохочувала майбутнього душпастиря до невтомної молитви і праці. Літом 1924 року с. Моніка попросила, щоб племінник запровадив її до монастиря отців ЧНІ, для полагодження певних справ. Це було зроблено умисне, адже сестра їхала до монастиря з певним завданням, яке поставила для себе – домовитися з отцем Йосифом Схрейверсом про початок перебування в монастирі Величковського⁷⁹. Коли Мати Моніка закликала молодого студента до монастиря, Йосиф Схрейверс сказав: «Добре, добре, я вас приймаю до нашого монастиря. Ви поїдьте трохи додому на вакації, а 1 серпня приїдьте до Голоска на новіціат»⁸⁰.

Попри те, що вся справа діялась без відома Василя Величковського, він не промовив до тітки Моніки жодного слова. Навпаки, майбутній владика сповнився певною радістю. Згодом, він опише свої відчуття, які були після цієї події у його житті:

То була відповідь без мого питання, без моєї просьби. Я мав право, кажучи по-людськи, обуритися чи хоч сказати, що я ж ні сам не просив, ані не просив тету бути посередницею. Однак, я нічого не сказав, тільки попрощався й вийшов з тетою, з якою теж ні слова не говорив про цю справу. На душі було так легко, так радісно, повнота ласки, як нагла повинь, її залягла. Не було на устах слів ні в мене, ні в тети, бо стара

⁷⁸Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973), 22.

⁷⁹Там само, 23.

⁸⁰Там само.

монахиня і я, що став на порозі монастиря, ми розуміли вагу і велич події не земської, не людської, а небесної і Божої – ласки монашого покликання⁸¹.

Мати Моніка і надалі була особою, з якою молодий диякон радився щодо певних кроків у житті. Будучи молодим священиком, перед ним постало питання щодо подальшого життя: чи їхати вчитися. Відповідь, яку дала рідна тітка стали тоді вирішальними: «Вважай, за це, що не будеш мати марного титулу доктора, ти рік швидше можеш стати місіонарем і скільки душ можеш спасти, врятувати від погибелі»⁸².

Згодом, у своїх споминах, владика Василь скаже, що не жаліє про те, що обрав тоді чин Редemptористів. Йому завжди подобався місійний дух цього чину. Якщо б не місійний дух оо. ЧНІ, то молодий семінарист обрав би отців студитів. В монастирі ЧСВВ було багато родичів владики Величковського, але не хотів вступати туди, бо «[...] до цього монастиря не хилилось моє серце, сам не знаю чому»⁸³.

Ця справа вступу в монастир також відбулася без відома митрополита Андрея. Після відвідин отців Редemptористів, Василь Величковський звернувся до Митрополита, щоб відпустити його до монастиря. Владика Андрей побатьківськи вислухав і радив добре подумати, адже, він також мав плани на молодого семінариста, а саме, залишити його при церкві Святого Юра. Цю справу вдалося вирішити отцю Йосифу Схрейверсу, який був великим другом і духівником митрополита Шептицького⁸⁴.

Величковський перериває навчання в Львівській Духовній семінарії, щоб продовжити вивчення богослов'я вже в новіціаті братів ЧНІ. Окрім навчання у семінарії, владика Василь ще навчався в Українському Університеті, де студіював юридичні науки. Навчався в Університеті, щоб, як саме скаже: «Я записався, бо хотів ще другий факультет закінчити і підтримати переслідувану наукову Установу рідного народу»⁸⁵. Але, це навчання не вдалося згодом

⁸¹У. СТЕЦІВ-ТИМЧУК, *Свічка в руках Христових. Життя Моніки(Марії) Полянської ЧСВВ*, 45.

⁸²Там само, 45-46.

⁸³*Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І.*, 27.

⁸⁴Й. СХРЕЙВЕРС, *Ангел України*, Львів: Свічадо 2014, 4.

⁸⁵*Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973)*, 24.

довершити через політику поляків, які закрили кафедри, де навчання велося українською мовою. Польський уряд обіцяв відкрити український університет до 1924 року, але цього так і не сталося. Всім викладачам, які викладали українською мовою було заборонено викладати⁸⁶, і вийшов указ, щоб до Університету приймали лише тих студентів, які служили у польській армії⁸⁷. Після такої політики, постав Український таємний Університет, який діяв у Львові в 1921-1925 рр.⁸⁸ Діяльність цього Університету була «протестом проти утвердження польської державності на території, яку українці вважали своєю. Всі, хто був залучений до Університету перебували під наглядом, адже, він був заборонений польським урядом⁸⁹.

Почався новіціат⁹⁰ 1 серпня, а 2 серпня Василь Величковський отримав габіт на свято св. Альфонса. У своїх споминах Владика скаже так: «Почався мій новіціат. Мої дні проби монашого життя, дні радості аж до смерти»⁹¹. Перебуваючи на новіціаті, молодий редемпторист став помічником ігумена, і завжди виходив у місто за дорученнями, але серед світу, як зазначає, завжди перебував «з молитвою на устах і у серці»⁹².

Відбувши новіціат, Всеволод Величковський склав монаші тимчасові обіти 29 серпня 1925 року⁹³ на три роки, вислухавши перед цим 10 днів реколекцій⁹⁴. «Тоді я був захоплений і повний радості. Моя радість відбивалась на обличчі, певно і на серці моїх рідних»⁹⁵. Обравши монаше життя, владика Василь скаже:

---

⁸⁶К. КОРОЛЕВСЬКИЙ, *Митрополит Андрей Шептицький (1865-1944)* // пер. з франц. мови Я. Кравець, Львів: Свічадо 2014, 108.

⁸⁷М. МУДРИЙ, «В обіймах політики: Український Таємний університет у Львові, 1921-1925 роки (До 90-річчя від створення)» // сайт: *Наукове Товариство ім. Шевченка. Онлайн журнал Товариства*, 13 травня 2012 <<http://ntsh.org/content/v-obiymah-politiki-ukrayinskiy-taiemniy-universitet-u-lvovi-1921-1925-roki-do-90-richchya>> (дата звернення 12 листопада 2018).

⁸⁸М. МУДРИЙ, «В обіймах політики: Український Таємний університет у Львові, 1921-1925 роки (До 90-річчя від створення)».

⁸⁹К. КОРОЛЕВСЬКИЙ, *Митрополит Андрей Шептицький (1865-1944)*, 109.

⁹⁰НОВІЦІАТ – період перед складенням обітів, період перевірки кандидата в монастир.

⁹¹*Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І.*, 28.

⁹²*Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973)*, 25.

⁹³С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 3.

⁹⁴*Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973)*, 25.

⁹⁵*Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973)*, 25.

[...] я завжди був щасливий, повний радості за своє монаше покликання, і сильно надіюся, що не буде хвилини. Аж до смерті. В якій я чув би будь який сумнів-жаль чи невдоволення за це, що я повірив словам мого Спасителя і пішов за Його голосом, Його слідами! Що ж більше можу сказати про монаше життя?⁹⁶.

Після закінчення новіціату Василь Величковський переїхав до Збоїськ, де два роки був вчителем в ювенаті-гімназії⁹⁷. Був вчителем релігії, української мови і літератури, географії, історії України і всесвітньої історії⁹⁸.

На свято переставлення Івана Богослова 9 жовтня 1925 року⁹⁹ молодий редemptорист отримав священничі свячення з рук владики Йосифа Боцяна в малій церкві на Збоїськах. Отець ЧНІ Стефан Бахталовський, який знав добре про життя Величковського побачить багато паралелей з постаттю Владики Боцяна і Владики Василя через майбутні події у житті¹⁰⁰. Отримавши священничі свячення отець Василь напише: «Тепер, вже нічого не має, чого бажало б моє серце, бо все маю і все можу в Ісусі, якого в руках держу, на жертву приношу, народові даю. Христос моя сила. Бог і Господь. Серце повне радості. Хоч воно таке мале і нужденне»¹⁰¹. Щоб отримати свячення потрібно було писати про диспензу до Ватикану, оскільки, вік молодого диякона ще не дозволяв отримати священство.

Будучи вчителем в ювенаті, отець Василь ревно працював і в монастирській церкві, допомагаючи вірним, які приходили до нього за порадою чи молитвою. Молодий священник радо проповідував Слово Боже. Говорити проповіді було великим захопленням для Величковського і часто радо замінював на проповідь різних отців. Отець Бахталовський зазначає, що «Праця молодого о. Василя не обмежувалася в ювенаті. Він трудився також в монастирській місцевій церкві.

⁹⁶С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 83.

⁹⁷Ювенат-гімназія – мала семінарія, відкрита на Збоїщах ЧНІ.

⁹⁸С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 84.

⁹⁹*Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973)*, 26.

¹⁰⁰Святителем отця Василя Величковського був владика Йосиф Боцян, Єпископ Луцький, якого польська влада не хотіла впускати його для діяльності на Волинь. Святителем владики Боцяна був митрополит Андрей Шептицький, який висвятив по дорозі в ув'язненні, перебуваючи в Києві. Згодом, владика Василь буде ревнимісіонером на Волині, а свої єпископські свячення також отримає таємно від владики Йосипа Сліпого як єпископ Луцький // С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 3.

¹⁰¹*Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973)*, 27.

О. Величковський, це була дійсно апостольська душа. Повна жертвенної ревности»¹⁰².

На канікулах 1926 року о. Йосиф Схрейверс відправив отця Василя до Бельгії, щоб той ознайомився із життям монастирів Чину Найсвятішого Ізбавителя і вивчив французьку мову. Проте, мову не вдалося вивчити, оскільки, українці говорили українською мовою і отець Василь повернувся до України.

З цього періоду починається праця як отця-місіонера, де він буде згодом призначений на Волинь для праці з греко-католиками з Галичини, які тут поселились. Вже з молодих років праці в ювенаті чи в монастирі, настоятелі побачили талант до проповідництва, яке було важливе в місіонерській діяльності. Обираючи монастир, Василь Величковський вибрав згромадження Чину Найсвятішого Ізбавителя саме через їхнє завдання – місії, які дуже подобалися майбутньому владиці Василю і через які він буде навертати в майбутньому багато людей.

---

¹⁰²С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 4.

РОЗДІЛ II

ВАСИЛІЙ ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ – МІСІОНЕР-ДУШПАСТИР 1927-1945 рр.

2.1 Місійна діяльність при Станіславівському монастирі

Ще з молодих років, отець Василь мав великий талант до проповідництва, вмів виголошувати проповіді, які були потрібними кожному вірному в Церкві. Для допомоги досвідченим місіонерам, майбутній владика, за дорученням настоятелів, розпочинає працю в Станіславівському монастирі. Його діяльність у Станіславові можна поділити на два періоди: перший тривав менше двох років 1926-1927 роки, другий період – з 1935 по 1941 рр. В першому періоді о. Василь Величковський допомагав проводити місії отцям ЧНІ. Цей період був досить коротким, але зі спогадів майбутнього владика бачимо, що дуже плідним: «Згадую села Косівщини, Микуличчини, Милування, Горохолини, Чайкович і пр. і пр. Приблизно мільйон душ, може і більше мав перед собою»¹⁰³. Побачивши запал молодого священника до праці, настоятелі відкликають отця Василя зі Станіславова і відправляють на місії на Волинь, де вже розгорнули свою працю отці ЧНІ, а 1926 року туди приїхав отець Миколай Чарнецький¹⁰⁴.

Другий період душпастирської праці в Станіславові був досить довгим. В 1935 році отець Василь повертається з Волині, а в 1938 році стає ігуменом Станіславівського монастиря.

З перших же днів перебування в Станіславові, молодий місіонер почав здобувати авторитет серед місцевого населення. Ось один із випадків, описаний

---

¹⁰³ *Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І.*, 32.

¹⁰⁴ МИКОЛАЙ ЧАРНЕЦЬКИЙ – блаженний священномученик УГКЦ, професор філософії та фундаментальної догматики, місіонер на Волині, єпископ УГКЦ, Апостольський візитатор українців-католиків Волині і Полісся // «Блаженний священномученик Миколай Чарнецький» // Сайт: Храм Блаженного Миколая Чарнецького, <<http://charnetskyj.org.ua/mykolaj-charnetskyj/>> (дата звернення: 09.жовтня 2018).

в листі п. В. Ленцик у Стемфорді 1975 року, який підтверджує авторитет молодого редemptориста-місiонера:

Одного разу десь в 1936 р. о. Величковський був на місiї у селі, опанованому радикалами. Проповідь виголошував на церковному подвір'ї, де зібралось чимало народу. Тим часом поза парканом гурт бешкетників перешкоджав отцєві своїми вигуками та сміхом. Несподівано місiонер збiг з проповідальниці та рушив в сторону хлопцiв. Вони, не очiкувавши такої реакцiї, почали втiкати у поле. Тут о. Василь наздогнав їх, захопив одного за плече і крикнув: «Ти чого втiкаєш від Христа? Ходи слухати Божого слова!» Решта юнакiв, вражені такою поведінкою священика, також повернулись до церкви, щоб послухати науку. «Лише згодом, – розповідав о. Василь, – я подумав про те, що вони могли мене там у полі вбити»¹⁰⁵.

З 1935 по 1938 рр. молодий місiонер разом з іншими редemptористами проводять місiї, які були досить популярними для місцевого населення. Дослідниця життя владики Василя Ксенія Кавац зазначає, що він «iшов від села до села, проводячи двотижневі редemptористські місiї, що, як правило, закінчувалося процесiєю. Сотні, ба навіть, тисячі вірних приєднувалися до них»¹⁰⁶. З нагоди 25 років перебування редemptористів в Україні отець Величковський видає *Марійський Ювілейний Календар-Альманах «О спомагай нас Дiво Маріє!...»*, в якому перелічує місiї, які проводили брати ЧНІ. Так, в період з 1935 по 1938 роки разом із іншими місiонерами було проведено 113 місiй в Станіславівській єпархiї¹⁰⁷. Свідком таких місiй в с. Чайковичі був п. Василь Гуль, який згадує, що місiї тривали 10 днів. На науки приходило дуже багато людей, які послухавши науки, вертались додому плачучи¹⁰⁸. Про отця говорить, що як душпастир був великим провідником для людей, який вказував на різні моральні проблеми серед молоді, проблеми в сім'ях, виступав проти абортів та інших неморальних дій¹⁰⁹. Всі свої науки розпочинав з молитви «Богородице Дiво»¹¹⁰.

---

¹⁰⁵Л. РОМАНЧУК, «Блаженіший Василь Величковський» // , сайт: *Леся Романчук*, <<http://lesiaromanchuk.com/blazhennyi-vasyl-velychkovskyi/>> (дата звернення: 09. жовтня 2018).

¹⁰⁶К. КАВАЦ, *Арешт і ув'язнення владики Василя Величковського 1945-1955*, Вінніпег 2014, 24.

¹⁰⁷В. ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ, *Марійський Ювілейний календар – Альманах: «О спомагай нас, Дiво Маріє!...»*, Станіславів 1938, 88-94.

¹⁰⁸ВАСИЛЬ. ГУЛЬ, «Інтерв'ю від 09. 02. 16» / інтерв'юєр Олег Чихарівський // Приватний Архів Олега Чихарівського.

¹⁰⁹ВАСИЛЬ. ГУЛЬ, «Інтерв'ю від 09. 02. 16».

¹¹⁰Там само.

В Марійському Альманасі також поміщено інші статті, які присвячені роботі отців Редемптористів. Серед статей Василя Величковського вирізняється текст присвяти матері, яка віддала майбутнього владика під покров Пресвятої Богородиці. Відомі його слова подяки Матері, які були також девізом цілого життя: «А ти благословенна будь мамо, що жертвувала Богові за нарід дитину. Він вмер для світа, але не загинув для Бога, для народу. Він жиє і житиме і життя мільйонам дає, бо він – твій син, місіонер Ісуса і Марії [...]»¹¹¹.

Через свою громадянську позицію і повагу до всього українського поліція не любила ігумена Станіславівського монастиря о. Ахіля Бульса¹¹². Отець Ахіль завжди говорив вірним: «Дуже моліться мої дорогі, бо скоро вже буде Україна»¹¹³, за що був змушений покинути Станіславів. Новим ігуменом було призначено отця Василя Величковського, який виконував це служіння до 1941 року¹¹⁴.

Важливою справою, окрім місій, для нового ігумена було побудувати новий храм на честь Матері Божої Неустанної Помочі. В дуже швидкому часі було закуплено всі матеріали, зібрано кошти. У своїх споминах владика Василь пише: «Я зібрав за короткий час понад 120 тисяч золотих, купив майже весь матеріал. Але польський уряд не дозволяв будувати»¹¹⁵. Через велику душпастирську працю люди радо жертвували для побудови нового храму¹¹⁶. Найбільшою перешкодою для побудови церкви був польський уряд. Отець Бахталовський у своїй праці, присвяченій владіці Величковському згадує: «Щоб будувати, треба було мати дозвіл на будову від польської влади, яка завжди відмовляла дати такий дозвіл з причин якихсь щораз нових недокладностей в плянах»¹¹⁷. Така інформація підтвердилася, коли знайшовся документ, в якому чітко було

¹¹¹В. Величковський, *Марійський Ювілейний календар – Альманах: «О спомагай нас, Діво Маріє!...»*, 64.

¹¹²ОТЕЦЬ АХІЛЬ БУЛЬС – РЕДЕМПТОРИСТ, МІСІОНЕР, А З 1937 РОКУ ІГУМЕН СТАНІСЛАВІВСЬКОГО МОНАСТІРЯ. / *Монастир Св. Йосифа (м. Івано-Франківськ) // Редемптористи*, <<https://old.cssr.lviv.ua/about/monasteries/yosyfa-frankivsk/>> (дата звернення: 9 жовтня 2018).

¹¹³*Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І.*, 37.

¹¹⁴Т. ЯРТИМ, *Хресна дорога з життєписом бл. Свцм. Василя Величковського*, Львів 2016, 3.

¹¹⁵*Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973)*, 39.

¹¹⁶С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 7.

¹¹⁷Там само, 8.

зазначено, щоб не дати побудувати храм в центрі міста, а на окраїні міста Станіславова¹¹⁸. В цій переписці можна було побачити, що це робилися свідомі перешкоди в справі побудови церкви, адже поляки «твердили, що це небезпечне для польської держави з огляду на скрізь патріотичне українське наставлення ОО. Редемптористів»¹¹⁹. Про перешкоди з боку польської влади майбутній владика у своїх споминах напише: «Це переслідування зі сторони поляків католиків було подекуди більше болючим, ніж навіть криваве переслідування зі сторони безбожників»¹²⁰. Згодом, на заваді побудови церкви стала Друга Світова Війна.

Своєю працею доброго душпастиря молодий отець-місіонер здобув велику популярність серед громади Станіславова. Тоді в місті діяло п'ять греко-католицьких храмів, проте церква отців-редемптористів ніколи не була порожньою. Серед прихожан були різні люди: професори, інтелігенція, учні гімназій, робітники, члени вільних фахів та ін.¹²¹. В той час, ігумен особливу увагу приділяв дівчатам, які працювали в місцевих панів¹²², адже вони «були наражені на різного роду небезпеки морального й національного характеру»¹²³. В своїй душпастирській праці отець Василь знаходив потрібні слова для кожного стану в суспільстві. «Тих робітників і робітниць причаровував своїм словом о. Василь-Всеволод. На сходах він обговорював не тільки релігійні питання, але також цікавився поодинокими членами парохії, знав їх усіх та їхні проблеми [...]»¹²⁴.

Майбутній владика Величковський займався великою працею з молоддю, організовував різні організації при храмі, де могли бути залучені різні верстви населення. Про це свідчать спогади колишнього парафіянина Ореста Городиського:

¹¹⁸Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І., 37.

¹¹⁹С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 8.

¹²⁰Моя надія Ісус і Марія. *Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973)*, 40.

¹²¹О. ГОРОДИСЬКИЙ, *Подвижники Чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні*, Тернопіль: Монастир Успення Пресвятої Богородиці, 2005, 33.

¹²²О. ГОРОДИСЬКИЙ, *Подвижники Чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні*, 33.

¹²³Там само.

¹²⁴С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 10.

Було приємно дивитися під час різних релігійних урочистостей, як то членкині Марійської Дружини у вишитих блюзочках і мужчини з церковних організацій організовано брали участь з хоругвами та прапорами в процесіях. Кожний, хто бував у каплиці Отців Редemptористів, мусів признати, що панував там молитовний настрій, люди заходили помолитися чи поринути в релігійних роздумуваннях¹²⁵.

Також, як згадує колишній парафіянин, праця отця Величковського не пройшла безслідно в майбутніх подіях в історії становлення Української держави. П. Орест Городиський згадує: «Може ще й сьогодні його вихованці світять прикладом своєї побожності... Вже під час першої окупації Західньої України большевиками його вихованці засвідчили свою вірність Христовим ідеалам»¹²⁶.

Під час першої окупації радянська влада не прихильно ставилася до греко-католицьких священиків. Проте, ніхто не наслідювався щось заподіяти о. Величковському в Станіславі. Коли отець місіонер хотів виїхати на місію в сусідні села, отримав попередження від працівника НКВС, що для нього може це закінчитись арештом:

[...] коли він збирався їхати на місію, один енкаведист перестеріг його кажучи: “ Вас у Станіславі не арештують з огляду на людей, але лиш поїдете поза Станіславів, так вас негайно заарештують”. Тому о. Величковський не виїжджав зі Станіслава і тут продовжав свою ревну апостольську працю¹²⁷.

Радянська влада почала стежити за майбутнім владикою Величковським. НКВС «[...] покликали його на переслуховування й допити, щоб так застрашити ревного душпастиря. Однак він і надалі мужньо виконував свою працю»¹²⁸.

Про велику підтримку місцевого населення показує ще один випадок. Місцева влада хотіла виселити монахів з монастиря і забрати приміщення для потреб держави. Але прості віруючі стали в обороні отців Редemptористів. Владика Василь згадує:

¹²⁵О. ГОРОДИСЬКИЙ, *Подвижники Чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні*, 33.

¹²⁶Там само, 34-35.

¹²⁷С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 11.

¹²⁸А. ПЕКАР, *Ісповідники віри нашої сучасности*, Видання друге, Місіонер 2001, 78.

Ми сказали людям. За кілька днів дівчата і жінки з Братством Матері Неустанної Помочі зібрали кілька підписів на протесті проти вигнання наших Отців і віднесли ці підписи до головного прокуратора, а на вулиці чекала маса людей на вислід. Прокурор прочитав ту жалобу і сказав: «ваші слова і підписи нас не зворушують, ідіть геть!». А дівчата відповіли: «а кров чи також не зворушить, бо коли рушите наших Отців, тоді – гляньте на вулицю цю, ось той нарід і тисячі людей ми всі кинемось і кров дамо і не допустимо... Прокурор відповів: «Но, йдіть, ніhto не рушить ваших Отців, я тільки так жартував. І так ми були забезпечені на якийсь час¹²⁹.

Незважаючи на заборони з боку радянської влади, отець Василь, не скасував щорічного святкування Празника Божої Матері Неустанної Помочі, а запевнив людей в тому, що щорічний процесійний хід відбудеться: «Люди втішені, бо я запевнив їх, що празник буде нормально, як завжди»¹³⁰. Владика Григорій Хомишин¹³¹ радив відмовитися від ходи, але, отець ігумен не погодився на це¹³², сказавши: «[...] сам особисто не маю права скасувати звичаї в Богослужбах і брати на себе відповідальність перед настоятелями і народом»¹³³.

В сам день свята в 1940 року зібралось близько 20 тисяч людей¹³⁴, які помолившись Літургію, пішли процесійним ходом. Ігумен Василь Величковський очолював процесійний хід з хрестом у руках і одягнений в епітрахиль. «Заскочені військові східняки знімали шапки і хрестилися. Тисячі вірних ішли в поході і тисячі, особливо зі Сходу приглядалися величній процесії»¹³⁵. Описуючи похід у своїх споминах владика Василь напише: «По обох сторонах вулиць ”совітські люди”, старі хрестяться зі сльозами на очах, молоді та військові з великим подивом...»¹³⁶. Похід супроводжувався жовто-синіми пов'язками¹³⁷, які були прикріплені на церковних ризах і рукавах хлопців, які дивились за порядком під час процесії. Після походу, отець Василь напише:

¹²⁹Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І., 38.

¹³⁰Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973), 41.

¹³¹Григорій Хомишин – єпископ Української Греко-Католицької Церкви. Призначений єпископом Станіславівської єпархії 16 квітня 1904 року. Помер 28 грудня 1945 року в лікарні Лук'янівської тюрми. Визнаний блаженним священномучеником УГКЦ.

¹³²Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І., 38.

¹³³Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973), 41.

¹³⁴Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І., 38.

¹³⁵С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника, 11.

¹³⁶Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973), 41.

¹³⁷Л. РОМАНЧУК, Випробувані як золото в горнилі, 14.

«Я дякував Богові і сказав собі: “варта було взяти відповідальність на себе, піти на риск і життя дати”»¹³⁸.

Цей похід не пройшов безслідно для отця-ігумена Величковського і братів, адже, через кілька днів майбутній владика отримав повістку, щоб з'явитися в НКВС. Проте, всі повістки, які приходили в майбутньому, отець спалював і не з'являвся до відділку доти, доки до нього не прийшов працівник НКВС¹³⁹. Допит тривав майже весь день. У своїх спогадах священномученик напише:

Зачався протокол-життєпис, а потім питання «Чи ви нарочно сам, чи з чиеїсь намови чи приказу зробили ту антисовітську демонстрацію з тим Хресним Ходом... з тими жовто-блакитними лентами? «Я не робив жодної антисовітської демонстрації, а робив сам зі своєї волі хресний ход з тим всім, щоб ви бачили... «Чи до нашого приходу ви проповідували проти Совітської влади? Коли і де». «Так, я проповідував проти... завжди і всюди»¹⁴⁰.

Як бачимо з допиту, звинувачення було в тому, що на ході були використані синьо-жовті стрічки, а також виголошення антирадянських проповідей. Коли отець – місіонер вийшов з допиту, він далі продовжив свою душпастирську роботу, «цей випадок не налякав його, він продовжував працю і не змінив способу звершення літургії та продовження місій»¹⁴¹. У 1941 році отець Василь їде зі Станіслава до Кам'янця-Подільського, куди доручив йому митрополит Андрей Шептицький.

2.2 Служіння на Волині

Головним завданням отців Чину Найсвятішого Избавителя є місії. Серед території, які охопили отці Редemptористи була і Волинь. Першочерговим завданням для отців було надати духовну опіку для греко-католиків, але згодом, почали працювати і з нез'єдиненими парафіями¹⁴². Тодішня праця з навернення

¹³⁸Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І., 39.

¹³⁹Там само.

¹⁴⁰Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973), 43.

¹⁴¹К. КАВАЦ, *Арешт і ув'язнення владика Василя Величковського 1945-1955*, Вінніпег 2014, 25.

¹⁴²Ю. КРАМАР, «Проблема неоунії на Волині у міжвоєнний період» // *Науковий Вісник Волинського Державного Університету ім. Лесі Українки*, серія: Історичні науки, 1998, 72.

до Католицької Церкви мала назву «Неоунія». Дослідник Роман Скакун, говорячи про «неоунію» пише, що тим визначенням «називають акцію, що розгорталася в 1924-1939 рр. у північно-східних воєводствах Польщі»¹⁴³. «Неоунія» була поширена в Католицькій Церкві в Польщі для поширення її на українських і білоруських землях¹⁴⁴. Проте, польське духовенство боялося, щоб цією справою займалося греко-католицьке духовенство, яке могло проводити її в «проукраїнському дусі». Доктор історичних наук Надія Стоколос зазначає, що «Неоунію також не сприйняла, та з багатьох мотивів гостро засуджувала переважна частина католицької інтелігенції Польської держави. Негативізм вірних Православної церкви щодо неоунії спричинявся тим, що засоби її організації та впровадження в життя глибоко ображали їхню гідність»¹⁴⁵. З цього бачимо, що праця отців Чину Найсвятішого Ізбавителя була досить важкою, через її несприйняття різними конфесіями. Найбільш плідним періодом праці отцями ЧНІ по наверненню до нової унії був період з 1927-1933 рр.¹⁴⁶.

Завданням місійної праці на Волині для греко-католицьких священників, як зазначає дослідниця Ольга Лупій: «було надання духовної опіки для переселенців з Галичини, які продавши свої мізерні клаптики на батьківщині, йшли на Волинь. На 1930 рік їх було на Волині близько 20 тисяч»¹⁴⁷. Праця отців ЧНІ розвивалася дуже швидко. Так, на 1929 рік, відбулося 86 подорожей по селах Волині з місіями¹⁴⁸. О. Лупій зазначає, що

Наслідками місій греко-католицьких священників на Волині було, найперше, забезпечення духовних потреб переселенців з Галичини. Також вони активно працювали над ідеєю з'єднання церков, що вилилося в приєднанні частини вірних Православної церкви в Польщі до Католицької церкви як в її греко-католицькому варіанті, так і в візантійсько-слов'янському (неоунійному)¹⁴⁹.

¹⁴³Р. СКАКУН, «"Нова Унія" у Східних Воєводствах Польщі (1923-39 рр.)» // сайт: <<http://murasz.narod.ru/statti/neo-unija.pdf>>(PDF), 2.

¹⁴⁴Н. СТОКОЛОС, «Спроба етноконфесійної трансформації православ'я у Польщі (1923-1939 рр.)» // *Українське релігієзнавство*, число 24, 2002, 19.

¹⁴⁵Н. СТОКОЛОС, «Спроба етноконфесійної трансформації православ'я у Польщі (1923-1939 рр.)», 18.

¹⁴⁶Р. СКАКУН, «"Нова Унія" у Східних Воєводствах Польщі (1923-39 рр.)», 6.

¹⁴⁷О. ЛУПІЙ, «Місії греко-католицьких священників на Волині в міжвоєнний період» // *Збірник наукових праць «Наукові Записки», Серія: «Історичне релігієзнавство»*, Випуск 6, Острог 2015, 219-220.

¹⁴⁸О. ЛУПІЙ, «Місії греко-католицьких священників на Волині в міжвоєнний період», 220.

¹⁴⁹Там само, 222.

Побачивши потребу у місіонерах для допомоги о. Редемптористам, які вже працювали з галицькими переселенцями на Волині, настоятель отців ЧНІ відсилає молодих місіонерів, серед яких був отець Василь Величковський. Отримавши вічні обіти 29 серпня 1928 року¹⁵⁰ настоятель Йосиф Схрейверс відправляє для праці на Волинь молодого отця Василя Величковського, який добре володів мистецтвом слова, мав великий запал до проведення місій. Своєю працею, майбутній отець швидко здобув слави доброго душпастиря¹⁵¹, адже, «[...] його шире зацікавлення духовними потребами людей, готовність прийти на допомогу у будь-який час пригортати до нього, а отже і до Греко-католицької церкви [...]»¹⁵².

Свою душпастирську працю майбутній владика Василь розпочав з монастиря у м. Ковель. В місті вже існував монастир, який містився в будинку, який винаймав місцевий поляк¹⁵³. Спершу польський уряд і польське духовенство радо вітало місіонерів на Волині¹⁵⁴, проте, згодом стали тими, хто перешкоджав в поширенні ГКЦ на цих теренах¹⁵⁵.

Своєю працею отці дуже швидко здобули довір'я серед місцевого населення. Незважаючи на велику агітацію проти Греко-Католицької Церкви з боку священників Православної церкви, люди сприймали отця Василя з довірою¹⁵⁶. Першочерговим завданням для отця Величковського було розшукати вірних греко-католиків, які довший час не мали свого священника і надати їм душпастирську опіку¹⁵⁷. Люди очікували своїх греко-католицьких священників досить довго. Знайшовши поселення, «на тих колоніях о. місіонера чекала велика

---

¹⁵⁰Каталог 1913 -2013 Львівської Провінції Редемптористів, 154.

¹⁵¹О. ШЕЙКО, «10 фактів про блаженного Василя Величковського» // сайт: *Фотографії старого Львова*, 3 липня 2017, <<http://photo-lviv.in.ua/10-faktiv-pro-vasylya-velychkovskoho/>> (дата звернення: 9 жовтня 2018).

¹⁵²Л. РОМАНЧУК, *Випробувані як золото в горнилі*, 11.

¹⁵³*Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І.*, 33.

¹⁵⁴АДОЛЬФ ШЕЛЬОНЖЕК - польський Єпископ вітав Редемптористів, адже, думав, що завдяки їхній праці багато людей повернуться до Римо-Католицької церкви, (багато отців-редемптористів мали бельгійське коріння). На початку. Отці мали бути сотrudниками в костелах, і всі треби мали бути записані в метрикальних книгах західного обряду // *Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973)*.

¹⁵⁵*Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І.*, 33.

¹⁵⁶І. КОЛОМИЄЦЬ, *Блаженний священномучениче Василіє, моли Бога за нас!*: [Про блаженного Василя Всеволода Величковського] // *Мета*2003, 5.

¹⁵⁷К. КАВАЦ, *Арешт і ув'язнення владика Василя Величковського 1945-1955*, Вінніпег 2014, 23.

праця: відправляти Служби Божі, проповідати, сповідати, учити катехизм, хрестити дітей, вінчати, посіщати хворих, закладати цвинтарі, будувати каплиці і т.д.»¹⁵⁸. Це очевидно, було зумовлено довгою відсутністю свого священика.

Ревне служіння допомогло о. Величковському швидко здобути довір'я серед великої кількості населення. Кількість парафіян до 1930 року у м. Ковелі зростає до тисячі осіб¹⁵⁹. Богослужіння, які провадили отці-місіонери, проходили дуже торжественно і велично: «Щоб піднести торжественність, нераз приходили хори зі сусідніх церков»¹⁶⁰.

Окрім пошуку галицьких переселенців, майбутній Владика вважав великою справою залучення до Католицької Церкви нез'єдинених православних братів. У своєму Альманасі 1938 року, отець писав: «“Унійна праця” – велике святе це слово, - велике святе завдання воно обнімає, - бо приказ самого Господа Ісуса: “да вси єдино будуть!” – Роз'єднаних братів в одно злучити!»¹⁶¹. Як бачимо з цього запису владика Василя, справа унії для нього була великою справою у житті.

Серед повітів, які з душпастирською працею відвідував отець Величковський, були: Костопільський, Володимирський, Ковельський, Горохівський, Сарненський та інші¹⁶². Першочерговим завданням було будівництво храмів і каплиць або пошук місць придатних для відправлення богослужінь. У своїх спогадах владика згадує, що «Ми допомогли збудувати людям понад двадцять церковець і каплиць та крім того служили в домах, де було лише кілька родин наших людей»¹⁶³. В самому Ковелі, завдяки праці і старанням отця Величковського була велика церква для отців Редemptористів. Отець згадує: «Не пам'ятаю дат, але десь коло 1930 р. праця наша пішла так далеко, що з Божою поміччю і то чудесною, ми вже мали в Ковелі свою велику свято-

¹⁵⁸С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 6.

¹⁵⁹К. КАВАЦ, *Арешт і ув'язнення владика Василя Величковського 1945-1955*, Вінніпег 2014, 23.

¹⁶⁰С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 6.

¹⁶¹В. ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ, *Маріївський Ювілейний календар – Альманах: «О спомагай нас, Діво Маріє!...»*, 112.

¹⁶²*Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973)*, 34.

¹⁶³Там само.

Юріївську церкву»¹⁶⁴. Історія цієї церкви в Ковелі є досить особливою, оскільки це був костел, який за старанням отця Василя місцева влада дозволила перебудувати в церкву, що в той час вважалося дивом (зазвичай, перебудовувались церкви в костели). Він поїхав до Варшави, де за допомогою сестер, які лікували маршала Юзефа Пілсудського¹⁶⁵, добився дозволу на купівлю старого костелу¹⁶⁶. Так, почалося будівництво великого монастиря для отців ЧНІ в м. Ковелі.

Отець-місіонер швидко добився довіри серед місцевих православних. Останні, одного разу звернулися із проханням відслужити Панахиду за душу Івана Мазепи, оскільки, в Православних церквах молитися за гетьмана було заборонено¹⁶⁷. Це була дійсно важлива подія для всього населення, на яку прийшла велика кількість вірних¹⁶⁸. Після цього, нез'єдинені почали запрошувати отців в їхні села для переходу до Католицької Церкви.

Одним із таких сіл було село Колодяжне біля Ковеля. Завдяки ревній праці отців, швидко знайшлися вірні, які бажали перейти в лоно Греко-Католицької Церкви. Одним із перших, хто перейшов до ГКЦ був рідний брат Лесі Українки¹⁶⁹ Микола Косач. Дуже швидко постала нова парафія, і навіть ті, які вважали отця Василя ворогом, стали згодом його приятелями. У своїх споминах, владика Василь згадує:

За короткий час на дарованій площі при головній дорозі було збудовано велику хату ніби одного господаря Балака, а вночі поставлено баню і хрест. Зранку, на теплому св. Миколая, прийшла з Ковеля процесія з народом і посвячено нову Миколаївську церкву

---

¹⁶⁴В. ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ, *Маріївський Ювілейний календар – Альманах: «О спомагай нас, Діво Маріє!...»*, 25.

¹⁶⁵ЮЗЕФ ПІЛСУДСЬКИЙ- перший маршал Польщі 1920-1923 рр., політик, польський активіст, керівник Польської армії 1918 року. Глава держави Польщі 1919 року. Зіграв велику роль у війні з Росією // «Życiorys Józefa Piłsudskiego» // сайт: *Piłsudzczy Gdańsk* <<http://www.pilsudzczy-gda.pl/historia/zyciorys-jozefa-pilsudskiego>> (дата звернення 15 листопада 2018).

¹⁶⁶*Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І.*, 34-35.

¹⁶⁷На гетьмана Івана Мазепу накладено анафему російською Православною Церквою за союз із Швецією, за спроби вийти із поневолення Москвою і побудови Української держави / О. КОВАЛЕВСЬКА, «Біографія Івана Мазепи (розгорнуто)» // *Ім'я Івана Мазепи*, <<http://www.mazepa.name/biografia-ivana-mazepy-rozhornuto/>> (дата звернення: 9 жовтня 2018).

¹⁶⁸*Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973)*, 36.

¹⁶⁹ЛЕСЯ УКРАЇНКА (ЛАРИСА ПЕТРІВНА КОСАЧ) – відома українська поетеса.

в Колодяжному. Скоро після цього і деякі комуністи, що мали завдання мене вбити, коли я їхав ровером до церкви, чи до школи, стали моїми приятелями¹⁷⁰.

Завдяки душпастирській праці о. Василя і інших отців Чину Найсвятішого Ізбавителя було створено постійні парафії в таких селах: Оздютичі, Бубнів, Рафалівка, Антонівка (це села поблизу м. Ковеля). Окрім тих парафій, отці-місіонери надавали душпастирську опіку в селах Володимир, Іваничі, Сілець, Колодяжне, Костопіль, Жджари, Голуби, Прив'ятка та ін¹⁷¹.

Владика Величковський мав велику набожність до Матері Божої Неустанної Помочі. Через це було започатковано Архібратство Матері Божої Неустанної Помочі, яке в особливий спосіб шанувало Пресвяту Богородицю. Так, за діяльності о. Величковського було утворено на Волині 21 Архібратство¹⁷².

Своєю душпастирською працею, окрім любові з боку народу, владика Василь був ворогом для польських отців і польського уряду. У своїй праці для з'єдинення православних з Католицькою Церквою отець Василь зазначав:

Перші вороги з'єдинення наших православних братів на Волині з Католицькою Церквою були польські католики, духовенство, особливо вище; другі вороги Унії – польський уряд; треті вороги Унії – московські єрархи. Знову приятелі Унії – це український православний народ і духовенство¹⁷³.

Ті парафії, які хотіли з'єднатись із Католицькою Церквою мали проблеми з боку поліції, священників поліція не допускала до церкви, а народ залякували¹⁷⁴. Справа Унії на Волині також мала своїх мучеників з православного духовенства.

Дозволяючи працю на Волині, польський уряд думав, що українці асимілюються з поляками, не буде великої кількості свідомих українців. Проте, швидко побачили, що отці ЧНІ дбали не тільки про надання духовної допомоги,

¹⁷⁰Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973), 36.

¹⁷¹О. ЛУПІЙ, «Місії греко-католицьких священників на Волині в міжвоєнний період» // *Наукові записки Українського Католицького Університету*, серія «Історичне релігієзнавство», вип. 6, Львів: Український Католицький Університет 2012, 219.

¹⁷²В. ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ, *Маріївський Ювілейний календар – Альманах: «О спомагай нас, Діво Маріє!...»*, 114-115.

¹⁷³Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973), 37.

¹⁷⁴Там само.

але і також місіонери дбали про відродження національної свідомості серед місцевого населення. Ольга Лупій зазначає, що праця греко-католицьких священників дала свої результати, адже «там зросла національна свідомість українського населення. Результатом їх діяльності став також перехід значної кількості вірних *de iure* на візантійсько-слов'янський обряд неоунійної церкви, але *de facto* до Української греко-католицької церкви»¹⁷⁵.

Отця Василя відкликають з Волині¹⁷⁶, як згадує о. Й.Бахталовський через те, що «Він, проповідуючи живим українським словом, став на заваді колонізаційним планам Польщі. Тому польська влада старалася усунути його з Волині, вбачаючи у його місійній праці якусь політичну діяльність»¹⁷⁷. Так, о. Величковський знову стає місіонером в Станіславові.

За той час, який владика Василь працював на Волині, він зрозумів для себе певні напрями праці в душпастирстві для новоз'єдинених і нез'єдинених. На Унійному з'їзді¹⁷⁸ він виголосив доповідь «Методика унійної праці між нез'єдиненими православними на Волині», а також доповідь «*Praktyka spowiedzi u neonitow*». Цими працями владика Величковський вказує певні напрямки, які він застосовував для праці з нез'єдиненими.

У своїй доповіді «Методика унійної праці між нез'єдиненими православними на Волині» отець Василь наголошує на великій справі Унії, і каже, що: «Ціль унійної праці велична. Унійна праця – це найвищий приказ і обов'язок совісти, особливо для нас, священників, зглядом Бога і оглядом страждального рідного народу»¹⁷⁹. Методом в цій унійній праці для отців має бути любов.

Величковський каже, що через брак свідомості, праця між нез'єдиненими братами припинилася. Проте, Унійний з'їзд в 300 річницю смерті митрополита Йосифа Рутського втішає та вселяє надію на поживавлення праці в цьому

¹⁷⁵О. Лупій, «Місії греко-католицьких священників на Волині в міжвоєнний період», 222.

¹⁷⁶К. КАВАЦ, *Арешт і ув'язнення владика Василя Величковського 1945-1955*, Вінніпег 2014, 24.

¹⁷⁷*Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973)*, 38.

¹⁷⁸Унійний з'їзд відбувся у Львові 23-25 грудня 1936 року.

¹⁷⁹В. ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ, «Методика унійної праці між нез'єдиненими православними на Волині» // *Унійний з'їзд у Львові*, / упорядник В. Кучабський, Львів 1938, 147.

напрямку¹⁸⁰. Крім того, отець Василь надає методи праці, адже, сам працював місіонером на Волині, які мають допомогти досягти успіху в місійній справі. Найперше, отець каже, що «Дуже часто краще зовсім не братися до діла, чим поспувати його!»¹⁸¹. Цей аспект важливий, адже, душпастирі працюють, щоб кожна людина могла спастися.

Владика Василь вказує, що «Невільно нічого сказати поза рямцями закону любови»¹⁸². Це означає, що ми не маємо права когось ображати чи принижувати з братів нез'єдинених. Ми не маємо права говорити такі вирази, наприклад, як «Єретики», «схизматики»¹⁸³ та інші болючі слова, які принижують гідність будь-якої людини. До цього також належить, на його думку, висміювати обряди чи звичаї православних братів. Отець зазначає: «Унійний робітник не сміє дозволити собі на якісь жарти чи кепкування з місцевих звичаїв, обичаїв та церковних обрядів»¹⁸⁴. Робити насмішки з нез'єдинених чи їхніх обрядів, наспівів «[...] негідні взагалі поважної людини не то, що унійного робітника, Христового апостола»¹⁸⁵. Окрім цього, ми не маємо права звинувачувати когось за цей розкол, який стався. Це показує і приклад владики Василя, який керувався з любов'ю до всіх. В доповіді, виголошеній на Унійному з'їзді отець Василь розказує випадок, який стався з ним в селі Паридуби, яке було нез'єдинене. Люди хотіли, щоб в їхньому селі не відправляв літургії православний священник, до якого було негативне ставлення. Проте, почувши певні звинувачення на адресу православного священника, отець Величковський нікого не звинувачував, не наговорював на нез'єдиненого священника. Владика, згадував цей випадок:

В проповіді зв'язав я найважливіші історичні фрагменти прийняття гр.-кат. Віри українським народом і відірвання його від католицької Церкви російським царатом із сучасною хвилиною і тоді виложив суть Унії, яка лежить у любові. “Значить, до всіх – кажу- треба відноситися з любовію, отже й до вашого батюшки. Бо чи винен ваш

¹⁸⁰В. Величковський, «Методика унійної праці між незєдиненими православними на Волині», 148.

¹⁸¹Там само.

¹⁸²Там само.

¹⁸³Там само.

¹⁸⁴Там само, 149.

¹⁸⁵Там само.

священик, на якого пишете в поданні, що він такий і такий? ... Ні, бо так його виховали. Чи винен отже Архирей... Митрополит... і то не смію сказати.”¹⁸⁶.

У своїй душпастирській діяльності, як зазначає отець Василь, він побачив те, що інколи отці бувають легкодушні у виконанні певних церковних обрядів, а до виконання обрядів, нез’єдинені громади уважно дивляться: «Особливо новоз’єдинені звертають велику увагу на кожний рух священика при Богослуженні і щось бездушне, недбале їх дуже дратує»¹⁸⁷.

Під час душпастирської діяльності для новоз’єдинених, священики не можуть відкидати одразу всі обряди, звичаї, не можна викидати ризи церковні. Тут, владика Величковський згадує слова парафіян до владика Миколая Чарнецького, щодо свого душпастря:

“Владико Преосвященіший, хай вже наш батюшка без бороди ходять, ми вже призвичаємось до них і так, але хай таки обов’язково уживають нагрудного хреста, вбирають наш підризник, а не польський з «корунками», та хай назад дадуть занавісу за «царськими вратами». Я сам був свідком цього покірною бланню глибоко віруючих людей”¹⁸⁸.

З цього бачимо, що кожен недбалий крок може відлякувати людей від Католицької Церкви, про що застерігав на з’їзді отець Василь-Всеволод.

Майбутній владика зазначав, що «не можна самовільно вводити нових, чужих практик і обрядів для місцевого населення, як напр. Літургійних напівів, обрядів, монстранцій, дзвінків та інших обрядових ріжниць»¹⁸⁹. Щоб вводити якісь зміни, як наголошує єрм. Василій, потрібно вивчити настрої новоз’єдинених, роз’яснити їм певні моменти. До прикладу він наводить Святоюріївську церкву, яка знаходилася в Ковелі. Насамперед, потрібно роз’яснити людям суть змін, які потрібно ввести. Вони на прикладі власної парафії показали, що народ, який розуміє суть змін, приймає їх.

Маючи поважну основу, ми рівнож увели в себе ті зміни, покликуючись на ті самі зміни в українських нез’єдинених церквах. Такі зміни, це напр. Додання присяги в обряді

¹⁸⁶В. Величковський, «Методика унійної праці між незєдиненими православними на Волині», 150.

¹⁸⁷Там само.

¹⁸⁸Там само, 151.

¹⁸⁹Там само.

вінчання, читання св. Євангелії до людей, а не на престолі, як у Росії, отворення царських воріт під час більшої частини св. Літургії і т.д. Ці зміни наряд стрінув з вжоволенням¹⁹⁰.

Щоб місії були результативними, місіонер повинен поступати, опираючись на теоретичному і практичному твердженнях з'єднання¹⁹¹. Теоретичне є важливим, і охоплює в собі догматичне, історичне та традиційне освідомлення¹⁹². Найважливіше, на думку отця Василя є догматичне освідомлення. У душпастирській праці людям, насамперед, потрібно викласти знання «[...] про конечності й суть церковної єдності, про прикмети Христової Церкви, про примат й непомильність папи, про нерозривність тайни подружжя [...]»¹⁹³. Другим фактом є історичне усвідомлення, яке полягає у тому, щоб розказати православному народу про те, як хрестилися наші предки, а саме «факт охрещення українського народу в католицькій вірі, зн. факт церковної єдності в українськiм народі від початку християнства»¹⁹⁴.

Третім важливим фактом душпастирювання для нез'єдинених є усвідомлення традицій. Тут акцентується увага на тому, що нез'єдинений народ святкує досі свята, які є притаманні Католицькій церкві, наприклад, свято перенесення мощей святого Отця Миколая Чудотворця, а також Співстраждання Пресвятої Богородиці¹⁹⁵. Ці святкування показують, що ще досі є живе передання віри предків, які були в єдності з Римським Престолом. Цю єдність і показують церковні книги, які містять певні догми Католицької Церкви, і тут можна задати питання: «[...] чи це не є живими доказами живучої ідеї і догм католицької Церкви в незєдиненій православній Церкві нашого народу, які треба лиш відновити, оживити»¹⁹⁶.

Знаючи теоретичні твердження, для доброї душпастирської праці між православними, на думку отця Величковського, важливим є практичне переведення до Католицької Церкви. Це не є легко, а, як зазначає отець-місіонер:

¹⁹⁰В. ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ, «Методика унійної праці між незєдиненими православними на Волині», 151.

¹⁹¹Там само, 152.

¹⁹²Там само, 153.

¹⁹³Там само.

¹⁹⁴Там само.

¹⁹⁵Там само.

¹⁹⁶Там само, 154.

«[...] це найніжніша операція, саме найніжніше лікування роздертої ранив нез'єдиненій душі»¹⁹⁷. Потрібно з лагідністю і любов'ю звертатися до того, хто хоче прийти до Католицької Церкви. Не потрібно його звинувачувати, а з любов'ю звертатися: «Отже не наvertsємо тебе, не обиджуємо тебе, не насилуємо, лиш освідомлюємо, зн. попіл несвідомости, духовної неволі відгортаємо, й іскру правдивої віри у твоєму серці силою Божої ласки роздуваємо [...]»¹⁹⁸. Саме прийняття має бути без всяких прискорень таприсяг, а просякнуте любов'ю¹⁹⁹. Тоді, той, хто хоче злучитися з Католицькою Церквою: «приступає до Тайни Покаяння [...] признання Апостольської влади Святішого Отця і де через саму Тайну Покаяння відновляє, оживляє связь з кат. Церквою[...]»²⁰⁰.

Будучи місіонером на Волині, отець Василь усвідомив для себе способи, які допоможуть, щоб праця місіонерів для православних дала свої плоди. Насамперед, це часта Сповідь і Святе Причастя, заснування Братства Матері Божої Неустанної Помочі, яке радо приймають православні, добра література і преса, а також активна праця серед дітей і молоді²⁰¹.

Стаття «Praktyka spowiedzi u neonitow» - це скорочений огляд науки о. Василя Величковського про сповідь неоуніатів. Найперше він подає дві основні причини, через які є важко з'єднатись православним і католикам. Це менталітет і практики морально-релігійного життя православних і католиків²⁰². Насправді щодо вчення про сповідь, немає категоричних різниць між православними і католиками, а, як зазначається, різниця є більш обрядовою²⁰³.

В статті описані проблеми, з якими зустрічається священник під час душпастирської праці між православними. Тут, майбутній владика описує власний досвід праці між нез'єдиненими. Серед проблем, які зазначає отець,

---

¹⁹⁷В. ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ, «Методика унійної праці між незєдиненими православними на Волині», 154.

¹⁹⁸Там само, 145.

¹⁹⁹Там само.

²⁰⁰Там само.

²⁰¹Там само, 145 – 146.

²⁰²В. WIELICZKOWSKI, «Praktykaspowiedziuneunitow» // *Pamiętnik IV-ej Pienskiej Konferencji kaplanskiej w sprawie unji kościelnej* (7, 8 i 9 września 1933), Pinsk: Drukarnia diecezjalna 1934, 48.

²⁰³В. WIELICZKOWSKI, «Praktyka spowiedzi u neunitow», 48.

були: практика спільної сповіді, яку навіть хвалили православне духовенство²⁰⁴, брак розуміння умов доброї сповіді. Сповідь зводилася до слів «У всьому згрішив, батюшка, ділом, словом, думкою... Каюся»²⁰⁵. Розуміння покути, поняття спокуси не обговорювалося²⁰⁶. Місіонер серед православних зустрівся з байдужістю, легковажністю до сповіді самих священників, а поняття обов'язку зберігання строгих постів було відсутнє між священниками і мирянами²⁰⁷, це все сприймалося як формальність. Було певне упередження до святої тайни між священниками. Вони не вірили в її священний і божественний характер, часто зустрічалася і зрада сповіді²⁰⁸.

Шляхами вирішення проблем між тими, хто прийшов в лоно Католицької Церкви було те, щоб навчити їх умов доброї сповіді. Окрім проповідей про сповідь, слід було навчати народ через катехизацію, місії і реколекції²⁰⁹.

Шляхами вирішення проблем було і ревність священників до сповіді (це стосується терпеливості в часі слухання, милосердя, співчуття, до немочі і потреб духовних) навіть милосердя до обряду, до всіх добрих звичаїв²¹⁰. Важливою також в душпастирстві є второпність. Святим прикладом власного життя до святих речей, сповіді, священники мають вчити людей²¹¹.

Так закінчується період праці на Волині отця Василя Величковського. Хоч у 1943 році був ще раз призначений на Волинь, ігуменом в м. Ковель, проте, не зміг виконати цієї праці через воєнне лихоліття²¹².

2.3 «Швидка місія» в Кам'янці Подільському

Після служіння в Станіславові розпочинається праця поза межами Галичини. За дорученням митрополита Андрія Шептицького отець Василь був відправлений

²⁰⁴В. WIELICZKOWSKI, «Praktyka spowiedzi u neunitow», 50.

²⁰⁵Там само.

²⁰⁶Там само.

²⁰⁷Там само, 51.

²⁰⁸Там само.

²⁰⁹Там само, 52.

²¹⁰Там само, 53.

²¹¹Там само.

²¹²Л. РОМАНЧУК, *Випробувані як золото в горнилі*, 16.

до Кам'янця-Подільського 1941 року²¹³, де місії в місті тривали лише 3 дні, але були дуже результативні. Ще по дорозі до Кам'янця-Подільського, ночуючи в монастирі сестер Василіянок в Кудринцях, довідався, що потрібно посвятити церкву, яку відновили²¹⁴. Отець Василь згадує:

За пів години наші браття-православні забрали мої речі і я опинився в церкві з новим престолом. Тут я мусів лишитися на два дні. Одного дня я посвятив церкву і сповідав всіх, що просили, особливо старих і хворих. Другого дня я хрестив дітей, а їх було від новонароджених до 12-15 літніх. Кілька рядів від престолу аж до дверей²¹⁵.

Таких випадків, коли отець звершував свою душпастирську роботу по дорозі до Кам'янця-Подільського було кілька, де отець хрестив, робив миропомазання, сповідав²¹⁶.

Прибувши до Кам'янця-Подільського, місіонер обрав невелику церкву Святого Миколая, яка стояла в центрі старого міста, і як виявилось згодом, була збудована греко-католиками²¹⁷. Люди радо прийняли священика, на якого довго чекали. Церква, яка була закинена, стала невпізнаною: «Люди знайшли в жидівських підвалах велику золоту ікону св. Миколая та інші церковні речі.[...] вернувся і не пізнав церкви. Така вичищена стала і прибранна, прикрашена»²¹⁸.

Почалася душпастирська праця вже в цій церкві, куди зійшлося багато людей. Отець Василь Величковський згадує:

Вечером відслужив Всенічну, сказав проповідь про відкриття Греко-Католицької православної парафії, такої, як була колись за ваших дідів, прадідів. [...] Зараз буду сповідати. Кому щось не ясно, то завтра можна підійти до мене для вияснення, а тепер можете йти додому. [...] Але люди стоять всі, як один, ніхто не виходить. Хто до сповіді? – питаю. – Всі. На крок відступили, і я починаю сповідати. До півночі ледве скінчив, решту на другий день, на ранок. Зранку ледве засіріло, я знову вже сповідаю. Тим часом співають утрєню. Коло першої після полудня закінчив празничну Службу²¹⁹.

²¹³Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І., 42.

²¹⁴Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973), 48.

²¹⁵Там само.

²¹⁶Там само, 48.

²¹⁷Там само, 49.

²¹⁸Там само.

²¹⁹Там само, 49-50.

Так зустріли отця, який одразу розпочав своє душпастирювання для людей, які очікували його і зустріли з великою надією.

За той короткий час перебування, отець Величковський отримав запрошення на нараду працівників освіти. Місіонер здобув таку довіру, що, як згадує сам отець: «Голова освіти просить мене обняти навчання в цілому місті, зовсім виключаючи православних священників. Просять дати катехизм для дітей, просять дати календар зі святами року, щоби знати, які дні будуть вільні від науки»²²⁰. Як зазначає отець Бахталовський, великою заслугою отця Величковського на з'їзді було те, що було прийнято рішення, що «у всіх класах має висіти хрест і у всіх класах має бути навчання релігії»²²¹.

Проте, третього дня, отець після Літургії отримав звістку, що змушений покинути Кам'янець-Подільський протягом 24 годин, інакше розстріл²²². Це сталося через те, що активна праця отця не подобалася німецькій владі. Хоч ці місії були дуже короткими, але й вони принесли багато добрих плодів.

2.4 Діяльність в Тернополі під час війни

Отець Василь, повернувшись з Кам'янця–Подільського, був призначений ігуменом монастиря в Тернополі в 1942 році²²³. Він почав активну працю в Тернополі, де зміг також залучити різні верстви населення. Під час Великого Посту 1943 року місіонер провів реколекції для інтелігенції міста. Отець Бахталовський згадує: «у Велику П'ятницю були сповіді, а у Велику Суботу о год. 6-ій рано спільне св. Причастя в церкві. Це був дуже зворушливий момент»²²⁴. Згодом, в 1943 році, був призначений в Ковельський монастир²²⁵, проте місцева влада так і не допустила отця до служіння. Тому майбутній владика залишився у Львові, де займався душпастирською працею при монастирі

²²⁰Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973), 50.

²²¹С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника, 12.

²²²Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973), 51.

²²³Л. РОМАНЧУК, Випробувані як золото в горнилі, 16.

²²⁴С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника, 14.

²²⁵Там само, 13.

отців Редемптористів, також, дав реколекції для семінаристів Львівської Семінарії за проханням Йосифа Сліпого²²⁶.

В 1944 році почався другий фронт війни, де більшовики пішли в наступ. Бої за Тернопіль тривали досить довго, а, це зумовило те, що більша частина населення, а також духовенства покинули місто. Перебуваючи у Львові, до отців Чину Найсвятішого Ізбавителя прийшла новина, що місто Тернопіль розбите, кожного дня є загроза для життя жителів, але, там немає священиків. Почувши цю новину, отець Василь Величковський, не вагаючись виявив бажання поїхати до Тернополя, сказавши до ігумена: «Прошу, скажіть одно слово, і завтра рано я поїду»²²⁷. Побачивши Божу Волю, отець-ігумен відпускає його, хоч розуміє, що це великий ризик для отця Величковського.

Прибувши до Тернополя, місіонер розпочав свою душпастирську роботу. В місті, через воєнні дії залишилися діти-сироти, якими опікувалися сестри служебниці, а також переважно старі і хворі, хто не міг виїхати з міста. Сестра-служебниця Володимира Панчишин згадує:

Заворушення, метушня, перші постріли, перші жертви досягають міста. Серед цих обставин о. Величковський добирається зі Львова до Тернополя рятувати та духовно підтримувати свою паству... Наш дорогий батько і опікун о.-ігумен Величковський, ризикуючи життям, добрався до нашого “заведення” та кожного дня відправляв Службу Божу, сповідав, підтримував на душі²²⁸.

Майбутній владика задля вірних, готовий був на все. При наказі покинути місто через небезпеку бомбардування, отець згадує, як вчив своїх співбратів: «Я дав наказ, коли будуть нас виганяти, щоб кожний, хто буде присутній, покивав головою і сказав “гут, гут” і скоро сховався тут чи там. І всі так робили»²²⁹.

Брати Редемптористи, разом з ігуменом Василем Величковським дотримувались певного розпорядку, попри небезпеку, мали багато душпастирської праці. Щодня отець Василь робив розважання, служив Служби

²²⁶Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І., 46.

²²⁷Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973), 53.

²²⁸Л. РОМАНЧУК, «Блаженіший Василь Величковський», 16.

²²⁹Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973), 56.

Божі для сестер, де були присутні діти з притулку, а також старші і хворі люди, сповідав і давав духовні науки²³⁰. Отець місіонер мав дар слова до кожного, хто траплявся йому. Він згадує випадок, при якому було врятовано парафіяльну церкву в місті Тернополі. За допомогою його слова і вміння переконувати, офіцери залишили цю церкву цілою і неушкодженою. Окрім Тернополя, отець проводив місії також і в сусідніх селах, а також в Збаражі, Золочеві, Теребовлі²³¹.

Період з 1927 по 1945 рр. для отця Василя-Всеволода був дуже активний, адже, він побував з місіями на Волині, де серед православних йому вдається повернути до Католицької Церкви близько 20 тисяч осіб, побудувати велику церкву в Ковелі, що на той час було неможливо. Молодий редемпторист зумів пробудити національну свідомість серед місцевого населення, що не сподобалось владі. За це, місіонер змушений покинути Волинь і продовжити свою працю в Станіславі.

Праця в Кам'янці-Подільському була надто коротка, але дуже результативна. За три дні в цьому місті отець зумів надати душпастирську допомогу великій кількості населення. За те, що не пішов на співпрацю з німецькою владою в Кам'янці-Подільському змушений був покинути місто і продовжити свою душпастирську працю в Тернополі, де серед великого ризику для життя надавав духовну підтримку вірним.

---

²³⁰ *Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І., 49.*

²³¹ *Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973), 58.*

РОЗДІЛ ІІІ

ДУШПАСТИРСТВО В УМОВАХ РАДЯНСЬКОЇ РЕПРЕСИВНОЇ ПОЛІТИКИ (1945-1972)

3.1 Душпастирство під час арештів 1945 – 1955 рр., 1969-1972 рр.

Після смерті митрополита Андрея Шептицького, почалося переслідування Греко-Католицької Церкви, зокрема священників і ієрархії²³². Доля мучеників не оминула отця Василя, і вже 7 серпня 1945 року ієрм. Величковський був заарештований²³³. Прихід радянських військ застав його в Тернополі. Будучи ігуменом Тернопільського монастиря ЧНІ, о. Василь перебував під контролем радянської влади, яка почала цікавитись його діяльністю. Такий висновок ми можемо зробити з постанови на арешт від 26 липня 1945 року, в якій зазначено, що священник займався місіонерською діяльністю в Ковельському монастирі в період з 1929 по 1934 роки, де виступав проти політики радянської влади. Окрім Ковеля, таку ж роботу проводив і по інших містах Західної України. Також, видавав антирадянську літературу, коли Галичина була окупована німецькими військами, зокрема, «Марійський Альманах», в якому була подяка німцям за звільнення від радянських військ. В постанові було зазначено, що Величковський просив владика Григорія Хомишина написати вітальну статтю на честь створення «Самостійної України»²³⁴. Також органи НКВС вказали, що 2 серпня 1941 року на святі в м. Станіславові ігумен Величковський дякував німецькій армії за порятунок²³⁵.

---

²³²В ніч на 11 квітня 1945 року НКВС було арештовано ієрархію ГКЦ: Йосифа Сліпого, Миколая Чарнецького, Микиту Будку, Григорія Хомишина, Івана Лятишевського / Історія УГКЦ.

²³³К. КАВАЦ, *Арешт і ув'язнення владика Василя Величковського 1945-1955*, 26.

²³⁴«Постанова про обрання запобіжних заходів від 26 липня 1945 р.» // ГДА СБУ, ф. 6, спр. 75156 –ФП, т. 1, арк. 2.

²³⁵О. ІЩУК, «Оперативна збірка “Єзуїт”: Діяльність Василя Величковського в світлі документів КГБ УРСР» // *Український Визвольний Рух*, №20, Львів 2015, 221.

Постанова на арешт отця була видана 26 липня 1945 року в м. Чорткові²³⁶, а 6 серпня 1945 року НКВС приїхало до монастиря, щоб заарештувати отця ігумена. Повернувшись ввечері з поїздки до монастиря, священник потрапив до рук поліції. Він згадує цей момент:

Я післав до розмовниці свого заступника, а сам задніми дверми в город-сад, де між корчами присів. Через шпари в паркані гляджу на вулицю і бачу густі стійки військових при дорозі... з другої сторони паркан на городи сусідів. Можна б туди перескочити і втіти. Але чи то певне і на як довго? В голові думки, як блискавки. Що робити? В руках – вервиця – Богородице Діво, і ясна думка, вертай до хати і віддайся їм в руки. Так буде чесно і добре. І так зробив. Схопили і на авто і в домівку НКВД²³⁷.

Також при арешті відбувся обшук в монастирі, де були вилучені багато речей для релігійного вжитку: релігійні книги, молитовник, зошити з релігійним змістом, різна переписка отця Василя, блокноти з релігійними записами, різні значки, медальйони, які використовувалися для монахів та інші речі²³⁸. Обшук відбувався без участі ієромонаха Величковського, про що свідчить його помічник брат Василь Стецько, де він зазначає, що вийшовши до поліції, отця одразу схопили і повели до машини, тримаючи стос паперів, які в нього забрали²³⁹. Вже на першому допиті, отцю ігумену поставили умову: або підписує перехід на православ'я або не вийде зі стін тюрми, про що ми дізнаємося зі скарги, яку отець Величковський написав 1954 року²⁴⁰.

Ще однією причиною, яка призвела до першого арешту було те, що отець Василь, за дорученням митрополита Андрея Шептицького, опікувався особою, яка видавала себе за дочку останнього російського царя Миколи II Він виписав їй свідоцтво про хрещення. Вона перебувала в Підмихайлівському монастирі ЧСВВ, а отець Величковський був її сповідником і духівником. Як потім виявилось, справжня дочка царя ніколи не перебувала на Галичині, а ця особа була німецькою розвідницею, яка працювала під прикриттям. І на цій основі,

²³⁶«Постанова про обрання запобіжних заходів від 26 липня 1945 р.», арк. 2.

²³⁷С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 111.

²³⁸«Постанова про знищення паперів та інших предметів вилучених в заарештованого від 8. 01. 1945» // ГДА СБУ, ф. 6, спр. 75156 –ФП, т. 1, арк. 18.

²³⁹К. КАВАЦ, *Арешт і ув'язнення владики Василя Величковського 1945-1955*, 38.

²⁴⁰«Скарга від 7. 07. 1954» // ГДА СБУ, ф. 6, спр. 75156 –ФП, т. 1, арк. 185.

НКВС звинуватило о. Величковського за співпрацю з німецькою владою²⁴¹. Це також послужило однією з підстав для арешту отця-місіонера.

Слідство у справі о. Василя Величковського розпочалося 18 вересня 1945 року і закінчилося 7 січня 1946 року²⁴². Відбулося 11 допитів²⁴³, які тривали від кількох годин до кількох днів.

На всіх допитах священику закидали кілька звинувачень, з якими він не погоджувався повністю або частково. Одні і ті ж звинувачення звучали на кожному допиті. Це робилося для того, щоб заплутати обвинуваченого і зловити на брехні. Протоколи допитів розміщені в першому томі справи по звинуваченню о. Василя Величковського. Основними запитаннями було: Чи проводив антирадянську діяльність, будучи місіонером на Волині, на що отець давав чітку відповідь, що проводив політику навернення православних до Католицької Церкви²⁴⁴. Для радянських спецорганів релігійно-місіонерська діяльність греко-католицького духовенства завжди ототожнювалася з «антирадянською пропагандою». Оскільки, вважали, що греко-католицькі священики є агентами Ватикану, працюють серед місцевого населення для підриву авторитету радянської влади, а також шпіонажу для Ватикану.

Проте, на запитання про співпрацю з українськими націоналістами сказав, що не був ніколи українським націоналістом, і відкидав усі закиди стосовно виготовлення націоналістичної літератури²⁴⁵. Також отець говорив, що не надавав жодної підтримки націоналістам, хоча особисто підтримує ідею Самостійної України²⁴⁶.

Серед запитань, які цікавили слідство також були питання про співпрацю з владикою Миколаєм Чарнецьким, проведення процесії 1941 року в Станіславові, пропозиції отця Василя до владики Хомишина написати статтю в газету з

²⁴¹О. ІЩУК, «Оперативна збірка “Єзуїт”»: Діяльність Василя Величковського в світлі документів КГБ УРСР», 223.

²⁴²К. КАВАЦ, *Арешт і ув'язнення владика Василя Величковського 1945-1955*, 80.

²⁴³Там само, 79.

²⁴⁴«Протокол допиту Величковського Василя Володимировича від 14. 11. 1945» // ГДА СБУ, ф. 6, спр. 75156 – ФП, т. 1, арк. 39-40.

²⁴⁵Там само, арк. 43.

²⁴⁶Там само, арк. 43.

привітанням із створення Української держави. Стосовно вл. Миколая, то отець Василь відповів, що жили в одному монастирі, але місії проводили окремо. З вл. Григорієм була проведена очна ставка, на якій єпископ заявив, що отримав пропозицію щодо привітання від о. Величковського. Отець тут погодився, хоча на попередніх допитах відкидав таку інформацію²⁴⁷.

Ці звинувачення не давали права на арешт і засудження отця Величковського. Доказом антирадянських виступів було те, що знайшли Календарець на 1942 рік, де були записані слова проти існуючої радянської влади. Священномученик у своїх спогадах згадує момент допиту щодо календаря: «Але одного разу, одної ночі, слідчий глядить на мене і каже, а тепер я вам покажу вашу протирадянську агітацію, і показує малий кишеньковий календарець друкований в Станіславові за німців, в якому після календарної частини, була стаття: “Найважливіша справа”, про Молитву»²⁴⁸. Але, на допиті від 26 листопада 1945 року отець не підтвердив, що цей Календарець являється антирадянським²⁴⁹. НКВС перевіривши Календарець, знайшло кілька слів, згідно яких вказувало, що в написаному є антирадянська агітація. Наприклад, в Календарі було написано, щоб просити в Матері Божої Неустанної Помочі «Ласку волі – від червоної, безбожної орди, що вогнем пекельної заглядки дихала на тебе, на твою землю, на твоє добро й твоє життя...»²⁵⁰. Також антирадянськими виявилися слова, які ми знаходимо в кінці Календаря, а саме: «Довг вдячності складає український нарід Богоматері за освободження з червоної неволі»²⁵¹. При обшуку було знайдено статтю «Вертайте до віри батьків!», де також були слова про російську неволю²⁵². Фактично, цей Календарець став основним з доказів діяльності Василя Величковського проти радянської влади. Опісля закінчення допиту, справу було передано до суду. Ще одним доказом того, що Календарець зіграв велику роль у справі отця Василя

²⁴⁷К. КАВАЦ, *Арешт і ув'язнення владики Василя Величковського 1945-1955*, 74.

²⁴⁸С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 113.

²⁴⁹«Протокол допиту Величковського Василя Володимировича від 14. 11. 1945», арк. 44.

²⁵⁰«Марійський Календарець на 1942 рік» // ГДА СБУ, ф. 6, спр. 75156 –ФП, т. 1, арк. 153.

²⁵¹Там само, арк. 153.

²⁵²«Вертайте до віри батьків!» // ГДА СБУ, ф. 6, спр. 75156 –ФП, т. 1, арк. 153.

було те, що в розмові зі своїм адвокатом перед самим судом, останній сказав, коли отець заперечить, що це він писав той Календарець, то вирок буде не великої тяжкості. У своїх споминах ігумен Величковський згадує: «Адвокат каже: “Я вашу справу знаю, не признавайтесь, що ви написали Календарець, заперечте і не буде нічого страшного!” “Ні, я не можу. Раз я не заперечив на слідстві, то і тут не заперечу”»²⁵³.

На судовому засіданні отець ігумен старався довести свою невинуватість в антирадянській діяльності, проте частково погодився, що редагував Календарець на 1942 рік. Він сказав: «Я не визнаю, що я вів антирадянську агітацію, то мої злочинні дії, а саме друкування календаря, була моя помилка, прошу суд мене тяжко не карати»²⁵⁴. Дослідивши всі обставини справи, суд виніс вирок, в якому чітко зазначено причини і міра покарання. Причинами такого вироку, які були повністю доведені в суді стали: порада єпископу Хомишину написати привітання в націоналістичній пресі, 2 серпня 1941 року проведення загальноміського святкування на честь німецьких окупантів, проголошення антирадянських проповідей, написання Календаря на 1942 рік, де возвеличував німецьку владу²⁵⁵. Вироком суду, розглянувши всі докази і доведення злочину за статтею 54-10 ч. II Кримінального Кодексу УССР став розстріл з конфіскацією належного йому майна²⁵⁶.

Одразу після суду розпочинається нова сторінка в житті отця Величковського, яку у своїх спогадах він назве «Камера смертників». Після суду його одразу повезли до в'язниці, де чекали виконання вироку такі ж засуджені. Душпастир пригадує:

Відкривають, камера повна, всі лежать, то вже ніч! Пустили в камеру, замкнули двері. Піднімається старший камери і питає: чи ви священник? Кажу: так, бо бачуть мою бороду. Вибирайте собі місце і лягайте спати. Покажіть місце. Ні, з пошани до вашого стану ми вас питаємо, і дамо то місце, яке схочете... Помолився і спокійно заснув²⁵⁷.

²⁵³С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 114.

²⁵⁴К. КАВАЦ, *Арешт і ув'язнення владики Василя Величковського 1945-1955*, 92.

²⁵⁵«Вирок від 26. 07. 1946» // ГДА СБУ, ф. 6, спр. 75156 –ФП, т. 1, арк. 165-166.

²⁵⁶«Скарга на арешт від 01. 12. 1965» // ГДА СБУ, ф. 6, спр. 75156 –ФП, т. 2, арк. 72.

²⁵⁷С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 115.

Так розпочинається душпастирська робота серед тих людей, які очікували смерті. У цих обставинах він не зламався, а навіть почав надавати духовну допомогу в'язням. Сестра Інокентія Ситко ЧСВВ, згадує, як отець Василь розповідав початки своєї душпастирської праці в тюрмі. Зранку, в перший день, за словами сестри Інокентії, впізнавши в ньому священника «До нього кажуть: “Розкажуй нам щось.” А отець каже: “те, що б я вам розказував, вас то не буде цікавити.” “Што ти? Ми йдемо на смерть, ісповідай нас!...” отець почав розповідати їм про совершенний жаль, а після того, почав реколекції»²⁵⁸.

Священномученик у своїх споминах згадує, що розпочинав з найпростішого – з молитви «Отче наш» і «Богородице Діво», які кожен записував на клаптиках паперу і вчив. Наука місіонаря почала давати свої плоди. Блаженний згадує: «На другий день раненько відкриває сторож двері, щоби в'язні винесли парашу. Звичайно, в той момент був шум, бо майже кожен хотів вийти, щоби підняти кинутий недокурок чи інше, а тепер глибока мовчанка, всі на колінах...»²⁵⁹. В реколекціях, які були для ув'язнених, також говорилося про святі Тайни. Кожного дня ієромонах служив Святу Літургію для ув'язнених²⁶⁰. Сестра Інокентія також згадує, що ті реколекції тривали десять днів, і, за її словами, нікого не викликали на допит²⁶¹. Блаженний Василь пригадує момент, коли сповідав людей в камері: «І нарешті сповідь. Ах, як ті бідні люди рвалися до тої святої Тайни. Нарешті всі висповідалися та зранку приступили до Святого Причастя, і по спільному благодаренні сіли до сніданку»²⁶². Як бачимо, будучи також психологічно виснаженим, оскільки отець чекав також розстрілу, він не покидав своєї найважливішої праці – надавати духовну підтримку і рятувати людей з духовного упадку.

²⁵⁸«З життя Блаженного Василя Величковського» / опубліковано Костянтином Пантелеєм 4 березня 2015 р., <<https://www.youtube.com/watch?v=Gvdg-su6MaE&t=477s>>, (дата звернення 30 жовтня 2018).

²⁵⁹*Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973)*, 62.

²⁶⁰«З життя Блаженного Василя Величковського» / опубліковано Костянтином Пантелеєм 4 березня 2015 р., <<https://www.youtube.com/watch?v=Gvdg-su6MaE&t=477s>>, (дата звернення 30 жовтня 2018).

²⁶¹Там само.

²⁶²*Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973)*, 62-63.

Проте, вирок, якого майбутній владика Величковський чекав три місяці, був замінений рішенням Судової колегії з кримінальних справ Верховного Суду ССР від 27 липня 1946 року на 10 років в'язниці²⁶³. Проте о. Василя не відразу повідомили про зміну вироку. Можливо, це було ще одне покарання для засудженого, на якого хотіли вчинити таким чином психологічний тиск. Олександр Іщук, кандидат історичних наук, зазначає, що причиною заміни розстрілу на тривале ув'язнення стало те, що весною 1947 року смертна кара в СРСР була тимчасово заборонена, і багато із засуджених до розстрілу, одержали довголітні строки заслання²⁶⁴.

Своє покарання з 1947 року отець Василь відбував в Річному таборі в Кірові, пізніше у Воркуті: спочатку в таборі №1, а з 1948 року – в Окремому табірному Пункті №6, пізніше, 1949 рік – був в табірному відділенні №4, а в 1952 році – в табірному відділі №6. 1954 рік пройшов в табірному відділі № 9, в 1955 році працював шахтарем, фельдшером в табірному відділі 8-27²⁶⁵. В 1953 році відбув рік тюрми в Володимирі за «антирадянську діяльність», яка полягала у виконанні священничих та душпастирських дій на території табору²⁶⁶. В довідці від 1968 року по справі отця Василя Величковського сказано: «Після арешту основних членів підпільної організації, він продовжував проводити в таборі антирадянську діяльність, за що був висланий в тюрму терміном на один рік»²⁶⁷. Керівникам таборів було добре відомо, що Василь Величковський є священником. Для того, щоб він не освоювався на одному місці, де б збирав людей навколо себе і не займався душпастирською діяльністю його так часто перекидали так з одного табору до іншого. Подібну операцію робили також із Патріархом Йосифом Сліпим.

Про душпастирську працю на засланні ми дізнаємося із розповідей свідків. Серед таких свідків є Борис Мірус²⁶⁸ та Мирослав Ромаш²⁶⁹, які відбували

²⁶³О. Іщук, «Оперативна збірка “Єзуїт”»: Діяльність Василя Величковського в світлі документів КГБ УРСР», 223.

²⁶⁴Там само, 223.

²⁶⁵Там само, 224.

²⁶⁶Там само, 225.

²⁶⁷ГДА СБУ, Ф. 65, Спр. С-9113, Т. 33, арк. 17.

²⁶⁸Засуджений 1950 року.

²⁶⁹Засуджений 1946 року.

покарання разом на шахті під час першого ув'язнення отця Величковського. Пан Борис пригадує, що ієрм. Величковського називали «наш капелан», і кожен був щасливий, коли зумів почути хоч якусь пораду від священника. Не тільки українці, але й інші національності приходили до нього за порадою, адже, він однаково відносився до всіх²⁷⁰. Описуючи отця Василя, п. Борис говорить:

Отець Величковський весь час молився і молився на вервиці. В тюрмах давали чорний лепкий хліб, і його вервиця була з того хліба. Це була ниточка і кусочки тюремного висохлого на камінь хліба. Завжди, як бачив отця або приходив до нього він весь час в руках мав цю вервичку²⁷¹.

Блаженний Василь завжди старався, щоб перед великими святами. А головню перед Великоднем і Різдом, ув'язненні мали змогу бути присутніми на Божественній літургії. Пан Борис пригадує, що обирали зовсім темні кутки. Вибирали таке місце, що були впевнені, що ніхто туди не зайде²⁷². Співв'язні також згадують саме Причастя: «Була Сповідь і було Причастя. Отримував родзинки в посилці від сестри в Югославії. Настоював ті родзинки в воді і хліб. Отак ми причащалися і сповідалися»²⁷³. Під час Служби Божої отець говорив проповідь, яка, як ділиться своїми споминами п. Мірус була короткою, але, похристиянському вагомою²⁷⁴. Пан Борис також говорить, що проповіді, богослужіння для в'язнів були дуже важливими. Вони підтримували їх морально, забувалося про тортури, знущання. Слово Боже надихало, допомагало виживати кожну хвилину²⁷⁵.

Священномученик Величковський, як згадує п. Борис Мірус був людиною молитви. Він

²⁷⁰О. САВЧУК, «Спомини про владика Величковського», 4 квітня 2018 рік, <https://www.youtube.com/watch?v=4ICSVq4N28s&t=1s> (дата звернення 13 листопада 2018 року).

²⁷¹К. КАВАЦ, «Прагнув усім небо прихилити» // *Дорогою молитви* №4 (104) (квітень 2016) 3.

²⁷²О. САВЧУК, «Спомини про владика Величковського», 4 квітня 2018 рік, <https://www.youtube.com/watch?v=4ICSVq4N28s&t=1s> (дата звернення 13 листопада 2018 року).

²⁷³Там само.

²⁷⁴Б. МІРУС, *Мої 70 заньківчанських літ*, Львів: Простір-М 2017, 148.

²⁷⁵О. САВЧУК, «Спомини про владика Величковського», 4 квітня 2018 рік, <https://www.youtube.com/watch?v=4ICSVq4N28s&t=1s> (дата звернення 13 листопада 2018 року).

Настроював: “Моліться, моліться, і це вам допоможе у всьому, і вам легше буде.” Одного разу я з ним таку дискусію вів, висловлював своє зло на тих кадебістів, на радянську владу, він мені сказав: ”Не проклинайте їх і не тратьте нервів, моліться за них. Що і я роблю.” Він молився за нас і за тих мучителів, які нас і його мучили²⁷⁶.

За таку поставу, «він був беззастережним авторитетом для всіх в'язнів на Воркуті»²⁷⁷.

Пан Мирослав говорить, що отець Василь сповідав і в бараці, де сів в кутку непомітно і уділяв святу Тайну Сповіді. Під час Богослужінь на великі свята була Літургія, на якій, окрім українців, було багато також і литовців²⁷⁸. Перед кожними великими державними святами отця закривали в БУР (барак посиленого режиму), щоб не відправляв літургій, де він перебував 3-5 днів, поки не переходили свята, а він був ізольований від всіх. Тюремна влада боялася отця Величковського, і розпускала про нього різні чутки, щоб його очорнити²⁷⁹. Ув'язнені українці завжди старалися на Святвечір сідати разом до столу, а перед тим відбувалася коротка Служба Божа²⁸⁰. Пан Борис Мірус також згадує, що душпастир робив хрестики і роздавав в'язням. Штапував, обробляв напильничком і роздавав безкоштовно. Писав молитви і роздавав, щоб кожен міг їх вивчити²⁸¹.

У своїй книзі споминів, актор Борис Мірус дякує Василю Величковському, і пише:

[...] даром Божого провидіння для нас, молодих політв'язнів, був священник-монах редемпторист о. Василь Величковський – людина незвичайної глибокої віри, яка своїм особистим прикладом глибинного християнського сприйняття навіть навіть найважчих ударів життя підтримувала і вела нас - молодих в'язнів²⁸².

Також дякує отцю Василю за те, що ув'язнені, які відбували покарання разом з Блаженним «ніколи не заломлювались, що гідно по-християнськи відбули і переносили важкі роки більшовицько-московської тюрми»²⁸³. Таку

²⁷⁶К. КАВАЦ, «Прагнув усім небо прихилити» // *Дорогою молитви* №4 (104) (квітень 2016) 3.

²⁷⁷Там само, 3.

²⁷⁸О. САВЧУК, «Спомини про владика Величковського», 4 квітня 2018 рік, <https://www.youtube.com/watch?v=4ICSVq4N28s&t=1s> (дата звернення 13 листопада 2018 року).

²⁷⁹Там само.

²⁸⁰Там само.

²⁸¹Там само.

²⁸²Б. МІРУС, *Мої 70 заньківчанських літ*, 148.

²⁸³Там само.

душпастирську працю проводив отець Василь на Воркуті під час першого ув'язнення.

Звільнення отця Василя Величковського з першого ув'язнення відбулося 9 липня 1955 року²⁸⁴. Повернувшись до вільного життя, отець Величковський одразу почав відновлювати Греко-Католицьку Церкву, що не могло не потрапити під увагу органів НКВС. Почалося таємне вистежування отця-місіонера. В своїх колах НКВС надало отцю Величковському оперативну кличку «Власов»²⁸⁵. Про це ми дізнаємося з довідки, датованої 17 травня 1968 року про стан оперативної розробки на о. В. Величковського, де зазначено, що після повернення з першого ув'язнення, «Власов» зумів відновити зв'язки з греко-католицькими священиками, почав займатися місіонерською діяльністю, провів масовий збір підписів на підтримку легалізації ГКЦ серед вірних в м. Тернопіль. Там же в 1956 році хотів організувати масовий виступ вірних з метою відкрити греко-католицьку церкву²⁸⁶. Також, згідно агентурних звітів, після приїзду до Львова 1956 року «Власов» продовжував нелегальні збори греко-католиків, перебрав в 1963 році від Йосифа Сліпого керівництво ГКЦ²⁸⁷.

Після смерті єпископа Миколая Чарнецького (2 квітня 1959 року у м. Львові), отець Василь був призначений кандидатом на єпископський престол²⁸⁸. Проте, свячення на єпископа отримав з рук митрополита Йосифа Сліпого аж у 1963 році в Москві, під час виїзду останнього на Захід²⁸⁹.

Непохитність і активна діяльність о. Василя в питанні відродження ГКЦ представлялася радянськими спецорганами як «малоосвіченість», грубість і деспотичність». А також, що він міг «силою і хитрістю» здобувати собі панівне становище в церковних структурах²⁹⁰. Ця інформація не відповідала дійсності, а

²⁸⁴О. ІЩУК, «Оперативна збірка “Єзуїт”»: Діяльність Василя Величковського в світлі документів КГБ УРСР», 224.

²⁸⁵ГДА СБУ, Ф. 65, Спр. С-9113, Т. 33, арк. 15.

²⁸⁶Там само, арк. 17.

²⁸⁷Там само, арк. 19.

²⁸⁸Б. БОЦЮРКІВ, «Українська Греко-Католицька церква в катакомбах (1946-1989)» // *Ковчег: Збірник таттей з церковної історії*, число 1, Львів 1993, 132.

²⁸⁹Не було нікого, хто б міг висвятити Василя Величковського на єпископа.

²⁹⁰ГДА СБУ, Ф. 65, Спр. С-9113, Т. 33, арк. 21.

була одним із способів очорнення о. Василя. Багато підтримували отця за його позицію, яка була непохитною у збереженні власної Церкви.

Для контролю і припинення активної діяльності підпільних структур ГКЦ, КДБ ініціювало проведення обшуків. У 1964 році, в активних греко-католиків було проведено ряд обшуків, зокрема і у квартирі вл. Величковського²⁹¹. Було знайдено багато націоналістичної і духовної літератури, релігійних документів, єпископські ризи, великі суми грошей. Також було виявлено підпільну фотомайстерню²⁹². Це все свідчило про підпільну роботу греко-католицького духовенства. Як зазначає Олександр Іщук, після цих обшуків активна діяльність греко-католицького духовенства на певний час була паралізованою, а «зовнішні її прояви практично припинилися. Але так могло здатися лише на перший погляд»²⁹³.

КДБ, через свою агентуру дізналася про певні розбіжності у поглядах між Василем Величковським (коли він став єпископом і керівником ГКЦ в Україні) і отцями Чину Святого Василя Великого. Через своїх агентів, правоохоронні органи старалися, щоб ці розбіжності використати у своїх цілях і ще більше поглибити конфлікт в середині ГКЦ, щоб послабити авторитет владики Василя. Про це ми дізнаємося із Спецповідомлення про реалізацію справи оперативної розробки на «нелегального уніатського єпископа Величковського В.В., від 30 вересня 1969 року». В ньому зазначено: «через агентуру та інші оперативні можливості проводилась робота по посиленню розбіжностей і протиріч, що в значній мірі послабило позиції серед уніатського духовенства і підірвало авторитет перед Ватиканом і Сліпим»²⁹⁴.

19 жовтня 1968 року співробітники органів НКВС провели ряд обшуків в помешканнях активних греко-католиків, зокрема, і на квартирі владики Василя. Згідно спеціального повідомлення на ім'я Никитченко В. Ф. від 12 лютого 1969 року зазначено, що в процесі обшуку на квартирі греко-католицького єпископа

²⁹¹Проживав отець Василь у м. Львові на площі Возз'єднання 11, кв.3.

²⁹²ГДА СБУ, Ф. 65, Спр. С-9113, Т. 33, арк. 20.

²⁹³О. Іщук, «Оперативна збірка "Єзуїт": Діяльність Василя Величковського в світлі документів КГБ УРСР», 226.

²⁹⁴ГДА СБУ, Ф. 65, Спр. С-9113, Т. 33, арк. 75.

Величковського, під агентурною назвою «Маньяк» (в ході стеження владика Василь мав кілька агентурних кличок) було знайдено: 17 антимінсів, єпископський одяг, близько 4 тисячі рублів, список 54 нелегальних греко-католицьких священиків, книга, яку написав владика Величковський «*Історія Чудотворної ікони Божої Матері Неустанної Помочі*», яка на думку органів НКВС було релігійно-наклепницького характеру, різні журнали, які виходили для наших вірних за кордоном, записи передач з Ватикану ворожого характеру, ряд наказів, декретів, розпоряджень Йосифа Сліпого²⁹⁵.

Після обшуку у співпраці НКВС і Прокуратури м. Львова було прийнято рішення про арешт владика Василя Величковського під час здійснення душпастирських обов'язків, а 24 січня 1969 року архиєрей був взятий під зовнішнє спостереження²⁹⁶. 27 січня 1969 року відбувся другий арешт підпільного єпископа Василя Величковського²⁹⁷, під час богослужіння в квартирі на вул. Б. Хмельницького²⁹⁸.

Іноземні радіостанції одразу повідомили про початок нового переслідування ГКЦ, зокрема про обшуки активних вірних ГКЦ і арешт владика Величковського. Серед них «Голос Америки», радіостанція «Канада», американська газета «Шлях»²⁹⁹.

В спеціальному повідомленні від 10 лютого 1969 року було розроблено план оперативних дій, які б допомогли довести провину єпископа ГКЦ. Серед таких планів було: помістити Величковського в окрему кімнату, яка б мала прослуховування і «підсадити» до нього агента КГБ з придуманою історією, допитати свідків, які проводили «ворожу роботу стосовно ССРСР», що дозволило б довідатися про керівну роль в нелегальній церкві, зробити експертизу книги «*Історія Чудотворної ікони Божої Матері Неустанної Помочі*» і факт її поширення серед населення, провести додаткові обшуки, які б дали змогу

²⁹⁵ГДА СБУ, Ф. 65, Спр. С-9113, Т. 33, арк. 25.

²⁹⁶Там само.

²⁹⁷Там само, арк. 30.

²⁹⁸Там само, арк. 25.

²⁹⁹Там само, арк. 37.

довести ворожу діяльність до СРСР³⁰⁰. Обшуки, допити свідків, зокрема священників Филимона Курчаби, Олексія Манька, Дмитра Леб'яка та інших наближених осіб дали підтвердження про керівну роль Василя Величковського в підпільній ГКЦ³⁰¹. Свідки підтвердили, що книга, написана владикою Василем має антирадянський характер, а також підтвердили, що 1967 року в м. Тернополі відбувалися таємна підготовка кандидатів до священства за наказом Величковського³⁰², проводив іншу душпастирську працю серед молоді, дітей³⁰³. В довідці від 24 вересня 1969 року також сказано, що нелегальний єпископ Величковський висвятив таємно 18 священників, хотів відновити Унію³⁰⁴.

В цьому ж повідомленні вказано, що Ватикан і «греко-католицькі авторитети за кордоном» проявили велику увагу до арешту владики Василя Величковського, стверджуючи що він став жертвою «провокації радянських органів»³⁰⁵. Агент КДБ повідомив, що Ватикан стане на захист владики Величковського, коли його арештують через релігійну діяльність. Тому, потрібно вести справу таким чином, щоб звинуватити підпільного єпископа в антидержавній роботі, і тоді, Ватикан не буде заступатися за нього³⁰⁶. Це дало поштовх органам НКВС обвинувачувати Величковського як непокірного громадянина проти СРСР.

Після закінчення досудового слідства, 22-23 вересня 1969 року відбувся суд над Василем Величковським³⁰⁷. Під час судового засідання були запрошені свідки, які підтвердили антидержавну діяльність нелегального єпископа, підтвердили керівну роль Величковського в забороненій ГКЦ. Слідство основний акцент зробило на статтю 187-1 Кримінального Кодексу УРСР³⁰⁸. Це

---

³⁰⁰ГДА СБУ, Ф. 65, Спр. С-9113, Т. 33, арк. 25-34.

³⁰¹Там само, арк. 39.

³⁰²Там само, арк. 39.

³⁰³Там само, арк. 44 -45.

³⁰⁴Там само, арк. 56-58.

³⁰⁵Там само, арк. 45.

³⁰⁶Там само, арк. 46.

³⁰⁷Там само, арк. 78.

³⁰⁸Згідно цієї статті несеться відповідальність за неправдиві вигадки, що мають антидержавний характер, виготовлення і розповсюдження творів, які б порушували усталений суспільний чи державний лад. // О. Ішук 242.

рішення вивело з рівноваги владику Василя³⁰⁹. В своєму останньому слові підпільний греко-католицький єпископ спробував пояснити свою діяльність, говорив про свободу совісті в СРСР³¹⁰. Львівський обласний суд після розгляду справи Величковського Василя прийняв рішення визнати його винним згідно статей 138 і 187-1. Кримінального Кодексу УРСР. Мірою покарання для арештованого було засудити його до трьох років тюрми суворого режиму³¹¹.

Одразу, після арешту і проголошення вироку українські діаспорні видання почали писати про цю новину. Серед них газета «Вільне слово», яка видавалась у Франції³¹², «Українські вісті»³¹³, які наголошували, що основним мотивом арешту і тюремного терміну були релігійні переконання владики.

Важливою сторінкою життя владики Василя Величковського є його вербування органами КДБ. Відбулося кілька розмов зі співробітниками, які намагалися встановити дружні стосунки з єпископом і таким чином завербувати його. Владика Величковський написав листа до органів КДБ, де запропонував бути посередником між урядом СРСР і Ватиканом, щоб покращити ставлення до Радянського Союзу³¹⁴. Як відповідь на лист, була організована зустріч представників спецорганів з Величковським. Йому запропоновано відкрито розказати про свою роль в керівництві ГКЦ³¹⁵. Проте не добилося результату жодна із сторін, оскільки, ув'язнений єпископ заявляв, що не стане «сексотом». Відбулося кілька зустрічей, які не дали результату, оскільки владика Василь хотів зустрічі з Йосифом Сліпим, а органи КДБ вважали, що співпраці ніякої не вийде³¹⁶. Величковський переконував у своїй лояльності до Радянського Союзу, навіть погодився підписати будь-що, щоб вийти з ув'язнення. Він заявив: «Я готовий на все, готовий взяти на себе будь-яке зобов'язання. Диктуйте мені, і я підпишу. Ви ж можете це зобов'язання опублікувати і цим морально мене

³⁰⁹ГДА СБУ, Ф. 65, Спр. С-9113, Т. 33, арк. 78.

³¹⁰Там само.

³¹¹Там само.

³¹²Там само, арк. 39.

³¹³Там само, арк. 39.

³¹⁴Там само, арк. 88.

³¹⁵Там само, арк. 86.

³¹⁶Там само, арк. 91.

знищити»³¹⁷. На думку багатьох дослідників, ці домовленості були для того, щоб вийти з в'язниці і відновити роботу підпільної ГКЦ. Ніякої співпраці не могло бути між органами НКВС і владикою Василем Величковським. Таким чином, він хотів відстоювати інтереси ГКЦ. Те, що співпраці не могло відбутися, свідчить і те, що після звільнення з в'язниці, владику Величковського відправили із УРСР, боячись відновлення його діяльності.

Перебуваючи у в'язниці, єпископ важко захворів на серце. Його рідна сестра, яка проживала у м. Загребі просила владу достроково звільнити брата у зв'язку із станом здоров'я. Таких листів із клопотанням про звільнення було кілька: перший 7 червня 1971 року, 29 червня 1971 року³¹⁸, 10 серпня 1971 року³¹⁹.

Вийжджаючи за кордон, владика Василь повинен був написати зобов'язання, в якому йшла мова про те, що він буде допомагати органам державної влади, не буде брати участі в антирадянських акціях за кордоном і має висловити подяку за гуманне ставлення до нього Радянським Союзом³²⁰. Після узгоджених дій органів КДБ, було прийняте рішення про складення плану дій виїзду владики Василя до Загребу на постійне місце проживання. Планом передбачалося початок оформлення документів, поселення в готелі в кімнаті з прослуховуванням, де б відбулася зустріч підпільного єпископа з наближеними особами, простежити за реакцією на звільнення вірних ГКЦ³²¹. Так, 27 січня 1972 року почалося вільне життя мученика за віру Василя Величковського. Написані ним заяви і зобов'язання не означали, що він буде їх виконувати, адже, НКВС за кордоном не мало жодного впливу. З іншого боку, тюремне ув'язнення дало свій вплив на здоров'я підпільного владики, і С. Бахталовський зазначає, що «здоров'я Владики було вже зруйноване і Москва не хотіла, щоб він умер у в'язниці. Тому, з “гуманних понук” вони його прямо вигнали із ССРСР»³²².

³¹⁷ГДА СБУ, Ф. 65, Спр. С-9113, Т. 33, арк. 91.

³¹⁸Там само, арк. 113.

³¹⁹Там само.

³²⁰Там само.

³²¹Там само, арк. 112 – 126.

³²²С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 27.

Після звільнення з другого ув'язнення 27 січня 1972 року, владика Василь прибув до Югославії, де проживала його рідна сестра. Після короткого перебування у Загребі, Владика був прийнятий у Римі Йосифом Сліпим. Також, в Римі ієрм. Василь мав зустріч з Папою Павлом VI, яка тривала більше 40 хвилин³²³. Після недовгого перебування в Римі, священномученик Величковський переїхав до Канади на запрошення владика Максима Германюка. Менше року владика прожив у Канаді, але проводив досить активне душпастирське життя. Він відвідував парафії українців, відвідував осередки пластунів.

Згадуючи, що було найважчим під керівництвом радянської влади, владика Василь каже:

Моїм найважчим досвідом, що я його мусів перенести під советським режимом було без сумніву те, що я не міг нормально провадити моєї душпастирської роботи. Великими, бо були духовні потреби моїх вірних, якже я міг їх занедбувати? Тому я завжди намагався відслужити св. Літургію та уділяти СВ. Тайни. Але це було подвійно небезпечно: якщо мене були б переловили, то з боку репресивного апарату мені грозила додаткова кара; крім того, нагляд за мною ставав пильнішим і тоді я ризикував, що справді нічим не зможу прислужитися своїм вірним³²⁴.

Про душпастирство під час другого арешту мало знаємо, оскільки сам отець Василь не хотів згадувати цей період. Степан Бахталовський згадує, що «коли привезли його до шпиталю в Вінніпезі і як там побачив медичних сестер і лікарів у білих халатах, то такий страх напав на нього, що зимний піт його заливав і його серце страшно билосся»³²⁵.

3.2 Період між арештами 1955-1968 рр.

3.2.1 Опіка монахинь

Після звільнення з ув'язнення отець Василь повернувся до Львова, де отримав прописку і зайнявся відродженням ГКЦ. Владика Юліан Вороновський згадує, що «він був дуже енергійною людиною». Він надихав ще й інших. Навіть, не

³²³С. Й. БАХТАЛОВСЬКИЙ, *Життя Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І. Єпископа – Ісповідника*, 27.

³²⁴Там само.

³²⁵Там само, 26.

будучи єпископом, збирав усіх священників довкола себе і організовував їхню душпастирську працю»³²⁶. Одним із важливим елементом душпастирської праці для отця Величковського стало відродження монастирів. Він шукав нові покликання до монастирів, духовно і матеріально опікувався ними. Сестра Серафима Сало ЧСВВ згадує: «Він почав формувати наших сестер, приймав нові покликання... Перед тим усі сестри були розкидані і слідували монашим уставам, як могли. Він зібрав нас разом»³²⁷. У своїй книзі про історію монастирів ЧСВВ сестра Серафима говорить про те, що отець Василь Величковський купив будинок сестрам в с. Рудно біля Львова, які проживали у с. Журів, де поселилися 3 сестри, а згодом до них приєдналася ще одна сестра³²⁸. Сестра Маврикія Хома, яка була серед сестер, що поселилися в Рудно згадує: «Прийшли до нас кир Василій В. і роздивилися на нашу біду і старалися витягнути нас з болотів, так духовних, так і матеріальних. В 1959 р. підшукали нам хату, і ми перевезлися з Журова до Рудна»³²⁹. Згодом, у 1961-1962 роках ще один будинок був придбаний за кошти отця Величковського для потреб сестер ЧСВВ у селі Зимна Вода³³⁰. Сестра Анна Винницька у своїх спогадах говорить, що всі кошти, які владика отримував за інтенції він складав і додавав до коштів, щоб купити будинки для монастирів³³¹. Сестра Серафима Сало наголошує, що цей дім став тим місцем, де до свого другого арешту Василь Величковський давав реколекції, складали тимчасові або вічні обіти сестри, відправлялися Богослужіння³³². У 1968 році Владика також купив будинок в м. Тернополі для монастиря сестер Василіянок³³³. Тут, в монастирі в м. Тернополі до монастиря сестер ЧСВВ вступила мати отця Василя після смерті свого чоловіка. Сестра Ірина Кордуба³³⁴

³²⁶«Батько підпільної Церкви в Україні» Блаженний Василь Величковський, ЧНІ» // *Дорогою молитви* №4 (104) (квітень 2016) 5.

³²⁷«Батько підпільної Церкви в Україні» Блаженний Василь Величковський, ЧНІ», 7.

³²⁸С. САЛО, *Провінція Пресвятої Тройці Сестер Чину Святого Василя Великого: нариси з історії*, Том 1, Жовква: Місіонер 2012, 256.

³²⁹С. САЛО, *Провінція Пресвятої Тройці Сестер Чину Святого Василя Великого: нариси з історії*, 397.

³³⁰Там само, 257.

³³¹С. АННА ВИННИЦЬКА «Інтерв'ю від 30. 09. 2017» / інтерв'юєр О. Чихарівський // відеозапис. Приватний архів Олега Чихарівського, 30.

³³²С. САЛО, *Провінція Пресвятої Тройці Сестер Чину Святого Василя Великого: нариси з історії*, 257.

³³³«Історія розвитку монастиря сестер Василіянок в Тернополі» // *Літургія Підпільної Церкви*/ ред. Іван Говера, - Тернопіль: Джура 2014, 66.

³³⁴Сестра Ірина Кордуба – монахиня ЧСВВ, яка перша вступила в монастир до Тернополя.

говорить, що владика Василь доручив їй кожного місяця приїжджати до монастиря в Зимну Воду і робити певні записи сестер, котрі склали обіти, коли мали облечини. Сестра зазначає, що до другого арешту до ЧСВВ владика прийняв 103 нові покликання³³⁵. Сестра Муза Саламон ЧСВВ, яку в 1961 році в монастир запровадив владика Величковський³³⁶ згадує, що він дуже підтримував сестер, приїжджав до них в монастир. Але, КДБ слідкувало за монастирем, бо часто там відбувалися священні свячення³³⁷. Пані Лідія Хома, яка була кандидаткою в монастир сестер Василянок пам'ятає про доброту владика, який дозволив переселитися їй з гуртожитку до сестер в с. Рудно³³⁸. Сестри монахині були досить активними в житті Підпільної Церкви. Вони допомагали отцям проводити Богослужіння, виконували доручення, які покладали на них священники. Пані Лідія також допомагала отцю у тому, що везла спочатку речі для літургії в монастир, а згодом приходив сам владика для того, щоб звершити Божественну Літургію, а від так розпочинав реколекції³³⁹. Сестра також пригадує той момент, коли на Святий Вечір робили обшук, щоб знайти Владика в їхньому монастирі, обшукали все, не знайшовши ні священників ні церковних речей. Церковних речей не могли знайти, бо всі речі переховували в сусідів, щоб не видати себе³⁴⁰.

Сестра Інокентія Ситко ЧСВВ дякує владичі Василю за те, що за його допомогою владика Василя й отримала від нього облечини в монастир³⁴¹. Сестра допомагала йому розповсюджувати для богопосвячених осіб молитовники та образки, адже вона працювала в етнографічному музеї, де була можливість друку³⁴². Сестра пам'ятає, що: «Отець Величковський такі книжечки створив щоденних молитов. Я то друкувала, а потім він брав то на фотографію, фотографували і робили книжечки, сестрам роздавали, щоб вони мали з чого молитися»³⁴³.

³³⁵С. САЛО, *Провінція Пресвятої Тройці Сестер Чину Святого Василя Великого: нариси з історії*, 266.

³³⁶С. МУЗА САЛАМОН, «Інтерв'ю від 9. 04. 2002» / інтерв'юєр В. Бучак // ІІЦ, спр. П-1-1-1395, 1.

³³⁷С. МУЗА САЛАМОН, «Інтерв'ю від 9. 04. 2002», 5.

³³⁸ЛІДІЯ ХОМА, «Інтерв'ю від 16. 03. 2005» / інтерв'юєр І. Коломиєць // ІІЦ, спр. П-1-1-1682, 4.

³³⁹ЛІДІЯ ХОМА, «Інтерв'ю від 16. 03. 2005», 5.

³⁴⁰Там само, 7.

³⁴¹С. ІНОКЕНТІЯ СИТКО ЧСВВ, «Інтерв'ю від 31. 01. 1999» / інтерв'юєр Б. Лука // ІІЦ, спр. П-1-1-1078, 3.

³⁴²С. ІНОКЕНТІЯ СИТКО ЧСВВ, «Інтерв'ю від 31. 01. 1999», 6.

³⁴³Там само.

Владика Величковський допоміг вступати до монастиря ЧСВВ багатьом сестрам, в яких бачив покликання до богопосвяченого життя. Сестра Модеста Сеник ЧСВВ, згадує, що отець Євстахій Смаль привів її до владика і сказав, щоб попросити благословення на вступ в монастир: «Прийшов владика Величковський... “А що яке благословення ти хочеш?” Я кажу, “щось отець казав за монастир”. “А ти до монастиря хочеш? Так, хочу” [...]»³⁴⁴. Це одна з історій покликання, але таких історій було безліч. Багато хто, будучи мирянином приходили до сповіді, а після розмов з владикою обирали монаше життя. Про це говорить в інтерв'ю сестра Марта Пелешок ЧСВВ, котрій владика запропонував богопосвячене життя³⁴⁵.

До всіх сестер отець Величковський відносився як батько. У своїх споминах сестра Йосифа Савка ЧСВВ, яка проживала в м. Тернопіль говорить про владика Василя: «Владика Величковський то він такий був дуже гостинний, дуже дбав про сестер. Ми приходили такі спрацьовані з колгоспу, то він старався. Щоб добре нас нагодувати, і потім вже, як ми склали вічні обіти, старався, щоб ми мали де жити [...]»³⁴⁶. Як провідник Церкви владика Василь був відкритий до проблем духовенства. Сестра Теофілія Рудка ЧСВВ, яка довгий час знала владика, говорили про його турботу, як доброго душпастиря. Вона говорить, що її рідний батько так не допоміг їй, як отець Василь³⁴⁷. Вона пригадує, що «Владика допомагали мені всяким способом, порадою. То був Тато з великої букви. Могла з усім до нього прийти»³⁴⁸. Знаючи, що сестра живе сама, купив помешкання для сестри³⁴⁹. Своїм покликанням вона завдячує «дзядзьові»³⁵⁰.

Перед уділенням вічних обітів владика Величковський завжди давав реколекції, які тривали три дні. Сестра Єлизавета Яворська, яка проживала в Дорі

³⁴⁴С. МОДЕСТА СЕНИК ЧСВВ, «Інтерв'ю від 3. 09. 2000» / інтерв'юер с. Л. Мурашко // ІІЦ, спр. П-1-1-1144, 3-4.

³⁴⁵С. МАРТА ПЕЛЕШОК ЧСВВ, «Інтерв'ю від 18. 09. 2004» / інтерв'юер А. Сидорак // ІІЦ, спр. П-1-1-1639, 8.

³⁴⁶С. ЙОСИФА САВКА ЧСВВ, «Інтерв'ю від 09. 11. 1993» / інтерв'юер Я. Стоцький // ІІЦ, спр. П-1-1-234, 14.

³⁴⁷У. КУДЛА, «То був мій учитель, сповідник і духовний провідник» // *Дорогою молитви* №4 (104) (квітень 2016) 15.

³⁴⁸У. КУДЛА, «То був мій учитель, сповідник і духовний провідник, 15.

³⁴⁹Там само.

³⁵⁰Дзядзьо – псевдонім владика Василя Величковського серед духовенства в часи підпільної ГКЦ.

згадує, що реколекції були закриті³⁵¹. По закінченні реколекцій відбувалися обличини, які приймав о. Величковський. Свідки наголошують, що у своїх проповідях, владики, коли починав говорити про Богородицю, завжди плакав³⁵². З цього бачимо, що єпископ все своє життя мав велику набожність до Пресвятої Богородиці. Владика завжди приходив вдень, а сестри приїжджали ввечері, щоб не видати себе³⁵³.

Завдяки поповненню монастирів зусиллями владики Величковського³⁵⁴, його опіці і турботі цими монастирями, відчувалася велика підтримка. Згідно даних станом на 1967 рік діяло 14 таємних релігійних будинків в Галичині, де жило близько 240 сестер ЧСВВ, майже таке саме число сестер-служебниць, а також згромадження сестер Святої Родина, святого Йосафата, Святого Йосифа, Милосердя³⁵⁵. Окрім сестер, владики, як колишній ігумен ЧНІ також мав підтримку з боку підпільних монахів – редемптористів, які йому підпорядковувалися. В цій монашій групі було 11 людей, серед яких були Володимир Стернюк, Филимон Курчаба, Михайло Залізник, та інші³⁵⁶.

3.2.2 Опіка вірних

Повернувшись із заслання, окрім підтримки духовних осіб, отець Василь почав надавати душпастирську опіку і вірним ГКЦ. Насамперед, отець сповнював треби: хрестив, вінчав, хоронив людей. Приходив для Богослужінь, яких завжди чекали вірні, котрі не ходили до православних храмів, а залишилися вірними

³⁵¹С. ЄЛИЗАВЕТА ЯВОРСЬКА ЧСВВ, «Інтерв'ю від 04. 10. 2015» / інтерв'юєр О. Чихарівський // відеозапис приватного архіву О. Чихарівського.

³⁵²С. ЄЛИЗАВЕТА ЯВОРСЬКА ЧСВВ, «Інтерв'ю від 04. 10. 2015».

³⁵³С. АННА ВИННИЦЬКА ЧСВВ, «Інтерв'ю від 30. 09. 2017» / інтерв'юєр О. Чихарівський // відеозапис приватного архіву О. Чихарівського.

³⁵⁴І. КОЛОМІЄЦЬ, «Дійшов до своєї мети» // *Патріархат* 3 (травень-червень 2003), 15.

³⁵⁵Б. БОЦЮРКІВ, «Українська Греко-Католицька церква в катакомбах (1946-1989)», 136.

³⁵⁶«Залишився тим, ким був...». Збірник документів // ред. кол. Полікарп Марцелюк, Єронім Грім, Жовква: Місіонер 2018, 187.

ГКЦ. Як зазначає о. Іван Сіянчук ЧНІ, владики також створив групу мирян «Третій Чин³⁵⁷»³⁵⁸.

Є багато свідчень про діяльність у підпілля владики Василя Величковського. Наприклад, пані Дарія Манько говорить, що владики в серпні 1964 року дав шлюб на її квартирі³⁵⁹. Пані Надія, яка відвідувала кімнату-музей владики Василя згадує, що сповідалася в нього у 1968 році³⁶⁰, і запам'ятала цю сповідь. Її вразила постава доброго душпастиря, згадує, що очі «променисті, щедрі і доброзичливі» запам'ятала на все життя³⁶¹. Пані Дана Мисак, якій о. Василь уділяв першу Тайну Сповіді і Святого Причастя, пам'ятає, що отець був усміхнений, приємний чоловік. Сповідь відбулася на квартирі п. Дани³⁶². Пані Надія Жеребецька згадує, що владики був відкритий на допомогу, вона часто відвідувала його для сповнення своїх духовних потреб³⁶³. Єпископ Василь, на проповідях під час Богослужіння завжди старався підтримувати на душі вірних. Як описує п. Микола Козак, який відвідував Богослуження, очолюване отцем Величковським: «Він говорив тихо, но чітко: “Що церква вийде з катакомб! Що Церква Воскресне, бо так хоче Господь!... Це треба троха притерпіти”»³⁶⁴.

Можна ствердити, що владики Василь був відкритий до всіх, як добрий душпастир. Він не відмовляв вірним в служінні, виконував треби попри небезпеку арешту.

3.2.3 Єпископське служіння

Повернувшись з ув'язнення, отець Василь Величковський, ще не будучи єпископом, почав організовувати життя підпільної ГКЦ.

³⁵⁷ТРЕТІЙ ЧИН – чин, який складається з мирян в Церкві, які можуть бути одружені. Їхнім головним завданням є жити згідно Євангеліям. Вони займаються різного роду харитативною, освітницькою, науковою, виховною діяльністю. Їхня місія також полягає у захисті і поширенні Церкви.

³⁵⁸І. СІЯНЧУК, «Батько підпільної Церкви в Україні» Блаженний Василь Величковський, ЧНІ» // *Дорогою молитви* №4 (104) (квітень 2016) 8.

³⁵⁹ДАРІЯ МАНЬКО, «Інтерв'ю від 20. 01. 2016» / інтерв'юєр О. Чихарівський // відеозапис приватного архіву О. Чихарівського.

³⁶⁰«Спогад п. Надії» / Книга відгуків. Том 1.

³⁶¹«Спогад п. Надії» / Книга відгуків. Том 1.

³⁶²«Спогад п. Дани» / Книга відгуків. Том 1.

³⁶³«Спогад п. Надії Жеребецької» / Книга відгуків. Том 1.

³⁶⁴МИКОЛА КОЗАК, «Спогади від 7. 06. 2018» / Приватний архів п. Олега Чихарівського, 2.

Владика Миколай Чарнецький помер 2 квітня 1959 року, а на місце єпископа Луцького кандидатом призначають Василя Величковського³⁶⁵. Перед своїм звільненням, митрополит Йосиф Сліпий передбачав, що не повернеться до Львова, тому написав листа, де зазначав, що йому потрібна допомога, а також просив: «Прохаю, щоби приїхав, і то негайно о. Василь Величковський. Його поміч мені дуже потрібна»³⁶⁶. 4 лютого 1963 року в готелі «Москва» у столиці СРСР владика Сліпий уділив єпископські свячення Василю Величковському як свого місцєблюстителя³⁶⁷ для Катакомбної Церкви в Україні. Символом влади єпископа стала дерев'яна палиця, яку передав Митрополит владичі Величковському. Згодом, владика Василь отримав дозвіл поїхати до сестри у Загреб, про що довідався митрополит Йосиф Сліпий, який «хотів впевнитися у правильному наступництві, якщо раптом виникне будь-який сумнів щодо таємного висвячення в готельному номері в Москві»³⁶⁸. Свячення офіційно в 1967 році уділив митрополит Максим Германюк, разом із архієпископом Гавриїлом Букатком і єпископом Йоакимом Сегеді³⁶⁹.

Для збереження ієрархічної спадкоємності 2 липня 1964 року владика Василь висвятив на єпископа о. Володимира Стернюка ЧНІ³⁷⁰, у зв'язку з небезпекою другого арешту. Ці свячення також були маловідомі широкому колу вірних, навіть духовенству.

На цей період діяльності вл. Величковського припало проведення Другого Ватиканського Собору. Однак більшість рішень були невідомими для греко-католиків у підпіллі, оскільки радянська влада постійно контролювала інформаційний простір і намагалася не допускати до вільного спілкування із Заходом. Також проблемою розуміння соборових рішень була поверховість сприйняття в середовищі підпільного духовенства, які вважали, що там прийматимуть більш важливі рішення, зокрема, засудять комуністичний

³⁶⁵Б. БОЦЮРКІВ, «Українська Греко-Католицька церква в катакомбах (1946-1989)», 132.

³⁶⁶«Залишився тим, ким був...», 121.

³⁶⁷Б. БОЦЮРКІВ, «Українська Греко-Католицька церква в катакомбах (1946-1989)», 132.

³⁶⁸І. СІЯНЧУК, «"Батько підпільної Церкви в Україні" Блаженний Василь Величковський, ЧНІ, 9.

³⁶⁹Там само.

³⁷⁰Б. БОЦЮРКІВ, «Українська Греко-Католицька церква в катакомбах (1946-1989)», 137.

режим³⁷¹. Дехто з єпископів лише після виходу з підпілля ознайомився з рішеннями Другого Ватиканського Собору³⁷². Як єпископ підпільної ГКЦ, Величковський знав про рішення, які були прийняті на Соборі і втілював у життя Церкви реформи, які були прийняті на II Ватиканському соборі. Проте, отці Чину Святого Василя Великого не сприйняли призначення єпископом владика Василя, а також не хотіли приймати певних змін, особливо тих, що стосувалися обрядового питання³⁷³. Частина священників вважала, що не потрібно рухатися в східному напрямку, адже, воно ототожнювалося з православ'ям, яке насильно насаджували на Західній Україні³⁷⁴.

В підпільній ГКЦ утворилися два табори, одні з яких хотіли змінювати Церкву, втілювати реформи і розвивати більше східнохристиянську традицію в ГКЦ. Переважно це були редемптористи і студити. Друга група були ті, кого називали «западниками», які відстоювали думку, що не потрібно жодних реформ, що ведуть на зближення з православними. Цю групу склали переважно отці Василіяни та неодружені священники Станіславівської та Перемиської єпархій. Цей конфлікт був добре відомий апарату НКВС, де зазначається: «Спроби підчинити своєму впливу уніатське духовенство інших монаших орденів. І в тому числі, найбільш впливовий чин – васильян – зазнав невдачі, що було використано нами для посилення цих розбіжностей [...]»³⁷⁵.

У своїй душпастирській діяльності владиці Василю вдалося розвинути підпільне навчання семінаристів. Він створив систему підпільних семінарій в Тернополі, Львові, Івано-Франківську³⁷⁶. Часто сам владика або отці, яким він доручав проводив заняття для семінаристів. Групки склалися з 2-3 семінаристів, або і особисті зустрічі. Це робилося для того, щоб семінаристи мало знали між собою, щоб не видати один одного при допиті когось з них. Інформацію про студентів тримали в таємниці, адже, при арешті можна було

³⁷¹П. ГАЛАДЗА, «Сприйняття Другого Ватиканського Собору греко-католиками в Україні» // *Ковчег: Збірник статей з церковної історії*, число 3, Львів: Інститут Історії Церкви 2001, 390.

³⁷²П. ГАЛАДЗА, «Сприйняття Другого Ватиканського Собору греко-католиками в Україні», 390.

³⁷³Б. БОЦЮРКІВ, «Українська Греко-Католицька церква в катакомбах (1946-1989)», 142-143.

³⁷⁴П. ГАЛАДЗА, «Сприйняття Другого Ватиканського Собору греко-католиками в Україні», 389.

³⁷⁵ГДА СБУ, Ф. 65, Спр. С-9113, Т. 33, арк. 19.

³⁷⁶Там само, арк. 79.

видати цю інформацію³⁷⁷. Шукаючи нові покликання до священничого служіння, владика дбав про майбутнє Церкви. Владика Юліан Вороновський підкреслював вагу єпископа Величковського: «На мій погляд, великим внеском вл. Василя в розвиток Церкви була його здатність забезпечити майбутнє Церкви»³⁷⁸. На священника в 1967 році також був висвячений Юліан Вороновський³⁷⁹. На єпископа було висвячено о. Никанора Дейнегу, архимандрита студитів³⁸⁰.

Перед свяченнями священників архиєрей Василь проводив трьохденні реколекції. Отець Роман Каспришин, який був висвячений Блаженним, зауважує, що владика Василь вмів добре приховувати свої плани, свої дії перед органами КГБ³⁸¹. О. Роман також згадує, що владика Василь передбачав свій другий арешт, і перед тим висвятив ще 9 священників³⁸². Загалом до свого другого арешту в 1969 році єпископ Василь Величковський висвятив майже 80 священників³⁸³. Одним з останніх, кого перед арештом висвятив єпископ Величковський був отець Михайло Возняк, який у своєму щоденнику зробив запис: «19/1 січень я Михайло став рукоположен єреєм владикою Величковським Василем 19/1 1969 року на 50 році життя у Львові секретно»³⁸⁴. Владика також приділяв велику увагу тим священникам, які перейшли на православ'я після псевдособору у Львові. Він дозволяв їм відправляти в православних храмах, але згадувати приватно Папу Римського у молитвах. В довідці уповноваженого у справах релігії РПЦ при Раді Міністрів СРСР зазначалося:

є сигнали про те, що Величковський проводить індивідуальну обробку православних попів на відрив їх від православ'я і бере в них клятви на вірність Ватикану. У Львівській та Івано-Франківській областях під впливом пропаганди уніатів останнім часом з православ'ям порвало 8 православних священників³⁸⁵.

³⁷⁷І. СІЯНЧУК, «"Батько підпільної Церкви в Україні" Блаженний Василь Величковський, ЧНІ, 8.

³⁷⁸Там само.

³⁷⁹Ю. ВОРОНОВСЬКИЙ, «Інтерв'ю від 29. 09. 1998» / інтерв'юєр Л. Купчик // ІІЦ, спр. П-1-1-945, 5.

³⁸⁰Ю. ВОРОНОВСЬКИЙ, «Інтерв'ю від 29. 09. 1998», 7.

³⁸¹О. РОМАН КАСПРИШИН, «Інтерв'ю від 27. 04. 1998» / інтерв'юєр Л. Купчик // ІІЦ, спр. П-1-1-788, 20.

³⁸²О. РОМАН КАСПРИШИН, «Інтерв'ю від 27. 04. 1998», 21.

³⁸³Б. БОЦЮРКІВ, «Українська Греко-Католицька церква в катакомбах (1946-1989)», 138.

³⁸⁴«Щоденник о. Михайла Возняка» // Приватний Архів Ігоря Дудича.

³⁸⁵Б. Гудзяк, «Керівництво УГКЦ під радянським режимом, 1946-1989» // сайт: *Українська Греко-Католицька Церква в Німеччині, Парафія Христа Царя*, 9 квітня 2016, <http://archive.is/7NQrU#selection-1397.0-1397.295> (дата звернення: 22 листопада 2018).

Також, будучи главою ГКЦ в Україні, владика Василь Величковський поїхав до Москви у 1966 році для можливості легалізації Греко-Католицької Церкви³⁸⁶. Це був сприятливий час, на думку владики, оскільки здавалося, що переслідування зменшились. Зібравши підписи на підтримку ГКЦ, відбулося звернення про дозвіл реєстрації. Проте, у липня 1967 року владиці було повідомлено про відмову від легалізації через співпрацю з німцями, у всіх діях ГКЦ криється націоналізм. Також було повідомлено про те, що всі богослужіння є незаконні і протиправні, і за здійснення богослужінь буде покарання ув'язнення від 3 до 10 років³⁸⁷.

Отже, будучи главою Греко-Католицької Церкви в Україні в часи підпілля, владика Василь Величковський прагнув, попри заборону, відродити Церкву та добитися офіційного статусу в державі. Він, будучи єпископом, створював монастирі, опікувався ними, організовував семінарії, висвячував священників. Дбаючи про майбутнє Церкви і передбачаючи знову арешт висвятив владика Володимира Стернюка як місцеблюстителя, після свого арешту.

---

³⁸⁶І. СІЯНЧУК, «"Батько підпільної Церкви в Україні" Блаженний Василь Величковський, ЧНІ 9.

³⁸⁷Б. БОЦЮРКІВ, «Українська Греко-Католицька церква в катакомбах (1946-1989)», 146.

ВИСНОВКИ

Посівши митрополичий престол, Андрей Шептицький хотів оновити духовний стан Греко-Католицької Церкви. Він зрозумів, що потрібно розвивати монаше життя, підтримуючи вже існуючі Чини чи Згромадження, а також запрошувати нові із-за кордону. Однією з таких монаших спільнот, з якою Митрополит зустрівся на Євхаристійному Конгресі в Канаді, були Редemptористи. Побачивши наслідки їх праці серед українських емігрантів, владика запросив місіонерів до України. Це робилося з тією метою, щоб серед молоді в Україні зростала чисельність покликаних до монашого життя та відбувалося духовне відродження Церкви. Завдяки місіям Митрополит прагнув заопікуватися тими парафіями, де релігійний стан вірних був досить низьким. Запросивши Чин Найсвятішого Ізбавителя до України, духовне життя в містах і селах почало відроджуватися. Отці ЧНІ прийшли до найбільш знедолених людей, незважаючи на погрози і ризик для життя. За період з 1913 по 1930 роки отці Редemptористи мали популярність серед населення Галичини, успішно проводили місії.

Одним із таких місіонерів був владика Василь Величковський, який ще з дитинства бачив працю отців ЧНІ на рідній парафії. Своїм покликанням до духовного життя він завдячує батькам та родині. Адже з раннього дитинства мав у кого вчитися, із кого брати приклад: мати, батько, рідна тітка с. Моніка Полянська – настоятелька Словітського монастиря ЧСВВ. Вона фактично привела майбутнього владика до монастиря Редemptористів.

Після прийняття вічних обітів 1928 року, настоятелі відправляють отця Василя на Волинь, щоб допомогти отцям-місіонерам. Окрім душпастирської праці для переселенців греко-католиків, було також створено постійні парафії серед нез'єдиненого населення, яке прийняло Унію. Своєю жертвенною працею отець Василь здобув не тільки велику повагу серед волинян, а також і неприязнь польського уряду. Представники місцевої влади негативно ставилися до отця Величковського, адже він пропагував українські традиції, будив національну свідомість серед народу. Завдяки його праці на Волині піднявся національний дух українців, що очевидно не подобалося польській владі. Також до визначних

заслуг його «волинського» періоду можна зарахувати перебудову колишнього військового римо-католицького костелу на греко-католицький храм в м. Ковелі. Це було нетиповим для тих часів, бо поляки зазвичай не дозволяли будувати чи реконструювати храми ГКЦ на Волині. За такі дії отцю Василю Величковському було заборонено душпастирську працю на Волині.

Наступною сторінкою життя є служіння в Станіславові. Тут, окрім місій, отець Василь зумів налагодити роботу з молоддю, створюючи при церквах різні організації, де кожен міг знайти своє покликання. 1940 року майбутньому владиці вдалося організувати багатотисячний великий процесійний хід на свято Матері Божої Неустанної Помочі, який супроводжувався синьо-жовтими стрічками. Після цієї ходи по Станіславові, отець Величковський потрапив під нагляд правоохоронних органів СРСР. Потім відбувся і перший допит в органах НКВС. Проте через велику підтримку місцевого населення отця було відпущено на волю.

Серед душпастирської праці Блаженного Василя Величковського велике значення мало служіння в Кам'янці-Подільському. Хоча це була дуже коротка місія, але вона принесла свої добрі плоди. Місцеве населення одразу прийняло греко-католицького священика. Майже цілодобова сповідь, Божественна Літургія піднесли на душі віруючих людей. Одразу по приїзді в Кам'янець-Подільський, отця було запрошено на з'їзд освітян, де дослухалися до його думки, йому було запропоновано співпрацю шкіл і ГКЦ. Проте через наклепи невдоволених осіб до німецької окупаційної влади, місіонер після триденного перебування в Кам'янці-Подільському був змушений покинути місто і повернутися в Галичину.

Прикладом доброго душпастирства є початок праці в місті Тернополі, коли отець Василь Величковський, незважаючи на небезпеку для життя (тривали воєнні дії і бомбардування міста) поїхав допомагати місцевому населенню. Ця духовна підтримка з боку греко-католицького священика була дуже важливою, адже через смертельну загрозу, майже всі священики покинули місто. Саме в Тернополі відбувся перший арешт (1945 р.).

Священномученику присудили розстріл, який згодом був замінений 10 роками таборів. На думку радянської судової системи того часу, Величковський заслуговував на вищу міру покарання, бо порадив єпископу Григорію Хомишину написати привітання в націоналістичній пресі; провів 2 серпня 1941 року загальноміське святкування нібито на честь німецьких окупантів; проголосив проповідь «антирадянського змісту»; написав Календар на 1942 рік, в якому «возвеличував німецьку владу».

Перебуваючи в камері смертників, отець Василь почав свою душпастирську діяльність для ув'язнених. Владика проводив науки, готував засуджених до останньої сповіді. Згодом такі ж служіння продовжилися в таборах на Воркуті, у Володимирі. Ієромонах Василь зумів проводити Богослужіння: причащати і сповідати ув'язнених. Все це робилося під пильним оком КДБ. Дуже ризикуючи, місіонер майже щодня відправляв Літургію. За згадками, його праця і постать підтримували на душі багатьох в'язнів, котрі у важких умовах, мали до кого звернутися зі своїми проблемами. Завжди, гуртуючи біля себе українців, організовував відзначення великих свят, що давало змогу навіть тут відчувати себе українцями. КДБ добре знало про працю засудженого і завжди перед великими державними святами закривали від всіх отця Василя в бараці посиленого режиму. Дуже часто його перекидали із табору в табір, щоб не зблизився з в'язнями та не служив для них. Навіть будучи засудженим, він наводив страх на органи радянської влади своєю побожністю та душпастирською активністю. Маючи невеликі можливості, отець Василь розповсюджував хрестики для вірних, писав на листочках молитви. Він притягував до себе не тільки українців, але й представників інших національностей.

Після звільнення 1955 р. священник поселяється у Львові, де розпочинає своє духовне служіння. Часто його відвідують вірні, яким потрібна духовна допомога: сповідь, шлюб чи хрестини. Ця квартира у Львові стала головним центром праці греко-католицького духовенства. Ще досі є багато свідків, які згадують своє духовне життя у підпіллі, і роль владика Величковського у їхньому житті.

Вийшовши на волю, Василь Величковський почав організовувати працю в підпільній ГКЦ. Насамперед розпочинається праця по відновленню і організації життя в підпільних монастирях. Отець Василь купує для цього нові будинки, шукає молоді покликання у Львові, Тернополі, приймає облечини сестер і дає для них реколекції. Своїм прикладом відданого служіння Величковський заохочує хлопців та дівчат поповнювати чернечі спільноти.

1963 року в готельному номері «Москва» митрополит Йосиф Сліпий висвячує Василя Величковського на єпископа з правами місцеблюстителя Глави ГКЦ в Україні. Завдяки Владиці з'являються нові покликання до священства, організовуються підпільні семінарії для їхньої підготовки. Піклуючись про майбутнє своєї Церкви, єпископ Величковський 1964 року висвятив монаха-редемпториста Володимира Стернюка на свого наступника. Про те, що владика Стернюк має єпископські свячення знало дуже мало людей, а виявилось це при другому арешті владика Величковського.

За свою відданість і вірність підпільній ГКЦ 1969 року владика Василь Величковський другий раз арештований. Офіційно вирок було винесено за написання праці *Історія ікони Матері Божої Неустанної Помочі*. Слідство встановило, що книга є антирадянською.

Про духовне служіння під час другого арешту є досить мало свідчень, бо сам архиерей ніколи не хотів згадувати про ті часи. Його звільнили з умовою, що надалі перебуватиме за межами СРСР. Владика Юліан Вороновський називає блаженного священномученика Василя Величковського «Батьком Підпільної Церкви», адже він зумів очолити її, зробити життєдайною, хоч і під пильним оком КДБ. Своїм життям і подвижницькою працею він показав приклад великої людини і доброго душпастиря не тільки для ГКЦ, але й для всієї Католицької Церкви. Період його короткого перебування і праці для ГКЦ в Канаді є досить плідним, але також мало досліджений і потребує більшого вивчення.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ

1. ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ (ГДА СБУ), Ф. 6: «Кримінальні справи на реабілітованих осіб», спр. 75156-ФП: «Дело по обвинению Величковского Василия Владимировича», в 2 томах, т. 1, арк. 108.
2. ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ (ГДА СБУ), Ф. 6: «Кримінальні справи на реабілітованих осіб», спр. 75156-ФП: «Материали дополнительной проверки к уголовному делу № 27159 по обвинению Величковского Василия Владимировича », в 2 томах, т. 2, арк. 204.
3. ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ (ГДА СБУ), Ф. 65: «Справи оперативного обліку КГБ УРСР», спр. С-9113: «Оперативная подборка “Иезуит”», т. 33, арк. 290.
4. САЛАМОН С. МУЗА ЧСВВ, «Інтерв'ю від 9. 04. 2002» / інтерв'юер В. Бучак // АПЦ, спр. П-1-1-1395.
5. ХОМА ЛІДІЯ, «Інтерв'ю від 16. 03. 2005» / інтерв'юер І. Коломиєць // АПЦ, спр. П-1-1-1682.
6. СИТКО С. ІНОКЕНТІЯ ЧСВВ, «Інтерв'ю від 31. 01. 1999» / інтерв'юер Б. Лука // АПЦ, спр. П-1-1-1078.
7. СЕНИК С. МОДЕСТА ЧСВВ, «Інтерв'ю від 3. 09. 2000» / інтерв'юер с. Л. Мурашко // АПЦ, спр. П-1-1-1144.
8. ПЕЛЕШОК С. МАРТА ЧСВВ, «Інтерв'ю від 18. 09. 2004» / інтерв'юер А. Сидорак // АПЦ, спр. П-1-1-1639.
9. САВКА С. ЙОСИФА ЧСВВ, «Інтерв'ю від 09. 11. 1993» / інтерв'юер Я. Стоцький // АПЦ, спр. П-1-1-234, 14.
10. КАСПРИШИН О. РОМАН, «Інтерв'ю від 27. 04. 1998» / інтерв'юер Л. Купчик // АПЦ, спр. П-1-1-788.
11. ВОРОНОВСЬКИЙ ВЛ. ЮЛІАН., «Інтерв'ю від 29. 09. 1998» / інтерв'юер Л. Купчик // АПЦ, спр. П-1-1-945.

12. МИКОЛА КОЗАК, «Спогади від 7. 06. 2018» / Приватний архів Олега Чихарівського.
13. ВИННИЦЬКА С. АННА ЧСВВ, «Інтерв'ю від 30. 09. 2017» / інтерв'юер О. Чихарівський // відеозапис. Приватний архів Олега Чихарівського.
14. ВАСИЛЬ. ГУЛЬ, «Інтерв'ю від 09. 02. 16» / інтерв'юер Олег Чихарівський // відеозапис. Приватний Архів Олега Чихарівського.
15. МАНЬКО ДАРІЯ, «Інтерв'ю від 20. 01. 2016» / інтерв'юер О. Чихарівський // відеозапис. Приватний архів Олега Чихарівського.
16. ЯВОРСЬКА ЄЛИЗАВЕТА ЧСВВ, «Інтерв'ю від 04. 10. 2015» / інтерв'юер О. Чихарівський // відеозапис. Приватний архів Олега Чихарівського.
17. *Щоденник о. Михайла Возняка* // Приватний Архів Ігоря Дудича.
18. *Книга відгуків. Том 1* // Приватний архів квартири-музею владики Василя Величковського.

ОПУБЛІКОВАНІ ДОКУМЕНТИ

19. «Залишився тим, ким був...». Збірник документів // ред. кол. Полікарп Марцелюк, Єронім Грім, Жовква: Місіонер 2018.
20. БОЦЮРКІВ БОГДАН, «Українська Греко-Католицька церква в катакомбах (1946-1989)» // *Ковчег: Збірник таттей з церковної історії*, число 1, Львів 1993.
21. ГАЛАДЗА ПЕТРО, «Сприйняття Другого Ватиканського Собору греко-католиками в Україні» // *Ковчег: Збірник таттей з церковної історії*, число 3, Львів: Інститут Історії Церкви 2001.
22. *Каталог 1913 -2013 Львівської Провінції Редemptористів*, Львів: Скриня 2013.
23. КРАМАР ЮРІЙ, «Проблема неоунії на Волині у міжвоєнний період» // *Науковий Вісник Волинського Державного Університету ім. Лесі Українки*, серія: Історичні науки, 1998.

- 24.ЛУПШІЙ ОЛЬГА, «Місії греко-католицьких священників на Волині в міжвоєнний період» // *Збірник наукових праць «Наукові Записки», Серія: «Історичне релігієзнавство»,* Випуск 6, Острог 2015.
- 25.СТОКОЛОС Н., «Спроба етноконфесійної трансформації православ'я у Польщі (1923-1939 рр)» // *Українське релігієзнавство,* число 24, 2002.
- 26.ТИХА С. ВАСИЛЯ ЧСВВ, «Історія розвитку монастиря сестер Василянок в Тернополі» // *Збірник статей: Літургія Підпільної Церкви/* ред. Іван Говера, - Тернопіль: Джура 2014.

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

- 27.ІЩУК ОЛЕКСАНДР, «Оперативна збірка “Єзуїт”: Діяльність Василя Величковського в світлі документів КГБ УРСР» // *Український Визвольний Рух,* №20, Львів 2015.
- 28.КАВАЦ КСЕНІЯ, «Прагнув усім небо прихилити» // *Дорогою молитви* №4 (104) (квітень 2016).
- 29.КОЛОМИЄЦЬ ІРИНА, «Блаженний священномучениче Василіє, моли Бога за нас!: [Про блаженного Василя Всеволода Величковського]» // *Мета* 2003.
- 30.КОЛОМИЄЦЬ ІРИНА, «Дійшов до своєї мети» // *Патріархат* 3 (травень-червень 2003).
- 31.КУДЛА УЛЯНА, «То був мій учитель, сповідник і духовний провідник» // *Дорогою молитви* №4 (104) (квітень 2016).
- 32.СІЯНЧУК ІВАН, «”Батько підпільної Церкви в Україні” Блаженний Василь Величковський, ЧНІ» // *Дорогою молитви* №4 (104) (квітень 2016).

ЛІТЕРАТУРА

- 33.«Апостольська діяльність Отців Редемптористів. Звіт о. Йосифа де Вохта про діяльність Чину в Україні» // *Редемптористи 90 літ в Україні,* Львів: Чин Найсвятішого Ізбавителя 2003.

- 34.БАЛА ІВАН, «Як поширився Чин ОО. Редемптористів» // *Ювілейна Книга ОО. Редемптористів Східного Обряду 1906 – 1956*, Випуск 125, Йорктон 1956.
- 35.БУБНІЙ МИХАЙЛО, *Редемптористи візантійсько-українського обряду у Львівській Митрополії УГКЦ в 1913-1939 роках*, Львів 20003.
- 36.ВАНГАНЗЕВІНКЕЛЬ Л., «Мала Семінарія – Ювенат Отців ЧНІ. В Західній Україні» // *Ювілейна Книга ОО. Редемптористів Східного Обряду 1906 – 1956*, Випуск 125, Йорктон 1956.
- 37.ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ ВАСИЛЬ, «Методика унійної праці між незєдиненими православними на Волині» // *Унійний зїзд у Львові*, / упорядник В. Кучабський, Львів 1938.
- 38.ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ ВАСИЛЬ, «Історія Чудотворної Ікони Матері Божої Неустанної Помочі», Львів: Видавництво «Скриня» 2012.
- 39.ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ ВАСИЛЬ, *Маріївський Ювілейний календар – Альманах: «О спомагай нас, Дїво Маріє!...»*, Станіславів 1938.
- 40.ГОРОДИСЬКИЙ ОРЕСТ, *Подвижники Чину Найсвятїшого Ізбавителя в Україні*, Тернопіль: Монастир Успення Прєсвятої Богородиці, 2005.
- 41.ЄГРЕШІЙ ОЛЕГ, «Єпископ Григорій Хомишин: портрет релігійно-церковного і громадського-політичного діяча», Івано-Франківськ: Нова Зоря 2006.
- 42.*Життєві спомини Блаженного священномученика Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І.*, Вінніпег 2016.
- 43.КАВАЦ КСЕНІЯ, *Арешт і ув'язнення владики Василя Величковського 1945-1955*, Вінніпег 2014.
- 44.КОРОЛЕВСЬКИЙ КИРИЛО, *Митрополит Андрей Шептицький (1865-1944)* // пер. з франц. мови Я. Кравець, Львів: Свічадо 2014.
- 45.КУРИЛАС БОГДАН, «Місійна праця ОО. Редемптористів в Україні та на скитальщині» // *Ювілейна Книга ОО. Редемптористів Східного Обряду 1906 – 1956*, Випуск 125, Йорктон 1956.

46. МАЛАНЧУК ВОЛОДИМИР, «ОО. Редемптористи в Західній Україні» // *Ювілейна Книга ОО. Редемптористів Східного Обряду 1906 – 1956*, Випуск 125, Йорктон 1956.
47. МІРУС БОРИС, *Мої 70 заньківчанських літ*, Львів: Простір-М 2017.
48. *Моя надія Ісус і Марія. Життя блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського (01. 06. 1903 – 30. 06. 1973)* / упоряд. Ігор Цар за ред. Колегією І. Колісника та ін., Львів 2013.
49. ПЕКАР АТАНАСІЙ, *Ісповідники віри нашої сучасності*, Видання друге, Місіонер 2001.
50. РОМАНЧУК ЛЕСЯ, *Випробувані як золото в горнилі. Книга 2*, Жовква: Місіонер 2014.
51. САЛО С. СЕРАФИМА, *Провінція Пресвятої Тройці Сестер Чину Святого Василя Великого: нариси з історії*, Том 1, Жовква: Місіонер 2012.
52. СТЕЦІВ-ТИМЧУК УЛЯНА, *Свічка в руках Христових. Життя Моніки(Марії) Полянської ЧСВВ*, Львів: Сполом 2013.
53. СХРЕЙВЕРС ЙОСИФ, *Ангел України*, Львів: Свічадо 2014.
54. ТУРІЙ ОЛЕГ, «Історичний шлях редемптористів східної вітки на українській землі» // *Редемптористи 90 літ в Україні*, Львів: Чин Найсвятішого Ізбавителя 2003.
55. ХОМ'ЯК РОМАН, «Митрополит Кир Андрей Шептицький в Канаді» // *Ювілейна Книга ОО. Редемптористів Східного Обряду 1906 – 1956*, Випуск 125, Йорктон 1956.
56. ЩУДЛО МИХАЙЛО, «Східня Вітка ОО. Редемптористів» // *Ювілейна Книга ОО. Редемптористів Східного Обряду 1906 – 1956*, Випуск 125, Йорктон 1956.
57. ЯРТИМ С. ТАДЕЯ, *Хресна дорога з життєписом бл. Свцм. Василя Величковського*, Львів 2016.

58. WIELICZKOWSKI BASYL, «Praktyka spowiedzi u neunitow» // *Pamiętnik IV-ej Pienskiej Konferencji kaplanskiej w sprawie unji kościelnej (7, 8 i 9 września 1933)*, Pinsk: Drukarnia diecezjalna 1934.

ІНТЕРНЕТ ДЖЕРЕЛА

59. «Бельгієць, який полюбив Україну» // сайт: *Редемптористи*, <<http://www.cssr.lviv.ua/news/?article=437>> (дата звернення: 23 березня 2018).
60. «3 життя Блаженного Василя Величковського» / опубліковано Костянтином Пантелеєм 4 березня 2015 р., <https://www.youtube.com/watch?v=Gvdg-su6MaE&t=477s> (дата звернення 30 жовтня 2018).
61. «Редемптористи», сайт: *Чин Найсвятішого Ізбавителя*, <http://www.cssr.org.ua/vocation/novitsiat/> (дата звернення 15.10.2018).
62. Гудзяк Борис, «Керівництво УГКЦ під радянським режимом, 1946-1989» // сайт: *Українська Греко-Католицька Церква в Німеччині, Парафія Христа Царя*, 9 квітня 2016, <http://archive.is/7NQrU#selection-1397.0-1397.295> (дата звернення: 22 листопада 2018).
63. Мудрий Мар'ян, «В обіймах політики: Український Таємний університет у Львові, 1921-1925 роки (До 90-річчя від створення)» // сайт: *Наукове Товариство ім. Шевченка. Онлайн журнал Товариства*, 13 травня 2012 <<http://ntsh.org/content/v-obiymah-politiki-ukrayinskiy-taiemniy-universitet-u-lvovi-1921-1925-roki-do-90-richchya>> (дата звернення 12 листопада 2018).
64. «Редемптористи – Чин Найсвятішого Ізбавителя» // сайт: *Рісу*, 11 квітня 2012 року, <https://risu.org.ua/ua/index/resources/directory/~%D0%A0/47737/> (дата звернення: 01.03.2018).

65. РОМАНЧУК ЛЕСЯ, «Блаженіший Василь Величковський» // сайт: *Леся Романчук*, <<http://lesiaromanchuk.com/blazhennyi-vasyl-velychkovskiy/>> (дата звернення: 09. жовтня 2018).
66. САВЧУК ОЛЕГ, «Спомини про владика Величковського», 4 квітня 2018 рік, <https://www.youtube.com/watch?v=4ICSVq4N28s&t=1s> (дата звернення 13 листопада 2018 року).
67. «Блаженний священномученик Миколай Чарнецький» // Сайт: *Храм Блаженного Миколая Чарнецького*, <<http://charnetskyj.org.ua/mykolaj-charnetskyj/>> (дата звернення: 09. жовтня 2018).
68. СКАКУН РОМАН, «"Нова Унія" у Східних Воєводствах Польщі (1923-39 рр.)» // сайт: <<http://murasz.narod.ru/statti/neo-unija.pdf>> (PDF).
69. ШЕЙКО ОЛЕКСАНДР, «10 фактів про блаженного Василя Величковського» // сайт: *Фотографії старого Львова*, 3 липня 2017, <<http://photo-lviv.in.ua/10-faktiv-pro-vasylya-velychkovskoho/>> (дата звернення: 9 жовтня 2018).
70. «Życiorys Józefa Piłsudskiego» // сайт: *Piłsudczycy Gdańsk* <<http://www.pilsudczycy-gda.pl/historia/zyciorys-jozefa-pilsudskiego>> (дата звернення 15 листопада 2018).

ДОДАТКИ

Додаток 1

Фотографія під час першого арешту 1945 року³⁸⁸.

³⁸⁸«Фотографія заарештованого Василя Величковського» // ГДА СБУ, ф. 6, спр. 75156 –ФП, т. 1, арк. 7.

Додаток 2

302711 УК 42 43 54-10711 УК Укр
 обласний суд
 Триговарч. Василь Владимир
 Величковського Володимир
 вироку 1933 року розданий на основі
 ст. 54-10711 УК. К. вироку м.ч.
 накарани т.р. розстріляти
 з канцелярською приналежністю
 осудженому вимучено.
 М.ч. у вироку до вступлення
 у силу в законній силі вступив
 в силу на підставі підписання
 суд. ухвалою подати на ім'я
 Триговарч. може бути об'єктом
 вироку. Надавши в версію суд. ухвал

Председатель областного суда
 Кооператори 1/2
 23/12/46.
 Виконано
 м.ч. в.ч.
 посп. в.ч.
 р.ч. Кооператори
 Владимир

Нач. Канц. Триговарч.

Вирок першого ув'язнення 26 червня 1946 року³⁸⁹.

³⁸⁹«Вирок від 26. 07. 1946» // ГДА СБУ, ф. 6, спр. 75156 –ФП, т. 1, арк. 166.

Додаток 3

Календар на 1942 рік³⁹⁰.

³⁹⁰«Марійський Календарець на 1942 рік» // ГДА СБУ, ф. 6, спр. 75156 –ФП, т. 1, арк. 153.

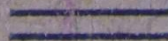

ДОВГ ВДЯЧОСТІ

складає український нарід Богові і Богоматері за визволення з червоної неволі. Відповіають і будують церкви, сиплять могили, ставляють хрести, дають поміч героїській армії, на полях бою, раненим, бідним...

Не забудьмо про нашу обітницю Богоматері Неустанної Помочі, ще в 1937 році, про ювілейний Храм, Церкву вдячності, що маємо збудувати в честь Божої Матері Неустанної Помочі, як Цариці України.

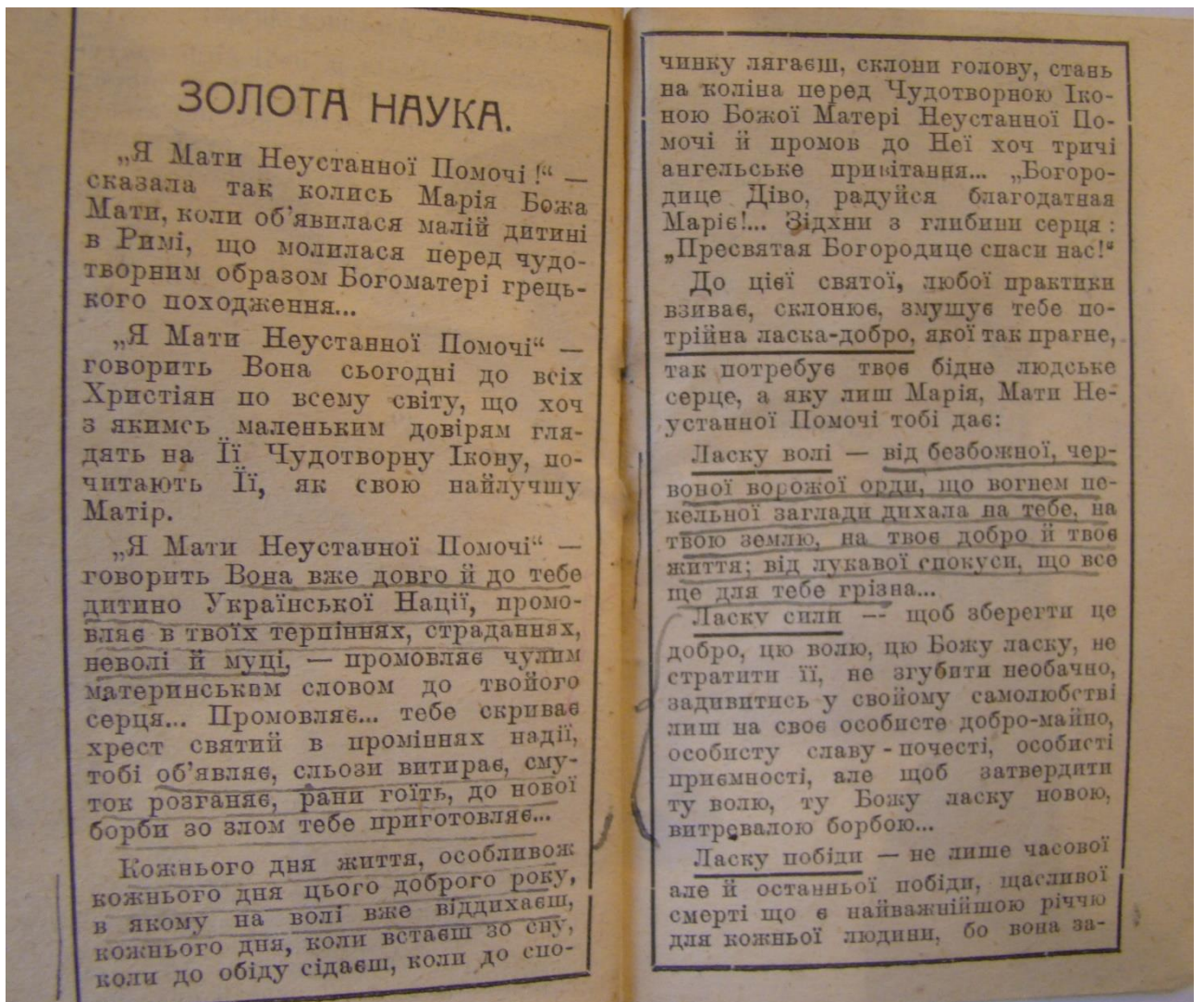
Як перед тим, так і дальше приймається жертви вдяки на будову цієї церкви в Станиславові, при Монастирі ОО. Редемптористів, вул. Германа Герінга 61.

Календар на 1942 рік³⁹¹.

³⁹¹«Марійський Календарець на 1942 рік» // ГДА СБУ, ф. 6, спр. 75156 –ФП, т. 1, арк. 153.

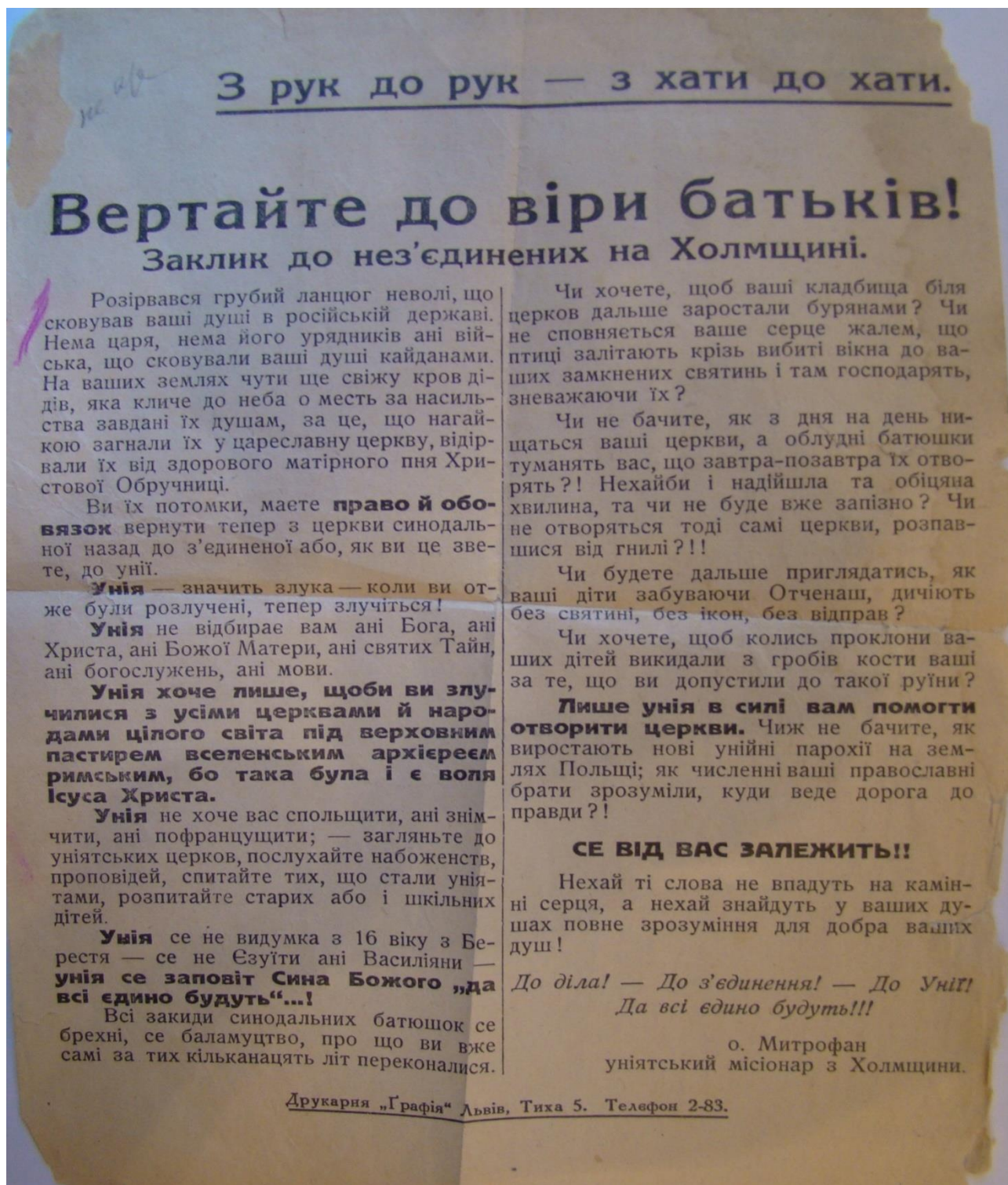

Слова, які знайшли як доказ для арешту В. Величковського в Календарі на 1942 рік³⁹².

³⁹²«Марійський Календарець на 1942 рік» // ГДА СБУ, ф. 6, спр. 75156 –ФП, т. 1, арк. 153.

Додаток 4

Стаття, знайдена під час першого арешту 1945 року, в якій органи КГБ знайшла антирадянський зміст³⁹³.

³⁹³«Вертайте до віри батьків!» // ГДА СБУ, ф. 6, спр. 75156 –ФП, т. 1, арк.153.

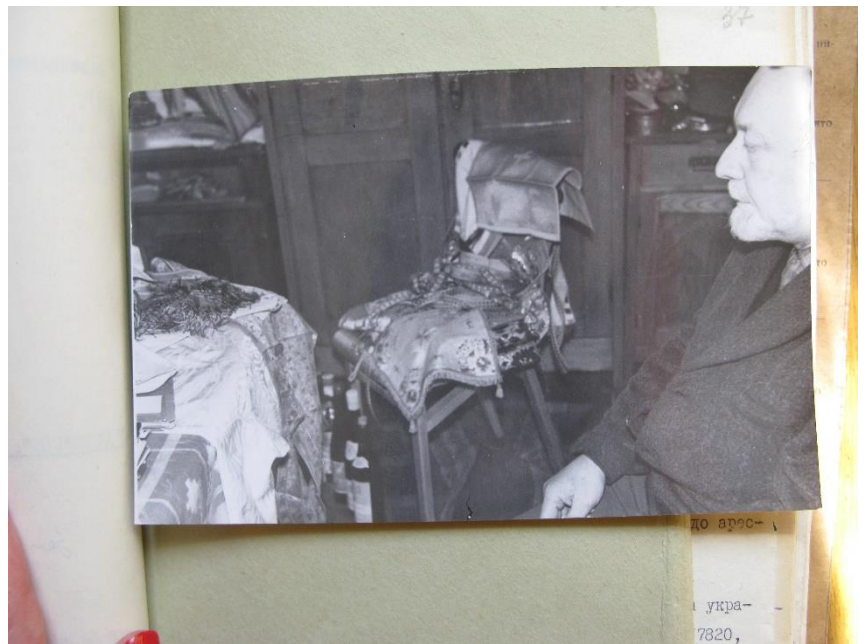
Додаток 5

Фотографії Владики Василя під час другого арешту³⁹⁴.

³⁹⁴ГДА СБУ, Ф. 65, Спр. С-9113, Т. 33, арк. 1.

Додаток 6

**Фотографії під час обшуку на квартирі владика Василя
Величковського 1969 року³⁹⁵.**

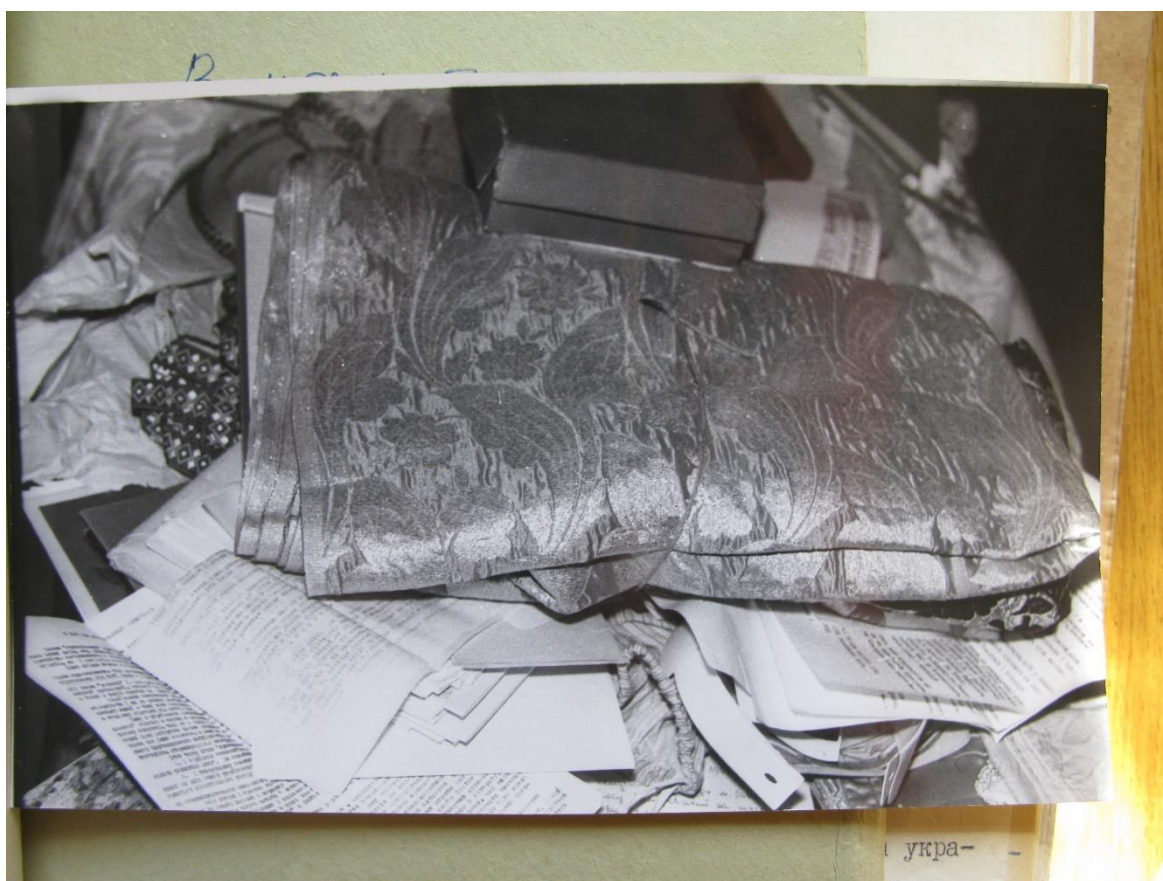
³⁹⁵ГДА СБУ, Ф. 65, Спр. С-9113, Т. 33, арк. 36.

Фотографії під час обшуку на квартирі владики Василя Величковського 1969 року³⁹⁶.

³⁹⁶ГДА СБУ, Ф. 65, Спр. С-9113, Т. 33, арк. 36.

Фотографії під час обшуку на квартирі владика Василя Величковського 1969 року³⁹⁷.

³⁹⁷ГДА СБУ, Ф. 65, Спр. С-9113, Т. 33, арк. 36.